STRIP SCHRIFT

Prijs f 7,75
Bfr. 155

PAUL TENG
TOM POES
ASTERIX

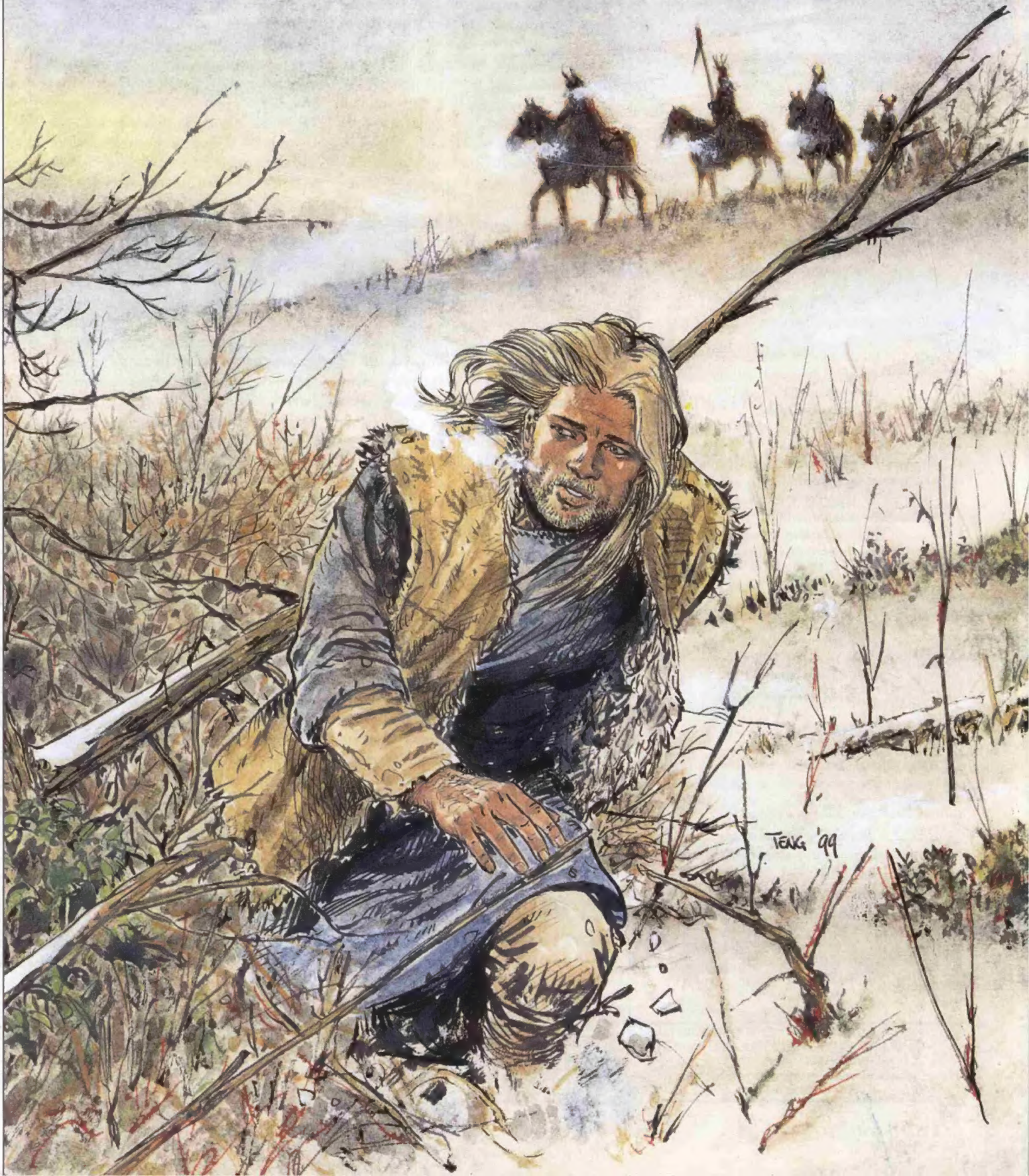

317 – JAARGANG 31 NUMMER 10 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 23 april
Expositie 'Women's Comic World', met werk van vrouwelijke striptekenaars, Galerie Slaphanger, Rozener Manzstraat 67, Rotterdam, info: (+31)(0)10-4769453.

t/m 16 mei
Expositie 'Jacques Glénat. 30 jaar passie', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 16 mei
Expositie 'Eric de Noorman en de anderen', Museum Willem van Haren, Heerenveen.

t/m 30 mei
Expositie 'Met achting bespot: Mondriaan in cartoons, strips en animaties', Mondriaanhuis, Kortegracht 11, Amersfoort.

t/m 13 juni
Expositie 'De indianen van Derib', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 30 juni
Expositie Ersel, naar aanleiding van zijn nieuwe Claymore-reeks, Stripwinkel Alex, Gitschotellei 88, Berchem, België, info: (+32)(0)3-2368402.

t/m 29 augustus
Expositie 'Heer Bommel en de natuur', Kasteeel Groeneveld, Groeneveld 2, Baarn, info: (+31)(0)35-5420446.

10 en 11 april
9e Salon de la Bande Dessinée de Maisons-Laffitte, Centre Culturel Longueil, Maisons-Laffitte, Frankrijk, info: (+33) 1-34931281.

18 april
Suske en Wiske Fanclubdag, Zaal Bellevue, Bosscheweg 34, Boxtel.

25 april
Ruilbeurs van Stripclub Tafelrond, met signeersessies van Karel Biddeloo, Jef Broeckx, Edward & Eric de Rop en Jean-Pol, Het Bad, Martelarenlaan, Leuven, België, info: (+32)(0)16-236597.

3 t/m 6 juni
BD '99, Sierre, Zwitserland, info (+41) 27-4559043.

6 juni
9e Zwolse Boekenmarkt, met veel aandacht voor het beeldverhaal, Binnenstad, Zwolle, info: (+31)(0)38-4214650/4257200.

15 juni t/m 19 september
Expositie 'Manga! Goldorak and Co', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

20 juni
Stripfestijn, Scheffersplein, Dordrecht, info: (+31)(0)78-6142012.

25 juli
Stripboekenbeurs, Maastricht, info: (+31)(0)43-3640563/4583003.

1 augustus
Boekenbeurs, Deventer.

19 augustus
Stripspektakel, Kampen, info: (+31)(0)38-4600874.

vanaf 7 september
Expositie 'Als het hart kiest ... 10 jaar ...', met privékeuzes van medewerkers van het museum dat op 6 oktober het tienjarig bestaan viert, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België info: (+32)(0)2-2191980.

21 september t/m 21 november
Expositie 'Bonk', over een fictieve familie Finse industriëlen, verzonnen door de kunstenaar Alvar Gullichsen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

9 en 10 oktober
De Stripdagen, De Brabanthallen, 's-Hertogenbosch.

vanaf 23 november
Expositie 'Restrospectieve Roba', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE PAGINA
http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift/agenda.htm

Bits&Pieces

Jules

Zelf had ik niet gedacht dat ik nog deze eeuw mijn kolom zou wijden aan Jules Verne. Alles wat de man heeft bedacht is allang uitgekomen. Nee, zo rond 2030, als de stripheld Kuifje honderd jaar bestaat, lag meer in mijn bedoeling. Dan zou ik u vertellen over het vele goeds dat Jules heeft bedacht. En waar de heer Hergé zo heerlijk van heeft afgekeken. Van de zeebonk Pencroff die zo lekker kon vloeken. Door Hergé gekopieerd als kapitein Haddock. En over de twee detectives Craig en Fry. Tot op de draadnagel door Hergé overgenomen van Jules als Jansen en Janssen. Zelfs de vermomming als Chinezen met een lange paardenstaart uit 'De Blauwe Lotus' is kopieerwerk. 'Honderd jaar Namaak' zou een mooie titel zijn geweest. Maar dan zijn daar opeens Tomasi en Deligne. Twee Franse striponderzoekers die anno 1999 alles zomaar openbaren in hun boek 'Tintin chez Jules Verne'. En nu moet ik wel. Het hoge woord moet er maar uit. Ik weet dit alles al jaren. Ik heb het verzwegen voor de echte stripliefhebber. Maar ik wil nu toch wel even de eer opeisen die nu ten onrechte door die Fransen wordt gepakt. Dat kan niet. Ik was echt eerder.

Al in 1953 in de schoolkrant van mijn kleuterschool schreef ik illustere woorden. Ik gaf daarmee uiting aan mijn gevoel dat de stripfiguur Kuifje iets onbenoembaars had. Immers, de vroege Kuifje had behoorlijk rechts-katholieke padvinderstrekjes. En toch ook weer niet. Want later beschermt hij de natuur en bestrijdt rechtse dictaturen. Tussen die twee uitersten moet een flinke ontdekkingsreis hebben gezeten. Waarmee de titel van mijn kleuterwerk 'Kuifje lijkt op Jules Verne' verklaard is.

Hoewel ik toen nog niet echt in staat was onder woorden te brengen hoezeer ik door de gelijkenissen in de romans van Verne en de albums van Kuifje was getroffen, zal toch iedereen erkennen dat ik lang voor die twee Fransen al een belangrijke ontdekking had gedaan. Met dank voor het applaus dat u mij nu geeft.

'Hé, Bits, doe niet zo lullig. Laat die Franse jongens nou gewoon de eer en sta niet zo op te scheppen' hoor ik opeens naast me. Mijn vrouw Elisabeth kijkt me bestraffend over mijn schouder aan. 'Op het essay van Huib van Opstal uit 1994 heb je ook niet gereageerd. En die toonde toch echt al aan dat Hergé gravures van Jules gebruikte'.

'Hoezo, lullig. De werkelijkheid is nog veel erger. Hier lees maar'. En ik gaf haar een ingezonden brief aan het NRC van 13 februari 1999.

'Met belangstelling las ik het artikel over Tintin in NRC waarin uiteengezet wordt hoe twee Belgische 'stripvorsers', Tomasi en Deligne, hebben ontdekt dat Hergé zich in ruime mate heeft laten inspireren door Jules Verne. Er is tenminste één striplief-hebber die daar al veel eerder de aandacht op heeft gevestigd, EN DAT BEN IKZELF.' Zo, dat hakt er lekker in. Hier spreekt de nationale frustratiezender. Snel doorlezen. 'Op de gelijkenis tussen de twee Duponts (Jansen) en de detectives Craig en Fry heb ik al dertig jaar geleden de aandacht gevestigd in 'De Haagse Post'. Ook de overeenkomst tussen kapitein Haddock en zijn collega Pencroft was mij opgevallen'.

Nog even en de schrijver zegt dat het NRC een overbodig artikel heeft geplaatst. Verder.

'Of eigenlijk moet ik zeggen was 'ONS' opgevallen; de kwestie is namelijk dat ik de Tintin-albums had leren kennen dankzij mijn dochter Hepzibah (geb. 1954); ook de boeken van Jules Verne behoorden tot ons beider lectuur in die tijd, dat wil zeggen omstreeks 1967.'

Zo die is fraai. Niet één, maar wel twee Nederlanders hadden het al weer eerder ontdekt. Een meisje van twaalf en haar papa.

Nou, meneer Rudy Kousbroek uit Leiden, ik blijf mooi bij mijn standpunt dat u maar eens de geschriften van kleuterschool De Regenboog (uitgave 1953, mei) te Vlaardingen moet aanschaffen. Dan zult u zien hoe de kleine Bits zich volledig op gevoel door deze wichtige materie beweegt. Zelfs Jules heeft mij postuum nog een brief gestuurd waarin hij dank betuigt voor het ontmaskeren van Kuifje. En, ik stuur toch ook geen ingezonden brief.

Nee, het lulligste is het voor Jeroen Krabbé. Die heeft zich voor zijn film 'Left Luggage' laten inspireren door 'Kuifje in Afrika'. Wie gaat die meneer even uitleggen dat hij in feite Jules Verne heeft verfilmd?

Ben Bits

STRIP SCHRIFT

Jaargang 31 april 1999 nummer 10 (317)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Tijs Bagchus, Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Kees Bosch, Patrick Bremmers, Eddy Devolder, Rob van Eijck, Renske de Groot, Erik van der Hoeven, Gert Meesters, Hans Moors, Pieter van Oudheusden, Hans Pols, Wilco Tuinenburg, Alexandra Verburg, Rudy Vrooman

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
CompuServe: 75464,2224
E-mail: Stripschrift@compuserve.com
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefax: 026 - 339 20 86
E-mail: willem.naber@icu.nl
Abonnementsprijs *f*69,95 / Bfr.1440
Leden van Het Stripschap *f*2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Harry Wibier
Burgemeester Meineszlaan 80c
3022 BM Rotterdam
Telefoon: 010 - 276 21 61

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Paul Teng

Redactioneel

Deze maand verscheen de allerlaatste Striparazzi en plotseling zijn diverse media er bovenop gedoken: De 'Eppo-van-vroeger' houdt op te bestaan! Pijnlijk voor Big Balloon, die pas bij de opheffing van de titel media-aandacht krijgt, en nog pijnlijker als je bedenkt dat de titel 'Eppo' al zo'n vijftien jaar geleden is afgeschaft.
Chefredacteur Dirk Snoodijk gaf op televisie echter te kennen actief te gaan zoeken naar nieuwe publicatiemogelijkheden voor stripauteurs.
Laten we wel nuchter blijven: als uitgeverij heeft Big Balloon nooit veel voor beginnende auteurs betekend. De discussie dat Nederland een 'publicatie-medium' heeft verloren voor aankomend striptekenaars is dus wel wat achterhaald. En wie een paar jaargangen Sjosji doorbladert ziet slechts een overdaad aan gevestigde namen en Amerikaanse import-strips.
Niet getreurd: Big Balloon verdient z'n centjes wel met Barbie-Boekenclubs, Cartoon-Networkstrips en Looney-Tunestijdschriften.
Die 'beginnende tekenaars', waar iedereen in 'het stripwereldje' nu zo'n medelijden mee heeft, staat echter een flinke uitdaging te wachten. Kunnen ze kranten, opinie- en publiekstijdschriften interesseren voor hun werk? Misschien zal het accent van zuiver strip wat verschuiven naar illustratie (zoals Peter van Dongen doet voor onder andere Vrij Nederland), maar met een beetje 'zelfmarketing' moeten auteurs als Retera, Mars, Cromheecke of Van Broekhoven voldoende emplooi vinden in andere media.
Het eerste succesje voor Retera is al binnen: hij zal een strip publiceren in een special van het automatiseringsvakblad Computable.
Maar welke stripliefhebber leest dat? Was vroeger een bezoek aan de stripwinkel of De Stripdagen voldoende om je stripbehoeften te bevredigen, binnenkort zullen we alle schappen van de kiosk moeten doorbladeren om een Nederlandse strip tegen te komen. Het wordt nog druk op de ruilbeurs van De Stripdagen...

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **PAUL TENG** Pieter van Oudheusden
8 **DE TERUGKEER VAN BOMMEL** Jeroen Mirck
12 **STUDIO BAJO** Wilco Tuinenburg
14 **BATMAN** Patrick Bremmers
18 **ASTERIX** Pieter van Cleef
20 **THOMAS NOLAND** Kees Bosch
22 **LOUSTAL** Eddy Devolder
25 **BOEKEN**
28 **VIDEO**
29 **ACTUALITEITEN**
32 **AANSTORMEND GEWELD** Gert Meesters
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer

Door stijging van de productiekosten zullen met ingang van nummer 318 de losse-nummerprijs en de abonnementstarieven iets worden verhoogd. Met ingang van de 32e jaargang kost een regulier nummer van Stripschrift in de losse verkoop *f*7,75 / Bfr.155. Abonnees gaan *f*69,95 / Bfr.1400 betalen en leden van Het Stripschap blijven uiteraard recht houden op hun korting van *f*2,50 / Bfr.50 per jaar.
De uitgever

Aan het einde van de jaren tachtig publiceerde Paul Teng **bij uitgeverij Casterman twee opmerkelijke strip-romans:** *Libertair intermezzo* **en** *De vrienden van Igor Steiner*. **Daarna bleef het lange tijd stil. Voor Lombard maakte hij twee Russische biografieën, die in Nederland gemengd werden ontvangen. Vorig jaar verscheen het eerste deel van een nieuwe reeks middeleeuwse avonturenverhalen -***Shane* **- waarin Teng bewees dat hij stilaan is uitgegroeid tot een van Nederlands beste realitische tekenaars.**

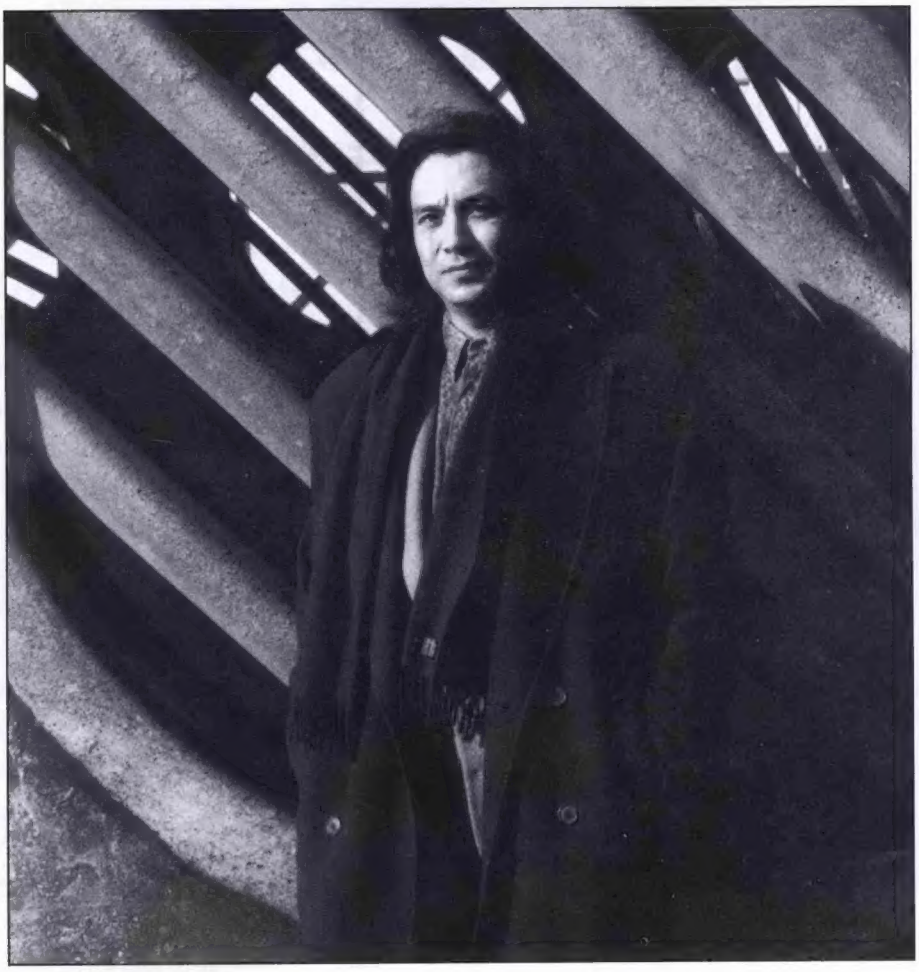

FOTO ALEXANDRA VERBURG

PAUL TENG

Tien jaar geleden kwamen er, tegelijk met de nieuwe directeur Rob Harren, **verscheidene Nederlandse tekenaars naar Lombard:** Peter de Smet, Dick Matena, Jack Staller, Minck Oosterveer. **Van die groep ben jij als enige overgebleven. Waar is dat volgens jou aan te danken?**

Paul Teng: Ik werk erg langzaam en toen Rob Harren weer bij Lombard wegging, was ik nog volop aan *Alexander Nevsky* bezig. Daardoor is de reorganisatie die op zijn vertrek volgde, eigenlijk aan mij voorbijgegaan. Bovendien spreek ik vrij goed Frans. Dat is tegenwoordig wel een vereiste, want in de praktijk is Lombard een volledig Franstalige uitgeverij.

Ontwerp voor het schutblad van *Shane 1*.

Speelt het ook mee dat jouw klassieke, realistische tekenstijl goed aansluit bij de strips die Lombard gewend is uit te geven?

Ik denk het wel. De uitgeverij keerde in die tijd terug naar het klassieke avonturenverhaal. Rob Harren had geprobeerd meer humor in het Lombard-fonds te brengen met wat vlotter getekende strips zoals van **Peter de Smet**, maar dat is nooit echt van de grond gekomen.

Stencils

Je hebt heel lang aan die twee Russische verhalen (*Sint Vladimir* **en** *Alexander Nevsky***) gewerkt.**

Dat kun je wel zeggen. Ik heb vooral veel naar documentatie gezocht. Het komt ook doordat ik heel vrij was. Het scenario dat ik van **Vladimir Volkoff** kreeg, was een pak stencils met doorlopende nummering, dus zonder een onderverdeling in pagina's. Voor het eerste deel had ik zelfs meer dan 46 pagina's nodig. Bij het tweede boek lukte het alleen binnen de voorgeschreven omvang te blijven door vier stroken op een bladzij te tekenen. Mijn pagina-indeling moest ik zelf bepalen en ook dat kostte tijd. Maar de meeste tijd ging natuurlijk in het tekenen zelf zitten, gevechtsscènes op het ijs en zo.

Hoe was het om met een scenarist te werken die niet gewend is om strips te schrijven?

Dat viel wel mee. De verhalen spelen in een nogal roerige periode en er zaten gebeurtenissen in die nog niet eerder waren behandeld. Het probleem was eerder het gebrek aan tempo. Aan de andere kant was het prettig dat hij weinig dingen voorschreef. Het ritme van de tekeningen heb ik zelf kunnen bepalen, maar er was weinig ruimte om tekstloze plaatjes in te voegen, die het ritme kunnen variëren. Nee, ik heb niets in het verhaal geschrapt en me zuiver gehouden aan zijn tekst

Is er ooit sprake geweest van een derde deel?

Na het vertrek van Rob Harren is dat van

B l o e d i n

Openingsplaat van het derde *Shane*-verhaal met de werktitel *Simulacres* (waandenkbeelden).

de baan geraakt. Volkoff had *Ivan de Verschrikkelijke* en *Catharina de Grote* nog willen doen, om het uit te bouwen tot een soort Russische biografieënserie. Ik had het ook wel leuk gevonden om te tekenen. Ik denk alleen dat het commercieel niet erg interessant was geweest, hoewel de boeken redelijk hebben verkocht en nog steeds doorlopen. Ze profiteren van de nieuwe reeks.

Hoe kijk je nu zelf tegen die twee albums aan?
Ik ben er best tevreden over. Het waren mijn eerste albums in kleur. Dat was een nieuwe ervaring.

door
PIETER VAN OUDHEUSDEN

Heb je ze zelf ingekleurd?
Ja, die twee wel. En op basis daarvan is de inkleuring van mijn nieuwe reeks me meteen uit handen genomen. *Shane* wordt gekleurd door **Graza**, de vrouw van **Kas**. Ze kleurt ook *Thorgal*, *De voyageurs* en *Hans*. Dat heeft het voordeel dat *Shane* visueel aansluit bij drie andere series in het fonds. Ik vind dat ze die wat sombere middeleeuwse sfeer heel mooi weet te treffen.

Na de twee Russische albums kreeg je van Lombard het aanbod een reeks op te zetten. De voorwaarde was dat je zou samenwerken met een Franstalige scenarist.
Ja, daar kwam het wel op neer. Ik had graag zelf weer een indianenreeks gemaakt, maar het is voor mij onmogelijk om een in het Frans geschreven scenario te presenteren, waarop zij een gefundeerd oordeel kunnen vormen. Het zou dan vertaald moeten worden, maar dat heeft allemaal veel te veel voeten in de aarde. Toen lieten ze me kiezen tussen de voorstellen van een aantal scenaristen.

Wilde Lombard geen indianenstrip omdat ze ook de albums van Derib **al uitgaven?**
Dat speelde ongetwijfeld mee. Het genre is een beetje uitgewoond. Maar ik heb nog altijd de illusie dat ik er nog wat nieuws van kan maken. Uitgevers hebben weinig met het genre op, alhoewel ik nu weer geruchten hoor dat **Jean van Hamme** een western gaat maken.

Bedorven lampreien

Waarom viel je keuze op Jean-François Di Giorgio?
Zijn synopsis lag dicht bij wat ik met Volkoff had gedaan, het ging ook over de middeleeuwen. En het was ook een onderwerp dat nog niet eerder behandeld was, namelijk de geschiedenis van de Plantagenets: beginnen bij Hendrik I en dan steeds verder werken met historische personages als hoofdfiguren. Maar de uitgeverij wilde beslist een 'held', die met nogal wat moeite in het verhaal is geschreven. Dat is ook wel te merken. Hij speelt nauwelijks een rol in het eerste verhaal en het is te hopen dat hij uiteindelijk zijn plaats zal vinden.

Shane is min of meer een kruising tussen Brad Pitt, Axl Rose en Kurt Cobain.

Waarom heet de held Shane? Is de associatie met de beroemde western met Alan Ladd **opzet?**

d e s n e e u w

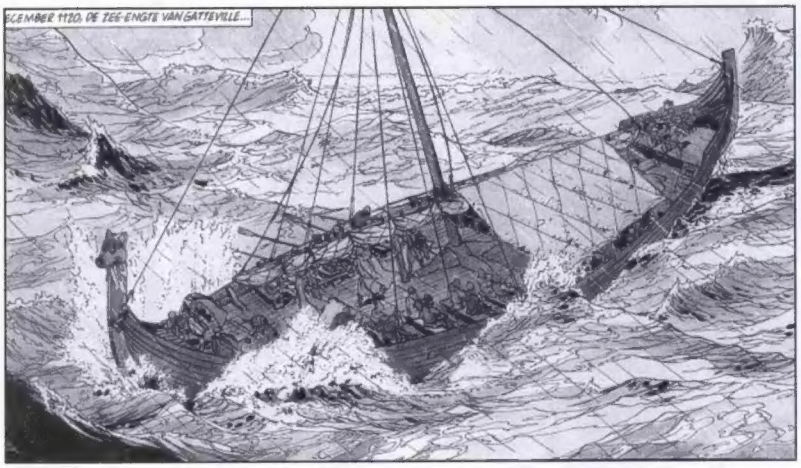

Bij gebrek aan historisch bronmateriaal tekende Teng een veredelde drakkar.

Tengs oude reeks *Delgadito* krijgt wellicht ooit een vervolg.

Nee, per ongeluk. We hebben heel veel moeite moeten doen om een naam te vinden die zowel in het Frans als in het Nederlands goed klonk. Di Giorgio kwam met Duitse namen, die in Nederland op de lachspieren zouden werken. Engelse namen zijn voor Fransen vaak moeilijk uit te spreken en van de Franse namen zijn er al een hele hoop gebruikt.
Op een gegeven moment kwamen we op Shane uit, dat vond ik wel een mooie naam. Het is een archaïsche, Ierse vorm van John.

In het verhaal heb je de koning het gezicht gegeven van de bekende acteur Jean-Pierre Donnadieu**, die onder meer in de Nederlandse film** *Spoorloos* **te zien is. Deed je dat met het oog op de Franse markt?**
Nee, louter voor mijn eigen plezier. Ik vind het een schitterende acteur die altijd iets dreigends uitstraalt. Ik had al lang het idee een stripfiguur zijn fysiek mee te geven.

Er is weinig bekend over de periode waarin het verhaal zich afspeelt.
Dat valt wel mee, hoor. Het is net als bij andere periodes: als je je erin gaat verdiepen, is er altijd wel iets te vinden. Het verbaast mij zelfs hoeveel erover bekend is. Bij voorbeeld dat Hendrik is overleden na het eten van bedorven lampreien. Dat zijn leuke details om te gebruiken. Uit de tijd na **Willem de Veroveraar** is er genoeg informatie, de periode daarvoor is problematischer.

Is er ook genoeg visueel materiaal?
Dat is moeilijker. Behalve het tapijt van Bayeux zijn er weinig afbeeldingen uit die tijd. Ik had problemen met het weergeven van schepen. Op de eerste pagina van het verhaal vergaat het vlaggenschip van de Normandische vloot met het merendeel van de edelen. Er zijn scheepswrakken uit de tijd van de Noormannen ontdekt en ook uit de 13e en 14e eeuw, schepen met zo'n kasteeltje op het achterschip, maar juist over de schepen uit de periode daartussen is heel weinig bekend. Ik heb er maar een veredelde drakkar van gemaakt, zoals je die ook op het tapijt van Bayeux ziet.

Is dat gebrek aan historisch betrouwbare afbeeldingen frustrerend of juist wel prettig?
Het is ook makkelijk. Je wordt niet gauw betrapt op fouten en weinig mensen hebben een grondige kennis over die periode.

Sneeuw

Hoe is het uiterlijk van Shane ontstaan?
Ik had me voorgenomen dat hij een echte held moest zijn, met een aantrekkelijk uiterlijk, zodat ook de vrouwelijke lezers aan hun trekken komen. Mooie prinses, mooie held. Uiteindelijk heb ik **Brad Pitt** als uitgangspunt genomen. Ik had me al een beeld van Shane gevormd en daar kwam deze acteur dichtbij in de buurt. Ik heb zijn uiterlijk wat aangepast, Shane is nu min of meer een kruising tussen Brad Pitt en **Axl Rose**, of **Kurt Cobain**.

Heb je invloed op het karakter en de ontwikkeling van de personages?
In zekere mate. Als iets mij niet logisch lijkt of minder bevalt, zég ik dat wel. Van tijd tot tijd steken Di Giorgio en ik de koppen bij elkaar om te overleggen over het verdere verloop van het verhaal, maar uiteindelijk is de scenarist degene die bepaalt welke richting het verhaal opgaat en hoe de personages gedefinieerd worden. En ook de uitgeverij heeft nog een vinger in de pap. Aan het eerste deel is veel gesleuteld. Aan het tweede ook, maar vooral door ons tweeën. *Shane* was vorig jaar de enige nieuwe serie die Lombard op de markt bracht, dus ze wilden er zeker van zijn dat het een reeks voor een breed publiek zou worden.

Heb je het gevoel dat de uitgeverij scherper oplet dan vroeger?
O, jazeker. Toen ik met Volkoff werkte, kon ik gewoon mijn gang gaan. Ik kreeg het scenario via de uitgeverij en ze merkten wel wanneer het klaar was.

De albums van *Shane* **heb je elk in een**

Tekening voor een ex-libris voor Samsung in Brussel.

Covertekening voor *Shane 1*.

jaar tijd gemaakt. In de Russische boeken ging wel drie, vier jaar zitten. Viel het je zwaar of vond je het wel prettig om met een stok achter de deur te werken?
Ik denk dat het uiteindelijk wel prettig is. Het onderwerp helpt ook. Normandische kastelen en landschappen tekenen gaat vlotter dan het maken van een verhaal dat in de huidige tijd speelt, met auto's, interieurs en andere voor de lezers controleerbare zaken.

In die Russische verhalen kwamen toch ook veel sneeuw en kastelen voor?
Dat wel, maar het was een periode waarin ik me helemaal moest verdiepen. Die vroege Russische middeleeuwen waren voor mij onbekend terrein. Bovendien waren mijn kinderen toen veel kleiner, bedenk ik me nu. Ik werk thuis, dus dat bepaalt ook je dagindeling.

Je was destijds huisman?
Nog steeds. Eigenlijk is striptekenen voor mij een parttime baan. Als de kinderen om vier uur uit school zijn, dan komt er tot na etenstijd en de afwas weinig meer van werken. Maar het blijkt dat het allemaal wel kan. Als je je tenminste bezig houdt met één serie, want twee series naast elkaar, dat zou een ander verhaal worden.

Vind je het prettig om thuis te werken?
Ja hoor, ik zit daar goed.

Is *Shane* een reeks waarmee je hoopt oud te worden?
Dat zou het kunnen zijn. Ik denk dat er genoeg mogelijkheden in zitten. Frankrijk was in die tijd onderverdeeld in allerlei hertogdommen, je had de graven van Vlaanderen die heel machtig waren. Er zijn genoeg onderwerpen die nog niet in een stripverhaal zijn uitgewerkt. Het was ook de tijd van kruistochten en bedevaarten.

Denk je ooit nog verder te gaan met *Delgadito*?
Dat zou ik graag doen, maar het hangt ervan af of iemand dat uit wil geven, en of ik er genoeg tijd voor krijg. Het wordt misschien gemakkelijker als ik wat meer naam heb gemaakt.
De geschiedenis van de indianen is een hobby van me, ik weet er intussen een hoop van. Maar het verhaal zou heel anders worden dan wat ik vroeger maakte.

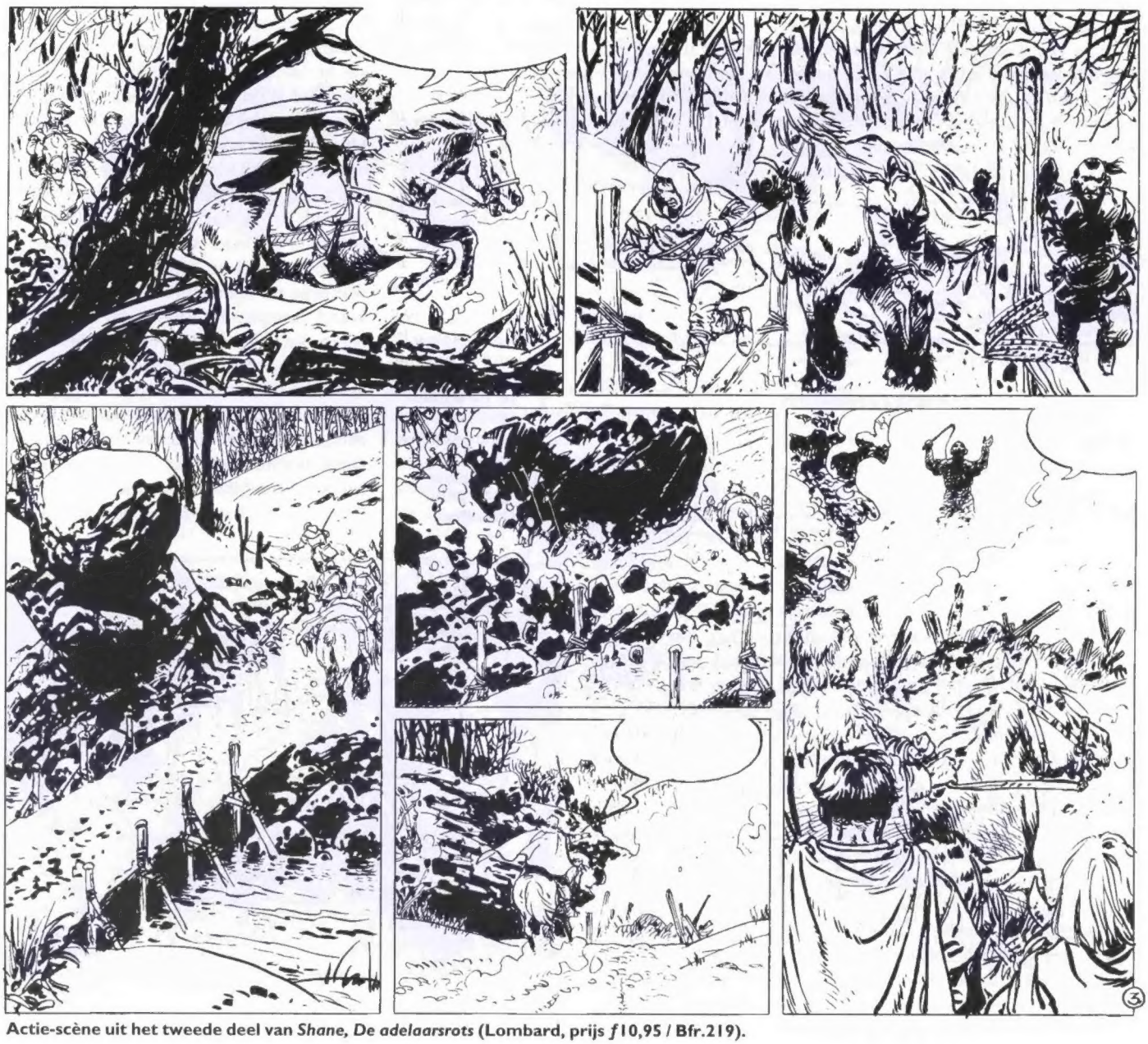

Actie-scène uit het tweede deel van *Shane, De adelaarsrots* (Lombard, prijs *f* 10,95 / Bfr.219).

Bommel is back!

De comeback van de eeuw staat gepland voor week 24 van dit jaar. In die bewuste week van juni gaat in het weekblad *Donald Duck* een nieuwe ballonstrip van start met Tom Poes en heer Bommel in de hoofdrol. Marten Toonder **wees voor deze magische klus** Dick Matena **aan als zijn opvolger. 'Het is alsof** Johan Cruijff **een potje voetbalt met** Faas Wilkes.'

In 1985 stopte **Marten Toonder** met zijn populaire dagbladstrip *Tom Poes* en ging er een schok door de Nederlandse stripwereld. Nu, bijna vijftien jaar later, kondigt een zelfde schok zich aan, want *Tom Poes* staat op het punt om een onvermoede comeback te maken. Niet in de krant, maar als ballonstrip in het weekblad *Donald Duck*. Het nieuwe avontuur lijkt in alles op de ballonstrips van *Tom Poes* die in de jaren vijftig en zestig eveneens door *Donald Duck* werden gepubliceerd. Eén groot verschil: Toonder tekent de strip niet langer zelf, maar laat de eer aan **Dick Matena**.

Vol spanning kijkt hoofdredacteur **Thom Roep** van *Donald Duck* uit naar week 24, waarin de wedergeboorte van Tom Poes en Olivier B. Bommel officieel gestalte krijgt. 'Dit project loopt al anderhalf jaar', vertelt hij. 'Wij hadden al langer contact met de *Toonder Studio's* in verband met een *Bommel*-project voor het buitenland, dat helaas is afgeketst. Er was toen een werkgroep waarin behalve Dick Matena en ik ook **Daan Jippes** zat. Het idee om de *Bommel*-strip nieuw leven in te blazen bestond al langer. Toen dit idee weer kwam aanwaaien,

door

JEROEN MIRCK

M.M.V. PIETER VAN CLEEF

wierp Matena zich op als de grote stimulator van de nieuwe *Bommel*-strip.'

Ook **Carla Back** van de Toonder Studio's benadrukt de rol van Dick Matena. 'In nauwe samenwerking met Marten Toonder is hij tot dit fantastische resultaat gekomen', zegt Back. 'Het is heel knap om jezelf het handschrift van iemand anders eigen te maken. Dick is als het ware in Toonders schoenen gaan lopen.'

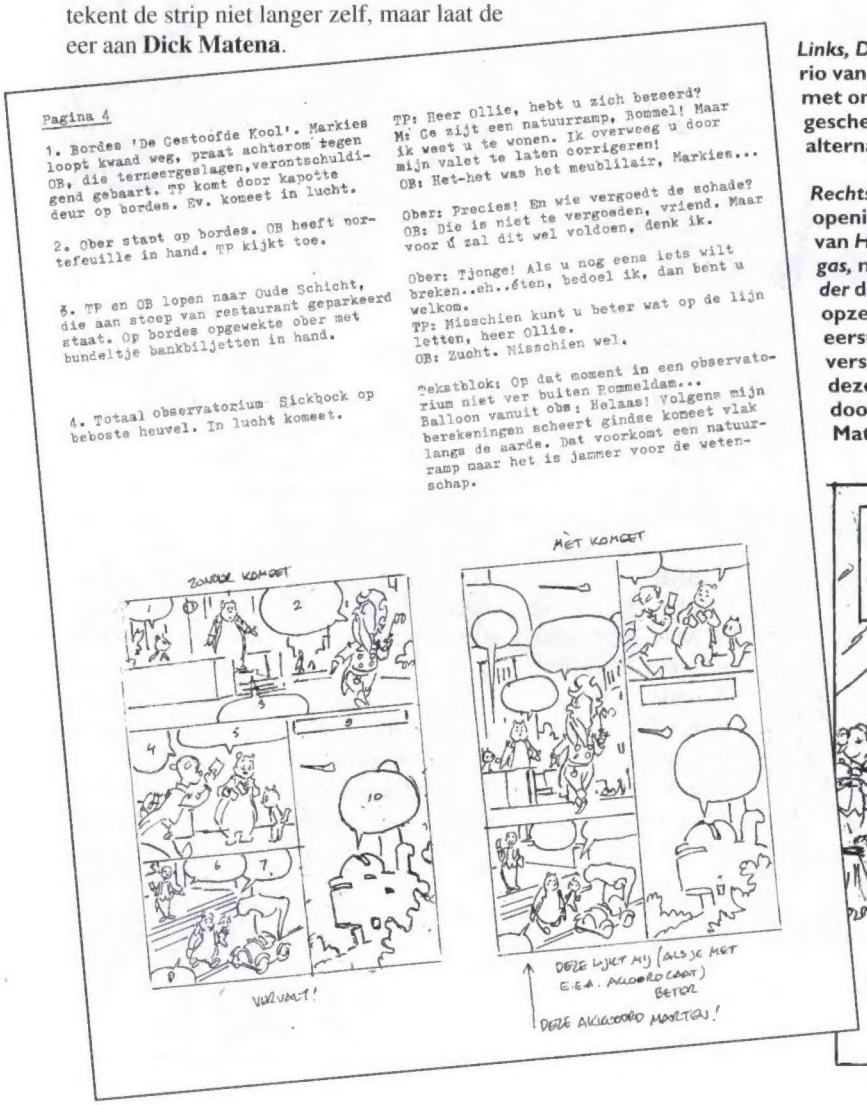
Pagina 4

1. Bordes 'De Gestoofde Kool'. Markies loopt kwaad weg, praat achterom tegen OB, die terneergeslagen,verontschuldigend gebaart. TP komt door kapotte deur op bordes. Ev. komeet in lucht.

2. Ober staat op bordes. OB heeft portefeuille in hand. TP kijkt toe.

3. TP en OB lopen naar Oude Schicht, die aan stoep van restaurant geparkeerd staat. Op bordes opgewekte ober met bundeltje bankbiljetten in hand.

4. Totaal observatorium Sickbock op beboste heuvel. In lucht komeet.

TP: Heer Ollie, hebt u zich bezeerd?
M: Ge zijt een natuurramp, Bommel! Maar ik weet u te wonen. Ik overweeg u door mijn valet te laten corrigeren!
OB: Het-het was het meubilair, Markies...

Ober: Precies! En wie vergoedt de schade?
OB: Die is niet te vergoeden, vriend. Maar voor ú zal dit wel voldoen, denk ik.

Ober: Tjonge! Als u nog eens iets wilt breken..eh..éten, bedoel ik, dan bent u welkom.
TP: Misschien kunt u beter wat op de lijn letten, heer Ollie.
OB: Zucht. Misschien wel.

Gekstblok: Op dat moment in een observatorium niet ver buiten Rommeldam... Balloon vanuit obs: Helaas! Volgens mijn berekeningen scheert gindse komeet vlak langs de aarde. Dat voorkomt een natuurramp maar het is jammer voor de wetenschap.

ZONDER KOMEET

VOLMAAKT!

MET KOMEET

DEZE LIJKT MIJ (ALS JE MET E.E.A. AKKOORD GAAT) BETER

DEZE AKKOORD MAKTEN!

***Links, Dicks* scenario van pagina 4 met onderaan geschetste alternatieven.**

***Rechtsboven*, De openingsplaat van *Het komeetgas*, met *hieronder* de schetsopzet en eerste geïnkte versie van deze plaat door Dick Matena.**

ALS JOOST, DE BEDIENDE VAN HEER OLIVIER B. BOMMEL EEN VRIJE AVOND HEEFT, BESLUIT DEZE SAMEN MET TOM POES TE GAAN ETEN IN RESTAURANT "DE GESTOOFDE KOL". DAN PAS GESTEUND ER THUIS IN ROMMELDAM...
GEZELLIG HIER, HE JONGE VRIEND. ANTIEKE MEUBELEN EN KAARSLICHT, PRECIES DE ATMOSFEER WAARIN HEREN VAN STAND ZICH THUISVOELEN. MAAR IS DE CAVIETAART OOK GOED?
HM, HET RUIKT ALLEMAAL WEL GOED, NIEUW VOOR ANTIEK.
HET MEUBILAIR, MEDEER DE MARKIES.

Misverstand

Dick Matena stelt zich wat bescheidener op. 'Het idee om een nieuwe *Bommel*-strip te gaan maken stamt niet van mij', vertelt hij. 'Toen wij elkaar in augustus of september 1997 in Amsterdam ontmoetten, meldde Toonder me dat hij een nieuw *Bommel*-verhaal wilde gaan maken en vroeg hij of ik het wilde tekenen. Na enig nadenken heb ik ja gezegd. Er was toen sprake van een misverstand: ik dacht dat het om een dagstrip ging die hij zou schrijven. Nadat ik een tijdje niks van hem had gehoord, belde ik hem op en kwam ik er achter dat hij een ballonstrip bedoelde, die ik zou gaan schrijven! De basis van alles was dat er ooit een nieuwe *Tom Poes*-strip zou komen die door mij werd getekend. Ook na Toonders dood! Hij vroeg wel enig geduld.'

In februari 1998 kwam het plan in een stroomversnelling terecht. Matena belde Thom Roep in verband met de acuut verslechterde gezondheidstoestand van tekenaar **Piet Wijn**, die een beroerte had gekregen. Alles wees erop dat hiermee een einde kwam aan diens strip *Douwe Dabbert*. 'Ik wilde niet dat Disney die ruimte in Donald Duck ging gebruiken om haar eigen reclamestrips te plaatsen, dus stelde ik Thom het plan van Toonder voor', vertelt Matena. 'Thom was meteen enthousiast en ging (na wat heen en weer gepraat met Disney) akkoord. In september 1998 werd uiteindelijk het groene licht gegeven. Toonder vroeg aan zijn zoon **Eiso** om een ideetje uit te werken. Hij wilde teamwork, een koppeling tussen Eiso en mij. Van Eiso's aanzet heb ik een plot gemaakt. Toonder hield echter de supervisie. Ik werkte het verhaal uit en faxte het per drie pagina's naar hem toe. Eigenlijk hebben we het samen geschreven. Na pa-

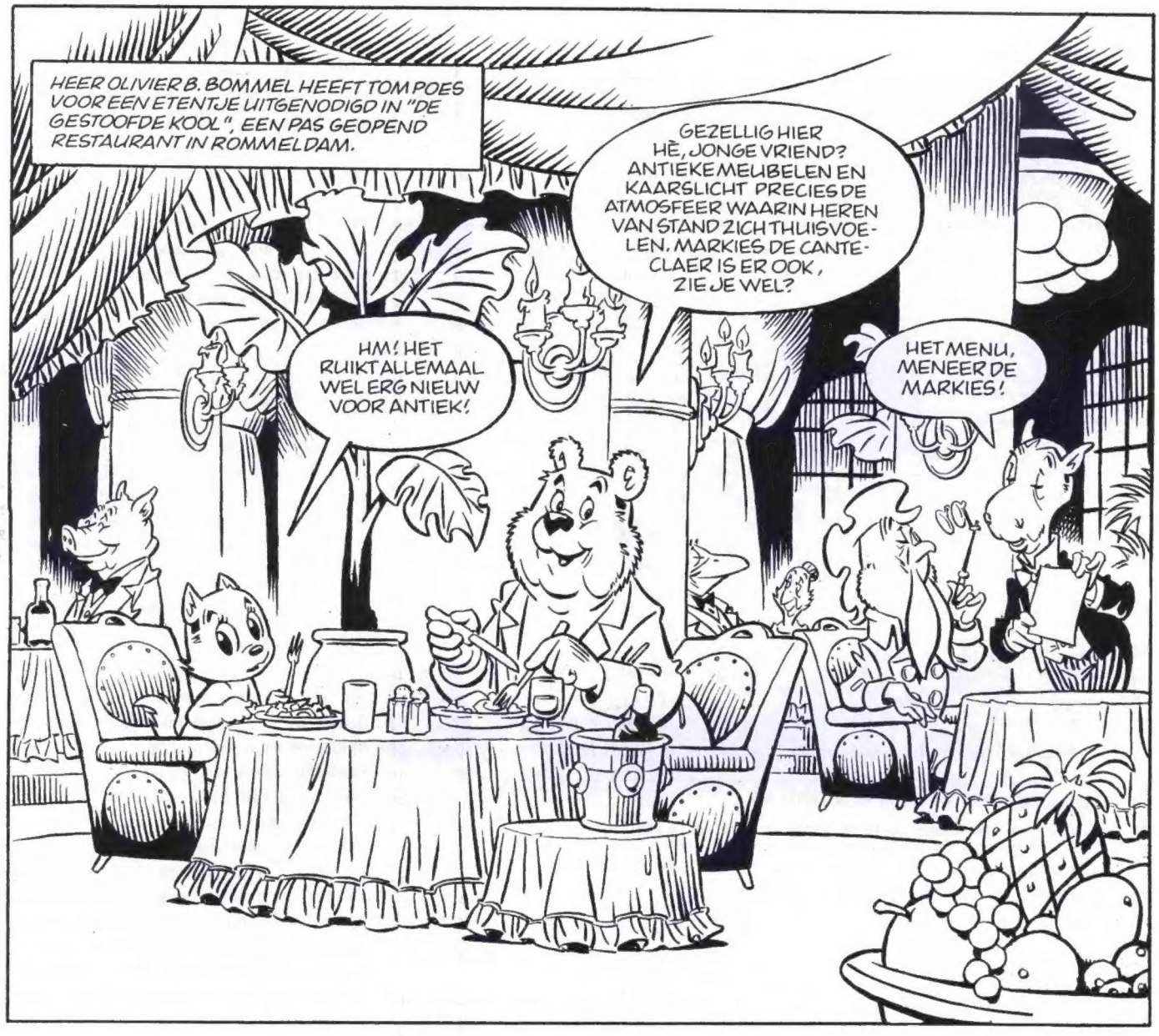
HEER OLIVIER B. BOMMEL HEEFT TOM POES VOOR EEN ETENTJE UITGENODIGD IN "DE GESTOOFDE KOOL", EEN PAS GEOPEND RESTAURANT IN ROMMELDAM.
GEZELLIG HIER HÈ, JONGE VRIEND? ANTIEKE MEUBELEN EN KAARSLICHT PRECIES DE ATMOSFEER WAARIN HEREN VAN STAND ZICH THUISVOELEN. MARKIES DE CANTECLAER IS ER OOK, ZIE JE WEL?
HM! HET RUIKT ALLEMAAL WEL ERG NIEUW VOOR ANTIEK!
HET MENU, MENEER DE MARKIES!

gina 36 besloten we een pauze in te lassen. Ik zei toen dat ik ging beginnen met het tekenwerk. Dat had mede te maken met de deadlines van *Donald Duck*. Ook de tekeningen faxte ik naar Ierland. Toonder had er betrekkelijk weinig op aan te merken. Hier en daar een beentje anders, of zo. Eigenlijk probeert hij me te laten tekenen zoals hij het zelf graag nog zou doen. Ik denk dat zijn inbreng ongeveer 25% is van het geheel.'

Matena ziet de *Bommel*-strip als een kroon op zijn werk. 'Op een bepaalde manier is dit project het meest fascinerende dat ik ooit heb gedaan. Het is alsof **Johan Cruijff** een potje voetbalt met **Faas Wilkes**. Nog nooit heb ik zo nauw met Toonder samengewerkt. Dat is fascinerend, maar ook uitputtend.

Waarschijnlijk is het de bedoeling dat ik met de strip door ga als Toonder er niet meer is, maar momenteel is zijn aanwezigheid en invloed nog heel sterk.'

Ballonstrips

Marten Toonder is zeer te spreken over de comeback van zijn beroemde geesteskinderen. 'Er was natuurlijk al heel lang sprake van dat Bommel niet echt dood is. En omdat zoveel mensen goede herinneringen hadden aan de oude tijden, toen hij in *Donald Duck* verscheen, is dit project gestart', laat Toonder vanuit Ierland weten. 'Het scenario voor de nieuwe *Bommel*-strip is een samenwerkingsverband van Eiso Toonder, Dick Matena en van mij. Vervolgens is Dick het gaan tekenen en ik heb commentaar geleverd op de schetsen: kleine correcties, bij voorbeeld over het gedrag van Bommel in bepaalde situaties.'

Met een nieuwe ballonstrip van *Tom Poes* op til zou je verwachten dat de oude meester gecharmeerd is van deze stripvorm. Het NS-tijdschrift *Rails* drukte in februari echter een interview af waarin Toonder heel andere geluiden laat horen. Ballonstrips omschrijft hij daarin als 'armoedig'. En: 'Je kan op die manier nooit een karakter ontwikkelen. Van die rare opmerkingen die ze maken als 'oeink' en 'uumpf'. Er zit geen diepte in.'

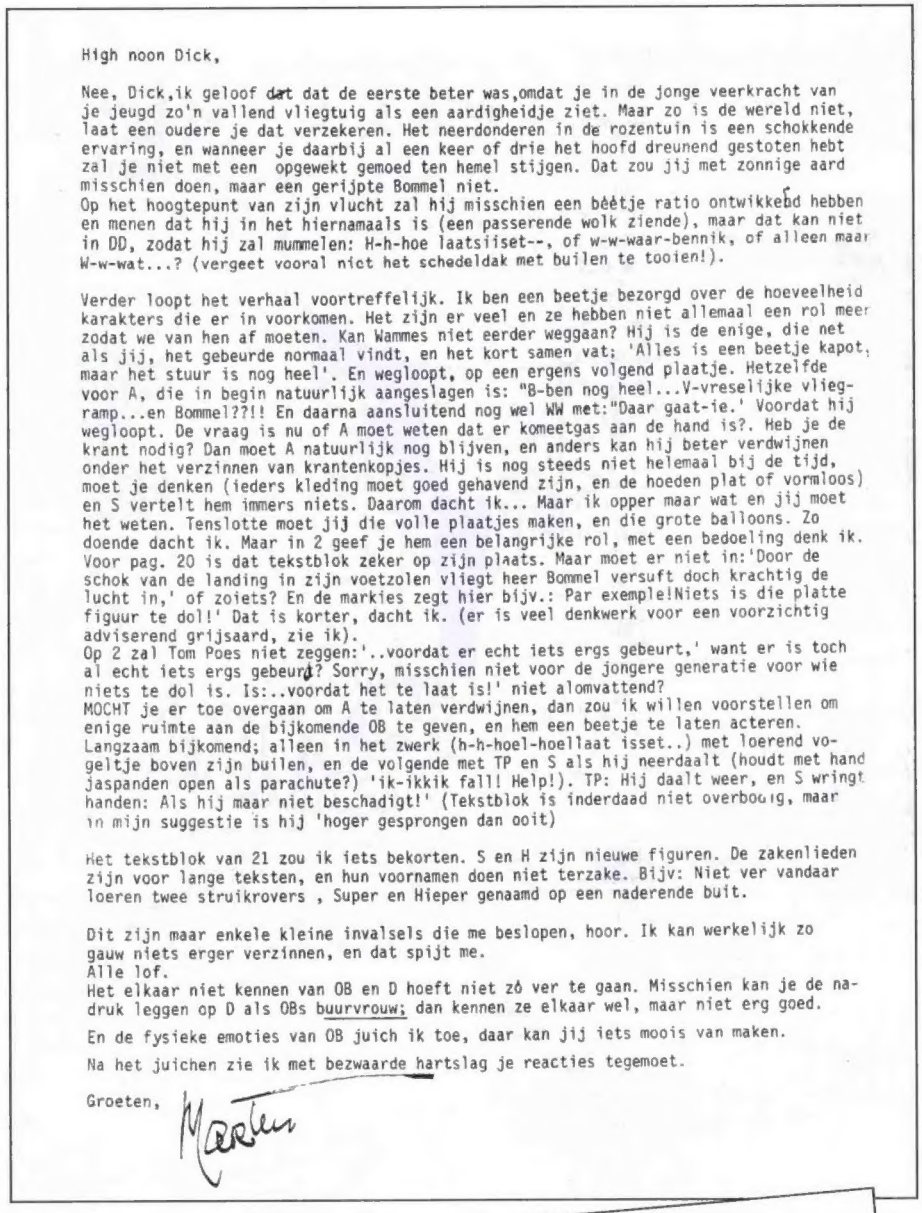

High noon Dick,

Nee, Dick,ik geloof dat dat de eerste beter was,omdat je in de jonge veerkracht van je jeugd zo'n vallend vliegtuig als een aardigheidje ziet. Maar zo is de wereld niet, laat een oudere je dat verzekeren. Het neerdonderen in de rozentuin is een schokkende ervaring, en wanneer je daarbij al een keer of drie het hoofd dreunend gestoten hebt zal je niet met een opgewekt gemoed ten hemel stijgen. Dat zou jij met zonnige aard misschien doen, maar een gerijpte Bommel niet.
Op het hoogtepunt van zijn vlucht zal hij misschien een bèètje ratio ontwikkeld hebben en menen dat hij in het hiernamaals is (een passerende wolk ziende), maar dat kan niet in DD, zodat hij zal mummelen: H-h-hoe laatsiiset--, of w-w-waar-bennik, of alleen maar W-w-wat...? (vergeet vooral niet het schedeldak met builen te tooien!).

Verder loopt het verhaal voortreffelijk. Ik ben een beetje bezorgd over de hoeveelheid karakters die er in voorkomen. Het zijn er veel en ze hebben niet allemaal een rol meer zodat we van hen af moeten. Kan Wammes niet eerder weggaan? Hij is de enige, die net als jij, het gebeurde normaal vindt, en het kort samen vat; 'Alles is een beetje kapot, maar het stuur is nog heel'. En wegloopt, op een ergens volgend plaatje. Hetzelfde voor A, die in begin natuurlijk aangeslagen is: "B-ben nog heel...V-vreselijke vliegramp...en Bommel??!! En daarna aansluitend nog wel WW met:"Daar gaat-ie.' Voordat hij wegloopt. De vraag is nu of A moet weten dat er komeetgas aan de hand is?. Heb je de krant nodig? Dan moet A natuurlijk nog blijven, en anders kan hij beter verdwijnen onder het verzinnen van krantenkopjes. Hij is nog steeds niet helemaal bij de tijd, moet je denken (ieders kleding moet goed gehavend zijn, en de hoeden plat of vormloos) en S vertelt hem immers niets. Daarom dacht ik... Maar ik opper maar wat en jij moet het weten. Tenslotte moet jij die volle plaatjes maken, en die grote balloons. Zo doende dacht ik. Maar in 2 geef je hem een belangrijke rol, met een bedoeling denk ik. Voor pag. 20 is dat tekstblok zeker op zijn plaats. Maar moet er niet in:'Door de schok van de landing in zijn voetzolen vliegt heer Bommel versuft doch krachtig de lucht in,' of zoiets? En de markies zegt hier bijv.: Par exemple!Niets is die platte figuur te dol!' Dat is korter, dacht ik. (er is veel denkwerk voor een voorzichtig adviserend grijsaard, zie ik).
Op 2 zal Tom Poes niet zeggen:'..voordat er echt iets ergs gebeurt,' want er is toch al echt iets ergs gebeurd? Sorry, misschien niet voor de jongere generatie voor wie niets te dol is. Is:..voordat het te laat is!' niet alomvattend?
MOCHT je er toe overgaan om A te laten verdwijnen, dan zou ik willen voorstellen om enige ruimte aan de bijkomende OB te geven, en hem een beetje te laten acteren. Langzaam bijkomend; alleen in het zwerk (h-h-hoel-hoellaat isset..) met loerend vogeltje boven zijn builen, en de volgende met TP en S als hij neerdaalt (houdt met hand jaspanden open als parachute?) 'ik-ikkik fall! Help!). TP: Hij daalt weer, en S wringt handen: Als hij maar niet beschadigt!' (Tekstblok is inderdaad niet overbodig, maar in mijn suggestie is hij 'hoger gesprongen dan ooit)

Het tekstblok van 21 zou ik iets bekorten. S en H zijn nieuwe figuren. De zakenlieden zijn voor lange teksten, en hun voornamen doen niet terzake. Bijv: Niet ver vandaar loeren twee struikrovers , Super en Hieper genaamd op een naderende buit.

Dit zijn maar enkele kleine invalsels die me beslopen, hoor. Ik kan werkelijk zo gauw niets erger verzinnen, en dat spijt me.
Alle lof.
Het elkaar niet kennen van OB en D hoeft niet zó ver te gaan. Misschien kan je de nadruk leggen op D als OBs buurvrouw; dan kennen ze elkaar wel, maar niet erg goed.

En de fysieke emoties van OB juich ik toe, daar kan jij iets moois van maken.

Na het juichen zie ik met bezwaarde hartslag je reacties tegemoet.

Groeten,

Marten

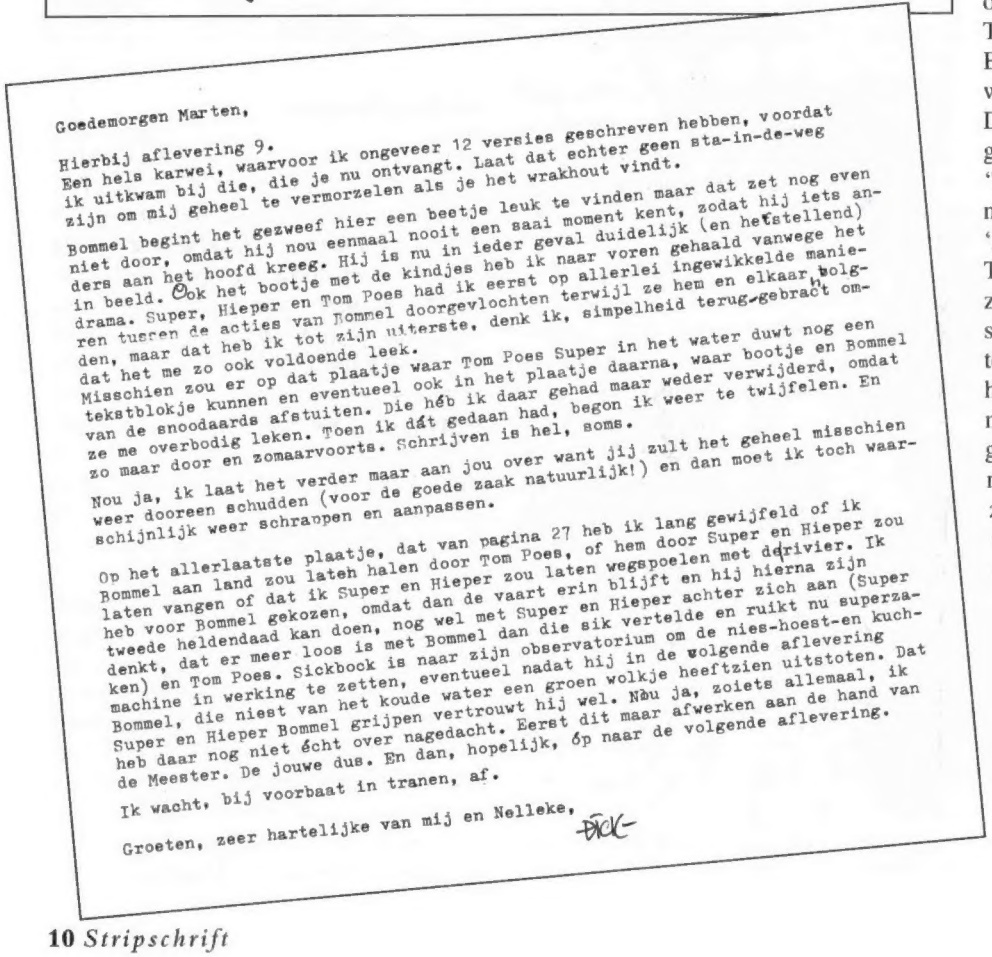

Goedemorgen Marten,

Hierbij aflevering 9.
Een hels karwei, waarvoor ik ongeveer 12 versies geschreven hebben, voordat ik uitkwam bij die, die je nu ontvangt. Laat dat echter geen sta-in-de-weg zijn om mij geheel te vermorzelen als je het wrakhout vindt.

Bommel begint het gezweef hier een beetje leuk te vinden maar dat zet nog even niet door, omdat hij nou eenmaal nooit een saai moment kent, zodat hij iets anders aan het hoofd kreeg. Hij is nu in ieder geval duidelijk (en het stellend) in beeld. Ook het bootje met de kindjes heb ik naar voren gehaald vanwege het drama. Super, Hieper en Tom Poes had ik eerst op allerlei ingewikkelde manieren tussen de acties van Bommel doorgevlochten terwijl ze hem en elkaar bolgden, maar dat heb ik tot zijn uiterste, denk ik, simpelheid terug-gebracht omdat het me zo ook voldoende leek.
Misschien zou er op dat plaatje waar Tom Poes Super in het water duwt nog een tekstblokje kunnen en eventueel ook in het plaatje daarna, waar bootje en Bommel van de snoodaards afstuiten. Die héb ik daar gehad maar weder verwijderd, omdat ze me overbodig leken. Toen ik dát gedaan had, begon ik weer te twijfelen. En zo maar door en zomaarvoorts. Schrijven is hel, soms.

Nou ja, ik laat het verder maar aan jou over want jij zult het geheel misschien weer dooreen schudden (voor de goede zaak natuurlijk!) en dan moet ik toch waarschijnlijk weer schrappen en aanpassen.

Op het allerlaatste plaatje, dat van pagina 27 heb ik lang gewijfeld of ik Bommel aan land zou laten halen door Tom Poes, of hem door Super en Hieper zou laten vangen of dat ik Super en Hieper zou laten wegspoelen met de drivier. Ik heb voor Bommel gekozen, omdat dan de vaart erin blijft en hij hierna zijn tweede heldendaad kan doen, nog wel met Super en Hieper achter zich aan (Super denkt, dat er meer loos is met Bommel dan die sik vertelde en ruikt nu superzaken) en Tom Poes. Sickbock is naar zijn observatorium om de nies-hoest-en kuchmachine in werking te zetten, eventueel nadat hij in de volgende aflevering Bommel, die niest van het koude water een groen wolkje heeftzien uitstoten. Dat Super en Hieper Bommel grijpen vertrouwt hij wel. Nou ja, zoiets allemaal, ik heb daar nog niet écht over nagedacht. Eerst dit maar afwerken aan de hand van de Meester. De jouwe dus. En dan, hopelijk, óp naar de volgende aflevering.

Ik wacht, bij voorbaat in tranen, af.

Groeten, zeer hartelijke van mij en Nelleke,

DICK

Dick Matena is niet bijster gelukkig met Toonders uitspraken in *Rails*. 'Dat Toonder niet van ballonstrips houdt, was voor mij niets nieuws. Hij leest en waardeert er waarschijnlijk maar twee: *Little Nemo* en *Pogo*. Ik vond het echter wel pijnlijk omdat we net samen aan een ballonstrip werken. Het was vrij tactloos van zijn kant, net als die opmerking dat de strip grotendeels door de Toonder Studio's is gemaakt. Ik heb hem wel duidelijk gemaakt dat ik het anders gesteld wilde zien', zegt Matena.
Desgevraagd wil Marten Toonder de gewraakte uitspraken graag toelichten: 'Met 'armoedig' bedoelde ik dat de balloons in ballonstrips zo klein zijn. Ik ben een dagstripman. Ik maakte tekststrips en was daardoor lang van stof. In ballonstrips heb je gewoon een gebrek aan ruimte. Maar ik ben altijd tevreden geweest over de *Bommel*-strips in *Donald Duck*. Die waren gericht op kinderen, eenvoudig van opzet en bedoeld om Bommel nieuw leven in te blazen.'

Toekomstplannen

Toonder wil niet vooruitlopen op eventuele plannen om in de toekomst meer *Bommel*-verhalen te maken met Dick Matena. 'Dat is misschien wat voorbarig. Het is volkomen nieuw en we moeten eerst maar zien of het aanslaat. Ik ben zeer tevreden met het resultaat en heb alle vertrouwen in Dick. Hij is een enorme *Bommel*-fan, hij kènt hem, en bovendien tekent hij fantastisch. De Bommel uit de oude strips was vrij jong, en de Bommel van nu is natuurlijk iets ouder geworden. Dick heeft dat ontzettend goed opgevangen. Ik vind het echt heel knap wat hij doet en ben er wel blij mee. Ik hoop dan ook dat het een beetje zal aanslaan', aldus Toonder.
Bij publicatie in *Donald Duck* zal het trouwens naarstig zoeken zijn naar de naam Dick Matena. De tekenaar heeft er zelf voor gekozen die niet in het blad op te nemen. 'Toonder liet het aan mij over of ik mijn naam erbij wilde hebben', vertelt Matena. 'Ik koos er voor het niet te doen. Aangezien Toonder toch al de naam heeft alle eer naar zich toe te trekken, wilde hij een compromis sluiten. Begin maart hebben we toch besloten dat het *Marten Toonders Tom Poes* gaat heten. Dat is een soort magie, daar ben ik mee opgegroeid. Ik heb geen zin om die magie in *Donald Duck* te doorbreken.'Zodra de nieuwe *Tom Poes* in boekvorm verschijnt, zal de naam van de tekenaar overigens wèl worden vermeld. Matena krijgt dan de credits die zijn inspanningen verdienen.

***Links*, Zoals uit de correspondentie tussen Marten Toonder en Dick Matena blijkt was het maken van het scenario van *Het komeetgas* een voortdurend afwegen van mogelijkheden. 'Schrijven is hel, soms' en het is ook 'veel denkwerk voor een voorzichtig adviserende grijsaard'.**

Pagina 3 heeft de eerste 'cliff-hanger' in *Het komeetgas*. Het verhaal wordt in afleveringen van drie pagina's in de *Donald Duck* gepubliceerd. Tijdens het opschetsen van de pagina's wordt verder aan het scenario gesleuteld om een zo optimaal mogelijk resultaat te krijgen.

STUDIO BAJO J

Verleden jaar bestond Studio Bajo tien jaar. Hoewel er niet alleen strips worden gemaakt, is dat medium wel belangrijk voor Bart van der Kraan **en** Joop Reichenfeld. **Voldoende reden dus om een bezoek te brengen aan hun studio, gevestigd in een pand naast het huis waar zij met hun twee zoons in wonen. Gesprekspartner is Bart, en dat werpt wellicht gelijk al een licht op de eerste vraag.**

***Boven*, Cartoon tegen vandalisme.**

***Rechts*, Cover van *Jasper en Jorien*, een publicatie van de *Stichting Delftse natuurwacht*.**

***Rechtsboven*, Bart van der Kraan.**

Links, Het wordingsproces van een strook rond *Harrie de Rebel* in beeld. De boodschap is om ideeën op de werkvloer niet voor jezelf te houden.

Wie doet wat bij Bajo?
Bart van der Kraan: Wat het tekenwerk betreft doe ik alles. En dat gaat eigenlijk ook op voor het bedenken van grappen en plots. Kort gezegd kun je stellen dat ik het creatieve gedeelte voor mijn rekening neem en dat Joop zich bezighoudt met de administratie. Dat gaat al tien jaar goed.

Waar houdt de studio zich allemaal mee bezig?
In principe draait het om tekenwerk van allerlei aard. Cartoons, illustratie en strips maken daarbij zo'n 50 procent van het geheel uit, en mag je wel mijn favoriete onderdelen noemen.

Jan Ed &Harrie

Een voorbeeld van stripwerk is *Jan Sandaal*. **Waarschijnlijk je bekendste strip. In hoeverre is dat een eigen creatie?**
Die strip is typerend voor hoe ik werk. Het gaat eigenlijk altijd om strips in opdracht. Dat neemt echter niet weg dat het geheel mijn eigen schepping is. *Jan Sandaal* heb ik oorspronkelijk verzonnen voor een antivandalisme project van de gemeente Woerden. In eerste instantie zou het om zesentwintig strookstrips gaan. Jan ging evenwel een eigen leven leiden. Na een interview met *Brabants Dagblad* werd de creatie gevraagd voor de Den Bosche jeugdpagina van die krant. Zo'n drie tot vier jaar leverde ik wekelijks een aflevering. Dat hield op toen na een fusie voor de jeugdpagina van Tilburg werd gekozen, want die had al een strip: *Eefje Wentelteefje*.

door
WILCO TUINENBURG

Verschijnt *Jan Sandaal* **nu nog?**
Ja. De strip staat in *Maas- en Noordkroniek*, een stadsdeelkrant. Dat heeft wel tot gevolg gehad dat zijn avonturen tegenwoordig aansluiten bij wat er in die wijken leeft. Jan is nu meer een lokale beroemdheid. Zeker vergeleken met de landelijke publicatie in de stripagenda van Juniorpress. De afleveringen die daar in stonden (uitgaven 94/95, 95/96 en 96/97) waren daar overigens speciaal voor gemaakt, en niet eerder verschenen.

In het persbericht lees ik over een speciale jubileum-uitgave ...
Op dat moment mengt Joop, die zich buiten het interview had gehouden, met een afkeurend keelgeluid in het gesprek. 'Dat was een zomerproject,' *stelt ze vast.*
Bart lacht en verklaart: Het album had inderdaad al af moeten zijn, terwijl ik nog niet eens ben begonnen. Afgelopen zomervakantie (het interview werd afgenomen in oktober 1998. WT) is het dus niet gelukt. Ik zou graag nog eens zien dat het er van komt, maar andere zaken hebben nu voorrang.

Andere strips?
Ook. Twee met name. In de eerste plaats is daar een andere ouwe getrouwe: *Ed Pallet*. Dat is een strip - ook één strook - die ik maak voor een rally-blad. Hoewel, feitelijk is het in opdracht van Vierhouten Pallet. Dat bedrijf sponsort de rallysport, en het laten plaatsen van mijn strip is een manier waarop ze die betrokkenheid naar buiten dragen.

Dat ligt niet echt voor de hand: een palletbedrijf en de rallywereld.
De reden daarvoor is dat directeur **Eddie van de Hoorn** een beoefenaar van de sport is. Hij rijdt de door zijn bedrijf gesponsorde wagen en is de hoofdfiguur van mijn strip. Hij is Ed Raket.

Spreekt de sport jou ook aan?
In het begin wist ik er helemaal niets van. Toen ik er mee begon was het dan ook duidelijk dat ik me er meer in zou moeten verdiepen. In het wereldje vooral ook, want ik probeer mijn grappen aan te laten sluiten bij de actualiteit. Uiteindelijk ben ik het ge-

UBILEERT

woon leuk gaan vinden. Ik maak de strip nu al weer zes jaar, dat zegt genoeg.

En de tweede strip?
De tweede strip is nieuw. Sinds kort teken ik voor het schoonmaakbedrijf HAGO de strip *Harrie de Rebel* voor hun personeelsblad *Hagelsgoon*. Voorlopig gaat het om 25 afleveringen, elke twee weken een strook.

Hoe groot is hier de vrijheid?
Even groot als anders, eigenlijk. Het enige verschil is dat de strip als het even kan ook nog informatief moet zijn. Het aansnijden van veiligheidsaspecten bij voorbeeld, of andere zaken die spelen op de werkvloer. Harrie blijft overigens niet be- perkt tot de strip. Het is een figuurtje dat vaker door het bedrijf wordt gebruikt. Hij staat op de loonstrook, op kerstkaarten en zelfs op een wijnetiket.

Harrie is net als de rest van je strips in zwart/wit.
Dat is nauwelijks bewust. het hangt meer samen met de aard van de opdrachten die ik krijg. De keren dat ik kleur lever doet Joop trouwens de inkleuring, wat overigens niet al te vaak is.

Misschien maar goed ook, want ze heeft haar eigen werk. Ze maakt grafische en keramische kunst.

Niet alleen strips

Wat doet Studio Bajo nog meer?
Eén nevenactiviteit heeft wel degelijk met strips te maken. Ik letter strips voor uitgeverij Geknipt Papier uit België. Niet te veel, twee misschien drie boeken per jaar. Het is aardig werk om er bij te doen, en ik heb er nu eenmaal een geschikt handschrift voor. Er gaat alleen een hoop tijd in zitten. Zodra dat ten koste gaat van het tekenen, weet ik dat ik er weer even mee op moet houden.

En voor de rest?
Twee bezigheden zijn het belangrijkst. Sinds kort ben ik weer begonnen met een stripcursus. Dat deed ik al eerder, maar ik was er op een gegeven moment mee gestopt. Nu vind ik het weer leuk, ook omdat het nu niet in mijn studio is. Dit keer is het in een cultureel centrum in de buurt. Zo lang er voldoende deelnemers zijn ga ik daar nog wel even mee door. Daarnaast ben ik steeds meer een karikatuurtekenaar geworden. Dat is een belangrijke poot voor de studio geworden.

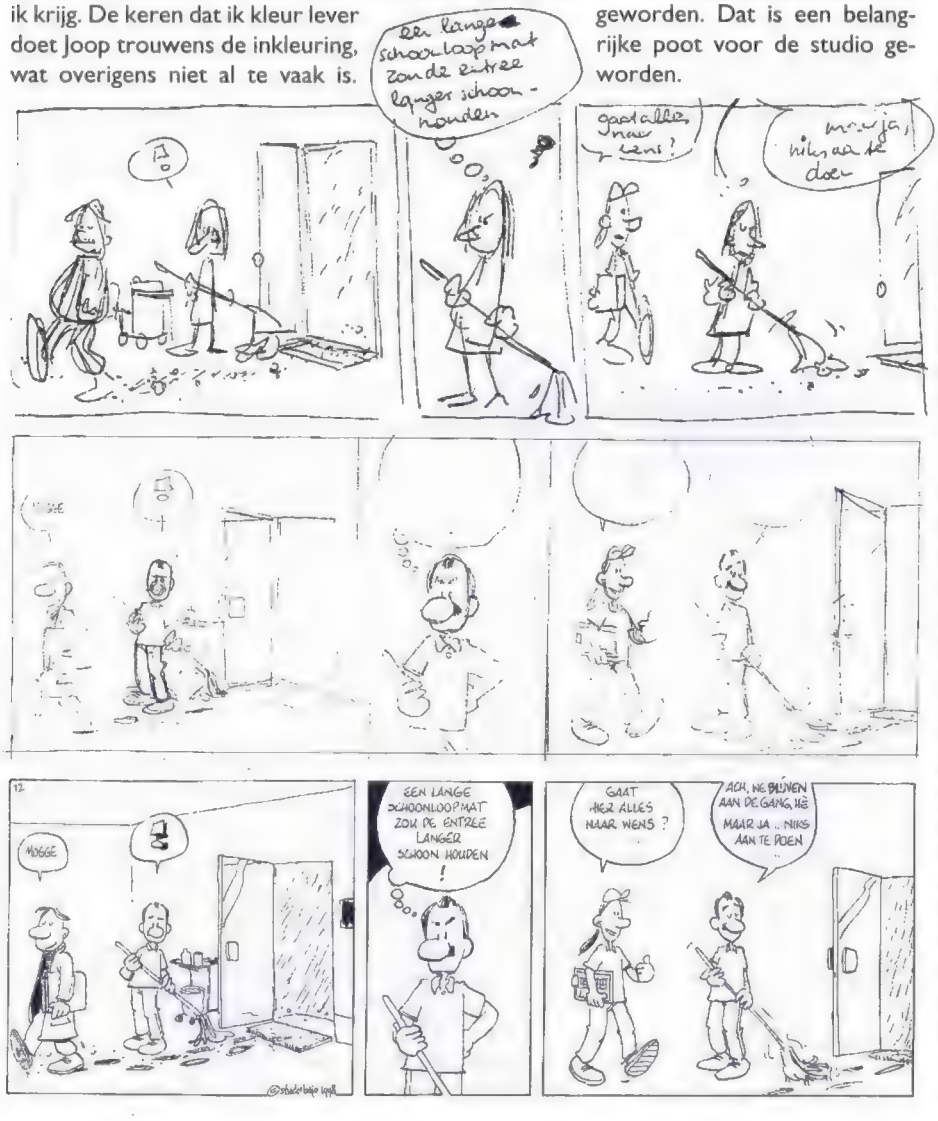
een lange schoonloopmat zonder entree langer schoon-houden
MOGGE
EEN LANGE SCHOONLOOPMAT ZONDER ENTREE LANGER SCHOON HOUDEN !
GAAT HIER ALLES NAAR WENS ?
ACH, WE BLIJVEN AAN DE GANG, HÈ MAAR JA .. NIKS AAN TE DOEN

Creatief of financieel?
Beide. Het laatste waarschijnlijk het meest. Al is het alleen maar omdat de vraag enorm is. Als ik zou willen zou ik er zo'n beetje elke dag op uit kunnen. Ik doe het ook niet zo maar. Het gaat allemaal officieel via een theaterbureau, en dat is al vijf jaar zo. Via het bureau wordt ik gewoon ingehuurd voor een avond. Vaak door bedrijven. Voor personeelsfeesten, vakbeurzen, dat soort gelegenheden.

Je bent dan niet afhankelijk van het feit of de geportretteerden geld voor het werkstuk over hebben?
Nee. Ik word ingehuurd als een onderdeel van het geheel. Zo presenteer ik me dan ook. Je probeert het vorm te geven als een soort performance. Je kan niet simpelweg gaan zitten tekenen zonder verder een mond open te doen. Je probeert de mensen tegelijkertijd te vermaken.

En het tekenen? Steek je daar nog iets van op?
Een enkele keer. Zo heb ik wel eens op gelegenheden gewerkt waar het huisdier centraal stond. De aanwezigen wilden met hun dieren getekend worden. Dat biedt dan de mogelijkheid je eens op dieren toe te leggen, daar wat ervaring mee op te doen. Voor het overige heb je eigenlijk meer aan je stripervaring om het karikatuurtekenen interessant te maken. Dat is met name het geval bij mijn gewoonte om niet alleen hoofden te tekenen, maar ook de lijfjes. Dat maakt het interessanter voor mij, en de mensen vinden het leuker omdat er meer te zien valt dan aan alleen een hoofd.

Maar ondanks het succes als karikaturist, is het niet de bedoeling de strip te laten voor wat het is?
Nee. Strips vind ik zoals gezegd toch het leukst. De overige activiteiten zijn leuke aanvullingen, financieel en ter variatie. Het enige bezwaar is dat ik het met al deze projecten bij elkaar te druk heb om eens een strip te beginnen die niet is besteld. Een geheel eigen stripcreatie, dat zou ik graag doen. Wie weet of het er ooit nog van komt. In de tussentijd kan ik gelukkig meer dan voldoende van mezelf kwijt in mijn opdrachten.

Haast net zo vaak als de 'bioscoop'-*Batman* de afgelopen jaren van gedaante verwisselde (na Michael Keaton **droeg** Val Kilmer **met de vierde *Batman & Robin* in 1997 de beroemde cape over aan *E.R.*'s** George Clooney**), zo frequent ruilde de 'tekenfilm'-*Batman* in de afgelopen jaren zijn cape in voor een ander. Warner Brothers-producer** Bruce Timm **gaf hem zijn meest recente outfit, die van aartsengel.**
Een vorm die de mensenredder prima past, aldus de *Batman*-animator Bruce Timm.

BRUCE TIMM EN DE MODERNISERING VAN BATMAN

door
PATRICK BREMMERS

Bruce Timm beweert dat hij met pen en blocnote in de hand geboren werd. Hij leerde zichzelf het vak door overal tekeningetjes te plaatsen. Op het schoolbord, in schriften, achter in boeken, noem maar op. In 1981 kreeg Timm zijn eerste baan als lay-outkunstenaar bij Filmation. Hij tekende mee aan Blackstar *en* The Lone Ranger. *In 1982 sloot Timm zich aan als assistent-animator bij Don Bluth Productions, voor wie hij* The Secret of N.I.M.H. *maakte. Het jaar daarop keerde hij terug op zijn oude plek bij Filmation en stortte zich op* He-Man She/Ra Princess of Power. *Marvel Productions wist hem in 1984 over te halen voor* G.I. Joe, *waarna hij gedurende een jaar animatie de rug toekeerde als freelance-illustrator voor Mattel Toys. In 1987 werd hij* character designer *voor* The New Adventures of Mighty Mouse *bij Ralph Bakshi Productions en in 1988 werkte hij mee aan* The Benny and Cecil Show *voor DIC. 1989 was het jaar waarin hij zich aansloot bij Warner Brothers Television Animation als storyboard-artiest en* character designer *voor* Steven Spielberg Presents Tiny Toon Adventures. *Hij kreeg promotie en werd producer voor* Batman: The Animated Series, *dat zijn debuut beleefde in 1992. Vandaag de dag zet Timm zijn werk voort als producer voor Warner Bros. Hij hielp onder andere mee aan de incarnatie van* Superman, *dat zijn première beleefde in september 1996,* Batman *dat wederom werd gelanceerd in september 1997 en de nieuwe futuristische serie* Batman Tomorrow *die in de herfst van 1998 debuteerde op Kids' WB.*

Batman: 'the old fellow'

Op het Warner-Brothershoofdkantoor in Los Angeles heeft de dertiger Bruce Timm, als ware hij een groot kind wiens hobby gigantisch uit de hand is gelopen, zichzelf haast ingegraven onder duizenden Batmobiles, latex-Batmanpoppetjes en andere Batmemorabilia. Hier, in dit kleine achterafkamertje, niet groter dan een 3 bij 2 meter, houdt hij kantoor tussen stapels schetsen, tekeningen en tekenfilmcelllen. Colle-

ga-animators noemen hem 'The Grouch' omdat hij naar eigen zeggen misschien niet altijd even goedgehumeurd is. Maar het is waarschijnlijk meer als kwinkslag bedoeld. Want hoewel Timm de touwtjes strak in handen houdt, werkt hij met liefde en toewijding aan de nieuwe Batman. *Een Batman die conform de opdracht van Warner, moderner, flitsender en vrolijker moet worden.*

Bruce Timm: 'Batman is in de loop der jaren enorm veranderd. Vooral als je hem vergelijkt met hoe hij in 1992 voor het eerst op het Fox Network verscheen en hoe hij er nu uitziet. Ongeveer twee jaar geleden bereikten mij voor het eerst geruchten dat er opnieuw plannen waren voor het maken van nieuwe Batman-tekenfilms. Mijn eerste reactie was *I've been there, done that.* Het is tijd voor wat anders. Ik had er 85 gemaakt en dacht niet echt dat er nog iets nieuws onder de horizon was te beleven. En ik had echt geen zin om wéér een aantal jaren hetzelfde te gaan doen. Maar toen ik op een vrijdagavond uit verveling wat zat te schetsen, begon het links en rechts toch weer te kriebelen. Ik dacht 'stèl dat ik weer *Batman* ging doen, en ik mocht hem enigszins veranderen, hóe zou hij er dan uit gaan zien?' Ik ging aan de slag, kalkte een aantal bladen vol en was eerlijk gezegd behoorlijk verbluft door het resultaat. Apetrots ging ik met mijn nieuwe Batman onder de arm naar de studio's. En voor ik het goed en wel besefte, was ik alweer bezig aan een reeks nieuwe avonturen van de *old fellow*.'

In welke zin is hij veranderd?

Batman lijkt nog heel veel op zijn oude persona, maar hij is hier en daar een beetje verfijnd. Het zijn geen dramatische veranderingen, laat ik dat vooropstellen. Dus geen 3D of live-action. De grootste verandering zit 'm in de stijl. Batman is - zou je kunnen zeggen - *angelic* geworden.

Eén van de dingen die we hebben gedaan is hem minder vriendelijk gemaakt. Na 85 afleveringen leek het wel alsof hij iedere week maar meteen kwam opdraven als zijn hulp door Commissioner Gordon werd gevraagd. In de tweede reeks is hij niet meer zozeer de Liberaal met het bloedende hart. Hij is een stuk conservatiever geworden; bijna onmenselijk. Een stuk killer. Afstandelijker ook. Het lijkt wel alsof hij alleen maar bestaat om misdadigers te bevechten. Bruce Wayne is een bedrieger, een voorwendsel: een vermomming die hij gebruikt om zijn strijd tegen de misdaad voort te zetten. Het is aardig om te zien hoe zich dat verder ontwikkeld, want hij heeft inmiddels gezelschap gekregen van Bat Girl en de nieuwe, jongere Robin. Daardoor begint hij zich steeds meer te gedragen als een soort Dirty Harry. De andere superhelden worden daardoor menselijker. Er zit veel meer conflict in Batman dan vroeger.

Is Robin dan sterk veranderd?

O, Robin ken je niet meer terug! Het mandaat van Warner luidde dat Batman over het algemeen een stuk minder zwaarmoedig moest worden. Het was allemaal een beetje te grim en grijs geworden. Persoonlijk houd ik wel van die enigszins duistere en mysterieuze verhalen maar hier en daar gaat het inderdaad misschien net iets te ver. Hij kon best een stukje lichter. En vrolijker. Zo lang het maar niet de kant op hoefde van de **Joel Schumacher**-films. Want ik vind dat zij over het algemeen de boel een beetje teveel op de hak nemen.

Eén van de eerste dingen die we deden, was de oude Robin aan de kant schuiven. Robin is inmiddels volwassen en net zo'n superheld als Batman. Hij heeft ook een nieuwe naam: Nightwing. Dat gaf ons de mogelijkheid een nieuwe Robin te introduceren. Een 12-jarige *street-kid* die, zoals zal blijken, veel meer karakter heeft dan de oude Robin. Hij heeft wat ze hier *attitude* noemen. Ik denk dat het een stuk beter zal werken omdat er op een gegeven ogenblik in de oude tekenfilms niet meer zoveel contrast bestond tussen Batman en Robin. Het enige verschil leek hem nog te zitten in hun leeftijd. In de nieuwe reeks is Batman een soort strenge autoriteit en is de nieuwe Robin het jonge, enigszins dwaze kid. Dus het contrast tussen de twee is veel groter. Ik denk dat dat de reeks zeker ten goede zal komen.

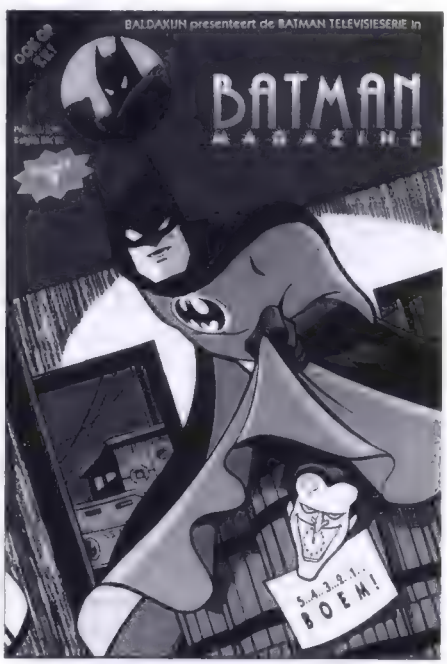

In Nederland verscheen *Batman: The Animated Series* zo'n 25 nummers lang als strip in *Batman Magazine*.

*'Het komt er uiteindelijk denk ik op neer dat ik als kunstenaar gewoon een stuk gegroeid ben in vergelijking met zo'n zes, zeven jaar geleden. Dat is ook niet zo gek want als je er 85 hebt gedaan, draag je wel enigszins bij aan de grafische vooruitgang van een reeks. Toen ik het nieuwe design had ontwikkeld, kreeg ik zo de smaak te pakken dat ik ook meteen met de andere figuren aan de slag wilde. Ik begon met het ontwerp van The Joker. Ik wilde hem echt grafisch maken en net als Batman het uiterlijk geven van een aartsengel. Toevalligerwijze waren de executive producers (**Tom Ruegger** en **Jean MacCurdy**. PB) in de buurt en ik toonde hen mijn nieuwe ontwerpen. Jean vertelde dat ze er net over hadden zitten denken om het groene licht te geven voor een nieuwe reeks. Ze wilde hem wat frisser maken en meer op de jeugd richten. Het kwam dus voor beide partijen hartstikke goed uit.'*

Boven,* Teaser voor het verhaal *Waanzinnig verliefd*, door Bruce Timm en Paul Dini. *Rechts, Mask of the Phantasm.

Wat denkt u dat de uiteindelijke aantrekkingskracht is van de figuur Batman?

Het valt niet mee om die vraag te beantwoorden. Ik denk dat toen de eerste *Batman*-film in 1989 in de bioscoop verscheen, hij op het juiste moment weer in the picture verscheen. De hele sfeer in de Verenigde Staten was op dat moment donker en somber en ik denk dat onze superheld de boel enigszins uit het slop haalde. Omdat zijn wereld zo *urban* en *paranoia* was. Ik denk dat de sfeer in Amerika over het algemeen een stuk optimistischer is geworden. De films reflecteren dat. Maar wat nu de uiteindelijke aantrekkingskracht van Batman is? Ik vind het moeilijk. Hij is al zolang populair... Misschien heeft het ook wel te maken dat Batman niet honderd procent zuiver is. Hij komt niet zoals Superman op elk moment tevoorschijn om goed te doen. Superman doet dat wel, die staat immer paraat. Batman is wat afstandelijker. Misschien heeft het ook met zijn uiterlijk te maken: Hij ziet er gewoon fantastisch uit. Want dat staat als een paal boven water; hij heeft de meest *coole* outfit van alle superhelden.

Wat houdt een figuur als Batman na al die jaren nog steeds op de been? Zoveel verschillende generaties zagen hem inmiddels voorbijkomen.

Eén van de aantrekkingskrachten van het karakter is dat hij in de loop der jaren nogal vaak is veranderd. Het heeft ons in staat ge-

steld verschillende interpretaties aan zijn karakter te geven. Kijk maar naar de Batman van **Adam West**. Die verschilt als dag en nacht met de Batman van vandaag. De tegenwoordige Batman is een stuk realistischer. En ondanks het feit dat we hem misschien minder menselijk hebben gemaakt, is hij uiteindelijk toch nog steeds een menselijk wezen. De tekenfilm-Batman heeft niet zoals in de bioscoopfilms een kogelvrij vest; hij is gewoon een kerel in een stoffen pak. Hij is een acrobaat die misschien net ietsje sterker is dan gewone mensen. Maar hij is niet supermenselijk of onsterfelijk. Kleine kinderen vragen me weleens wat ze moeten doen om later Batman te kunnen worden. Mijn antwoord is 'trainen'. Want het kàn. Ze kunnen echter nooit zo sterk worden als Superman. Niemand zal ooit in staat zijn kogels van zijn lijf te slaan of röntgenstralen uit zijn ogen te laten schijnen. Maar als je goed genoeg traint, zul je zeker op een dag zo sterk worden als Batman.

Hoe zit het nu eigenlijk met Batman en de volwassen Robin? Bloeit er nog iets moois?

(*lacht uitbundig*) Ik geef er de voorkeur aan daar niets van op papier te zetten. Ik veronderstel dat er wel iets gaande is tussen de twee. Vooral vandaag de dag... ik bedoel, als je in deze tijd als rijke jonge miljonair met een jonge *warrior* aan je hand loopt, maak je je toch een stuk verdachter dan in de jaren '30 toen het karakter werd verzonnen. Maar we proberen daar niet teveel aandacht aan te besteden. De relatie tussen Batman en Robin is die van een vader en zijn zoon. Er vindt zeker geen *hanky panky* plaats! Maar zo was het ook origineel bedoeld. Robin zag het levenslicht omdat de tekenaar de kinderen iemand wilde geven met wie ze zich zouden kunnen vereenzelvigen. Dat is overigens ook één van de redenen waarom we hem jonger hebben gemaakt. De meeste kinderen konden zich niet identificeren met Robin, de *college-kid*. Dus door hem twaalf jaar oud te maken, hebben we hem weer een beetje naar hun niveau teruggebracht. Waardoor de kinderen zichzelf weer deel voelen van de avonturen.

Hoe ziet de toekomst er voor hem uit?

We weten het nog niet helemaal. Een heleboel hangt af van de kijkcijfers. Ik heb het vermoeden dat ze wel nieuwe afleveringen willen hebben maar ik denk ook dat er een kans is dat *Superman* een revival beleeft. We moeten gewoon maar even afwachten.

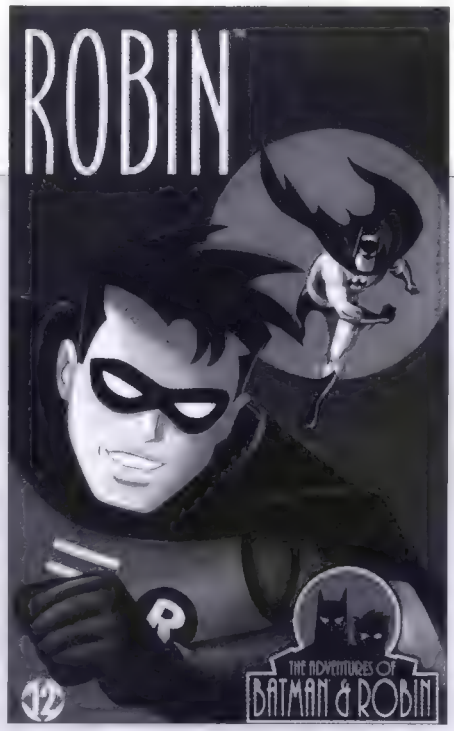

Batman in beweging

De tekenfilms die de studio's van Warner Brothers produceren staan garant voor een hoge kwaliteit. Een unicum, omdat voor televisie geproduceerde tekenfilms vaak snel gemaakt moeten worden gemaakt en in grote hoeveelheden: 26 afleveringen van 20 minuten in één televisieseizoen zijn geen uitzondering. Dat is één van de redenen dat reeksen van bij voorbeeld Disney (maar ook recent de Dupuis-tekenfilms Robbedoes & Kwabbernoot *of* Kuifje*) vaak kraak noch smaak bieden. WB staat er echter om bekend niet zuinig te zijn en hoge budgetten per aflevering beschikbaar te stellen, wat merkbaar is in de scenario's, de animatie en de muziek: in plaats van opengetrokken blikjes muziek uit een Casio-keyboardje wordt gebruik gemaakt van nieuwe composities, uitgevoerd door een symfonie-orkest.*
De algemene look van de serie wordt al aangeduid als 'Dark Deco' - donkere achtergronden met veel warme rood-, grijs- en bruintinten die Gotham City een nieuw gezicht geven. Ook de alom bekende personages kregen voor de tekenfilmserie een make-over, *maar er werden ook enkele nieuwe schurken toegevoegd waaronder Ms. Harley Quinn, een waardevolle toevoeging naast Catwoman en Poison Ivy.*
Van 1992 tot en met 1995 werden er in totaal 85 afleveringen gemaakt, waarna de serie in Amerika vervolgd werd onder de titel Batman: Gotham Knights *en momenteel* Batman Tomorrow.

Televisie

Batman: The Animated Series *was voorheen te zien bij RTL4 op de late zondagochtend, maar is inmiddels binnen de HMG-groep verhuisd naar Veronica, die de serie drie maanden lang uitzond en er eind november abrupt mee stopte. Ook* Superman, *de nieuwe Warner Brothers-serie, hing zijn cape aan de kapstok van de Veronica-kantine. Een woordvoerder van Veronica wilde niet zeggen hoeveel afleveringen Veronica op de plank had liggen, maar meldde dat beide series 'ooit weer uitgezonden zullen worden'. Dat kan ook betekenen dat er gewacht moet worden tot het volgende zomerseizoen, dus bij Veronica blijft Batman voorlopig ondergedoken in zijn Batcave.*

Video

Uitwijken naar video dan maar. En wie Batman wil bekijken moet wel in de beurs tasten. Warner Home Video Nederland geeft een aantal video's uit met de geanimeerde vleermuis. Voorbeelden zijn Robin en The Joker, *maar in de betere video-speciaalzaak zijn meerdere import-titels te vinden. Echter, zo'n 20 à 30 gulden voor 2x20 minuten is aan de hoge kant, maar de selecties op deze tapes zijn dik in orde. De beste kooptip is toch wel de* Bumper Collection *van WB: een stevige doos van twee à drie uur speelduur met doorlopende episodes (±f39,95 / Bfr.799). In dezelfde Bumper-reeks is ook de nieuwe reeks van Superman te koop.*
De (matige) film Batman: Mask of the Phantasm *is door Warner Home Video Nederland al enige jaren geleden uitgebracht en kan nog 'gescoord' worden in de uitverkoopbakken of de videotheek. Het loont echter de moeite om in vakantietijd de middagprogrammering van de commerciële zenders in de gaten te houden.*
PvC

ILLUSTRATIE PIETER VAN CLEEF

De filmcarrière van *Asterix* begon ruim dertig jaar geleden en omvat met de *live action*-première van *Asterix en Obelix tegen Caesar* acht lange bioscoopfilms. Net als de stripverfilmingen van *Kuifje* en *Lucky Luke* werden de voorgaande projecten nooit een doorslaand succes in de bioscopen, misschien wel omdat film een geheel ander medium is dan de strip. De verfilmingen van bij voorbeeld *De ballade van de Daltons* (1978) of *Asterix bij de Britten* (1986) waren letterlijke adaptaties van bestaande stripverhalen, maar een film van 80 minuten bleek toch een vermoeiende, lange zit. Het geringe succes van de *Asterix*-verfilmingen had nog een ander probleem. De *Asterix*-strips zijn van oudsher voornamelijk populair bij volwassenen vanwege de vele politieke en historische verwijzingen. En aangezien tekenfilms hoofdzakelijk als product voor jonge kinderen worden beschouwd, haalden volwassen hun neus op voor de *Asterix*-verfilmingen – en kozen de jongeren voor een Disneyfilm.

Asterix & Obelix TEGEN CAESAR

door
PIETER VAN CLEEF

De *Asterix*-films van de laatste tien jaar lijken ook hoofdzakelijk bedoeld te zijn voor vertoning in het *Asterix*-park in Frankrijk, want veel Europese filmzalen kregen *Asterix*' geanimeerde avonturen nooit te zien. *Asterix verovert Amerika* (1994) was de laatste tekenfilm die gemaakt werd en het veroveren van Amerika is allesbehalve gelukt, laat staan de rest van Europa: in Nederland werd de film zonder veel ophef meteen op video uitgebracht.

Anders

Albert Uderzo heeft zich waarschijnlijk laten adviseren door een ziener die een blik heeft geworpen in de stoffige tekenfilmblikken... en geconcludeerd dat het anders moest. *Asterix en Obelix tegen Caesar* is een groots opgezette *live action*-film met echte acteurs: **Christian Clavier** (Asterix), **Gérard Depardieu** (Obelix), **Roberto Benigni** (Detritus) en een vrachtwagenlading Franse publieksfavorieten werden gecontracteerd om van de achtste *Asterix*-film een succes te maken – en het lukte, zij het tot nu toe alleen in Frankrijk. De film beleefde daar zijn première op 3 februari en trok in de eerste week bijna 3 miljoen Fransen naar de bioscoop. Het is de bedoeling dat Asterix en Obelix nu ook de rest van Europa zullen veroveren. Terwijl filmmaatschappijen in het verleden niet eens de moeite namen om een *Asterix*-film in de bioscoop uit te brengen, werd *Asterix en*

Asterix op het witte doek

Astérix le Gaulois *(1967)*
(Asterix de Galliër)
Dit debuut van Asterix op het witte doek is er eentje die maar beter vergeten kan worden: saai plot en knullige animatie (uit de Brusselse Belvision-studio's) maken deze film tot een vermoeiende kijkervaring. Het publiek kon het weinig schelen: in Frankrijk schijnen ze ervoor in de rij hebben gestaan.

Astérix et Cléopâtre *(1968)*
(Asterix en Cleopatra)
Verfilming van het album Asterix en Cleopatra. *Deze tweede Asterix-tekenfilm is aanzienlijk beter dan de eerste film, maar is nog steeds geen gedenkwaardige hoogvlieger: teveel 'cartooneske' details en slappe animatie.* ***Goscinny*** *was co-regisseur.*

Les douze travaux d'Astérix *(1976)*
(Asterix verovert Rome)
Keizer Caesar vermoedt dat de Galliërs goden zijn en belooft het Gallische dorpje met rust te laten als Asterix en Obelix twaalf opdrachten (volgens de mythe van Hercules) met succes uitvoeren. De animatie is aanzienlijk beter dan de eerste delen, maar de film mist een plot: de opdrachten worden één voor één afgehandeld, wat op den duur eentonig wordt. De irritant lollige muziek en de onbevredigende climax (alle Galliërs geven clowneske circusvoorstelling in Rome) doen de film ook geen goed. Aardig

Christian Clavier als Asterix.

Gérard Depardieu als Obelix.

Roberto Benigni als Detritus.

Obelix tegen Caesar zelfs voor veel geld in het Nederlands nagesynchroniseerd.

Oordeel

Het is maar de vraag of de rest van Europa plat gaat voor deze nieuwe poging. Het wil maar niet wennen om de bekende figuren van Uderzo als 'echte acteur' te zien, net zoals de *live action*-verfilming van *The Flintstones* ook al een merkwaardige ervaring was. Overigens duurt *Asterix en Obelix tegen Caesar* voor een familiefilm véél te lang (1 uur en 3 kwartier) en het plot is véél te gecompliceerd. De persmap doet niet eens een poging de film samen te vatten: '*it takes a whole movie to explain it*' en dat is niets te weinig gezegd. Asterix en Obelix krijgen in deze film ruzie met elkaar, Asterix helpt Caesar om zijn macht terug te krijgen, Abraracourcix steelt de belastingen van de Romeinen, de toverdrank wordt in een vermoeiende finale vervangen met een supertoverdrank enzovoort enzovoort. Het lijkt erop alsof een chauvinistische editor alle scènes zó leuk vond dat er op de snijtafel helemaal niets is weggesneden. De film kent maar liefst twee groots opgezette climaxen - een Romeinse aanval en Asterix in een arena vol digitaal gemanipuleerde wilde beesten. En als je toch eenmaal de beschikking hebt over 'state-of-the-art' computer-apparatuur, is het natuurlijk ook verleidelijk om tientallen Asterixjes op het doek te toveren om de strijd tegen de Romeinen compleet te maken.

Waar de animatieprojecten vaak mislukten door vlakke animatie en matige, op de strips gebaseerde scenario's, bij *Asterix en Obelix tegen Caesar* lijkt het door te slaan naar de andere kant: het is allemaal teveel van het goede. Menig toeschouwer kan een vermoeiende zucht dan ook moeilijk onderdrukken en de film had met intelligent snijwerk een half uur korter kunnen duren. Het enorme succes in Frankrijk zal ongetwijfeld een vervolg opleveren, maar deze *live action*-variant doet toch terugverlangen naar die paar charmante tekenfilms uit de jaren tachtig waar een 'vlekje' op zat. Rare jongens, die Fransen...

---

detail: de val van een speer in een indianenstam veroorzaakt een stammenoorlog, waarbij ***Uderzo****'s stripheld* Hoempapa *in de achtergrond als krijger is te zien.* ***Uderzo*** *en* ***Goscinny*** *deden de regie.*

Astérix et la surprise de César *(1985)*
(Asterix contra Caesar)
Alle provincies geven jaarlijks een cadeau aan Caesar, behalve natuurlijk het Gallische dorpje. Tragicomix en vriendinnetje Walhalla worden ontvoerd en Asterix en Obelix trekken naar Rome om hen te bevrijden. Eindelijk een Asterix-tekenfilm die zéér genietbaar is: goede muziek, vlot scenario, prima animatie en vooral de komische dialogen zorgen voor topvermaak. In Nederland alleen in een ondertitelde versie uitgebracht en daardoor geen succes in de bioscoop. Geregisseerd door ***Paul*** *en* ***Gaetan Brizzi****, die nu voor de Franse afdeling van Disney werken.*

Astérix chez le Bretons *(1986)*
(Asterix bij de Britten)
Verfilming van het album Asterix en de Britten. *De film is waarschijnlijk tegelijkertijd met* Astérix et la surprise de César *gemaakt: sommige achtergronden en animaties worden opnieuw gebruikt. Desalniettemin een amusante, prima verfilming, die in Nederland nooit werd uitgebracht.*

Astérix et le coup du menhir *(1989)*
(Asterix en de knallende ketel)
Waarschijnlijk de leukste Asterix-film in het rijtje, deels gebaseerd op het album Asterix en de ziener. *In hetzelfde jaar opende het Asterixpark in Frankrijk haar deuren, dus misschien daarom een flink budget: animatie en achtergronden zijn oogverblindend mooi en de film heeft meer vaart dan voorgaande delen. De hallucinaties van Panoramix en de uitwerking van een verkeerd gebrouwde toverdrank op een Romein leveren knappe staaltjes tekenwerk op waar de animatoren zich flink op hebben uitgeleefd. In Nederland een bescheiden succes in de bioscoop.*

Asterix in Amerika *(1994)*
(Asterix verovert Amerika)
Na het uitstekende voorgaande deel heeft het enkele jaren geduurd voordat deze film werd geproduceerd. In Frankrijk nog in de bioscopen uitgebracht, in Nederland pas in 1996 op video verschenen (ondertiteld). Deze coproductie met een Duitse tekenfilmstudio is niet slecht, maar - afgezien van uitstekende computeranimatie - is de rest nogal vlak. Ook het scenario kan niet bekoren: Caesar geeft orders om Panoramix naar de rand van de (platte) wereld te sturen, waardoor de Galliërs zonder toverdrank komen te zitten. Asterix en Obelix varen hem achterna en blijven te lang bij de indianen hangen omdat Obelix denkt dat ie een kalkoen is na het roken van een vredespijp (?). De climax is vrijwel hetzelfde als De knallende ketel*: ook hier wordt de toverdrank op het laatste moment ingezet om de Romeinen uit Gallië te verdrijven. Oorspronkelijk in het Duits gefilmd, maar de internationale versie is Engels, waardoor alle figuren met een belachelijk Frans accent spreken.*

ZE DROOMT DAT IRE VOOR TERUGKOMT ZE ZIET HEM VAN VER AANKOMEN HIJ IS TE VOET HIJ IS ONGESCHOREN HIJ LACHT EN ZWAAIT MET ZIJN HAND

TRIESTE FAMILIEKRONIEK EINDELIJK AFGEROND

DE VLOEK VAN DE FAMILIE NOLAND

door
KEES BOSCH

Vietnam. Twee Amerikaanse militairen, op de vlucht voor de Vietcong, proberen het veilige Laos te bereiken. Zij zijn de enige overlevenden van een missie in de binnenlanden van Vietnam (zie het eerste album, *Enkele reis naar de hel*). De twintigjarige Thomas Noland is één van hen. Hij heeft dienst genomen in het Amerikaanse leger om zijn vader op te sporen, die een paar jaar tevoren als oorlogscorrespondent spoorloos in de jungle is verdwenen. Dit is niet het eerste probleem in het geslacht Noland, want vanaf de dag dat de Ierse familie in Amerika aankwam leek er een vloek op hen te rusten. De Nolands werden achtervolgd door geweld, onrecht en armoede.

De meeuw is het vijfde deel in de serie *Thomas Noland*, verschenen binnen de *Collectie Charlie*. Het afsluitende album liet lang op zich wachten: het eerste deel kwam reeds uit in 1984, en nummer vier verscheen in 1989.
De auteur van de serie, **Daniel Pecqueur**, is in de stripwereld geen bekende scenarist. Bij uitgeverij Dargaud had men die ervaring waarschijnlijk ook, want op het eerstè album staat **Pecqueur**s naam fout op de voorkant. In 1996 is het door hem geschreven album *Hoog water* uitgekomen in Dargauds Collectie Beeldroman (getekend door **Jean-Pierre Gibrat**). **Franz** daarentegen is beter bekend bij de lezers. Wapenfeiten van deze Belgische tekenaar zijn *Jugurtha* (waar **Suro** helaas het tekenwerk van heeft overgenomen) met scenarist **Vernal**, *Gord*, een samenwerking tussen **Denayer** en **Franz** met medewerking van **Fernandez**, *Hannah*, waarvoor **Annestay** de tekst schreef, de door hem geïllustreerde en geschreven series *Lester Cockney*, *Lotusbloem* en *Brougue*, en diverse korte verhalen, verschenen in het weekblad *Kuifje*. Ook heeft hij een aantal op zich staande albums getekend, zowel historische verhalen, zoals *1830* over de Belgische opstand tegen Nederland, als fantasieverhalen (bij voorbeeld *Hyperion*).

Kompas

De serie *Thomas Noland* valt in eerste instantie niet zo te plaatsen in het oeuvre van **Franz**. Het begint in het door oorlog geteisterde Vietnam. Een heel andere setting dan in zijn andere verhalen, die zich meestal afspelen in een al dan niet fictief verleden of verre toekomst. Gaandeweg komen er via een aantal flashbacks diverse periodes uit de Amerikaanse geschiedenis in beeld, waar **Franz** mij meer op zijn plaats lijkt. In deze terugblikken gaan de auteurs niet alleen in op het verhaal

VIETNAM IS ALOM-TEGENWOORDIG IN ZIJN BOEK. HET IS AUTOBIO-GRAFISCH, NIET-WAAR?
JA. ALLES WAT HIJ SCHRIJFT IS WAAR. HIJ IS VOLKOMEN KAPOT DAT VIETNAM TERUGGEKOMEN HEEFT. HIJ HAD DOOR DE OORLOG ALLES VERLOREN. ZIJN VADER ZIJN MOEDER EN OOK KIM.
KIM?... O JA, HET MEISJE DAT AAN HET EIND VAN HET BOEK NAAR MIAMI VERTREKT. HEEFT HIJ HAAR OOIT TERUGGEZIEN?
KIM

van Thomas Noland en zijn voorvaderen, maar ook op die van de diverse andere personages, zoals Thomas' kameraad Johnny. Zo wijst in het vierde album - *Gestrand in de jungle* - de piloot van een neergeschoten Amerikaanse straaljager Thomas en zijn dienstkameraad met zijn kompas de weg naar Laos. De piloot, een Indiaan, heeft het hulpmiddel van zijn grootmoeder. Zij vertelde hem ooit het verhaal hoe een jongen, in de wildernis opgegroeid, gered wordt van een hongerige meute wolven door een oude pelsdierjager. Deze trapper neemt hem mee naar de bewoonde wereld en schenkt de jongen zijn kompas. Na veel verwikkelingen steelt een schurk het instrument, en de jongen doet er alles aan om deze weer terug te krijgen. Hierbij dreigt hij de dood te vinden, maar hij wordt ternauwernood gered door een groep Comanches. Deze Indianen nemen hem op in hun stam. Later zou de jongen, een voorvader van de piloot, een beroemd opperhoofd worden. Op deze manier kan **Franz** zich ook in deze serie uitleven op het tekenen van paarden, zijn grote liefde.

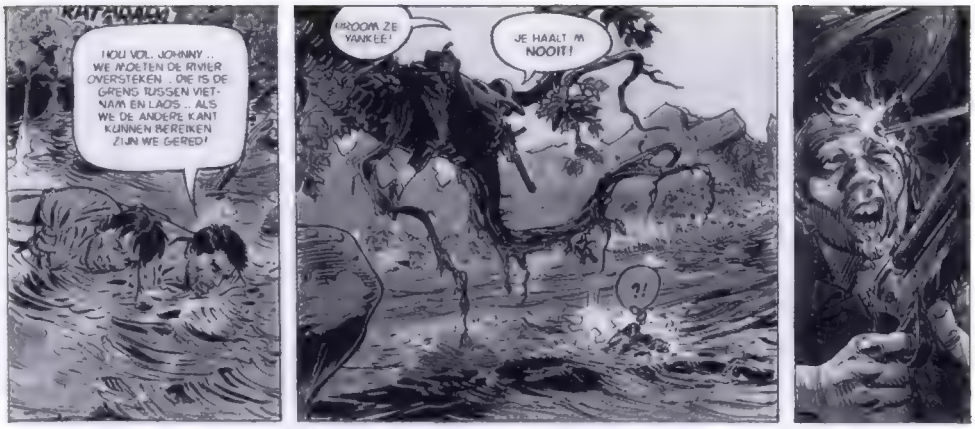
KAT AHOY!
HOU VOL, JOHNNY .. WE MOETEN DE RIVIER OVERSTEKEN .. DIE IS DE GRENS TUSSEN VIET-NAM EN LAOS .. ALS WE DE ANDERE KANT KUNNEN BEREIKEN ZIJN WE GERED!
KROOM ZE YANKEE!
JE HAALT M NOOIT!
?!

Trefzeker

Thomas Noland is wederom een serie waar **Franz** al zijn kunnen in etaleert. Hij weet met grote trefzekerheid de personages neer te zetten. De karakters die hij van **Pecqueur** aangereikt krijgt, zijn wat ze moeten zijn. Stoere mannen zijn stoer, de sukkel herken je zo, hij beeldt naïviteit perfect uit en mooie vrouwen zijn mooi. De stemming van een persoon is duidelijk te herkennen, of het nu om vreugde of verdriet gaat, of iemand nu verbazing of angst kent, **Franz** beeldt het perfect uit.
Aan de kleding die de personages in de verschillende periodes dragen en de daarbij behorende achtergronden is te zien dat **Franz** oog voor detail en de tijdgeest heeft. De albums kennen nogal wat wisselingen van scènes en periodes, maar hij schakelt moeiteloos over van het ruige wilde westen naar de jungle in Vietnam, van een nachtclub in de Roaring Twenties naar een strijdtoneel op Sicilië in de Tweede Wereldoorlog.
Het is jammer dat het kleurgebruik in de albums niet altijd even sterk is. De illustraties van **Franz** verdienen gewoonweg een meer 'betrokken' inkleuring. Af en toe is het te vlak, al is *De meeuw* een uitzondering.

Bizar

De diverse plots naast het hoofdverhaal worden op soms bizarre wijze gebracht. In het derde album - *De wees van de sterren* - wordt het verhaal van Thomas' vader verteld. Deze Trevor Noland werd in zijn jeugdjaren valselijk beschuldigd van moord en belandde bijna op de elektrische stoel. Als Thomas het verhaal van deze gebeurtenis aan zijn kameraad vertelt, vergist hij zich in het jaartal waarin dit plaatsvond. De agent die Trevor Noland oppakte voor de vermeende moord, rijst op dat moment op uit zijn graf, corrigeert dit en vertelt het hele verhaal aan een rooie kat, die op het kerkhof rondzwerft. Aan het eind van het betoog, de dageraad nadert, gaat de verschijning van de overleden agent weer terug in zijn graf en is het derde deel afgesloten.
Deze bizarre wijze van vertellen is terug te vinden in **Pecqueur**s *Hoog water*. In dit soft sciencefiction-achtige verhaal speelt een pluchen aapje de hoofdrol, en ook hier heb je een aantal zeer verrassende scène-wisselingen.

Zoektocht

Ondanks de filmische en fragmentarisch lijkende manier van terugblikken in *Thomas Noland* boeit de serie van het begin tot het eind. In de uitstapjes waarin **Pecqueur** zijn lezers meeneemt, zit spanning, vaart en humor, en hij grijpt de mogelijkheid aan om zo nu en dan een kritische kanttekening bij mens en maatschappij te plaatsen. Na zo'n uitstapje weet de auteur de hoofdlijn van het verhaal steeds weer moeiteloos op te pakken.
In de eerdere delen worden veel zijpaden met de familie Noland bewandeld, maar in *De meeuw* komen al deze wegen weer bij elkaar. Begonnen als een zoektocht naar de vader van Thomas, wordt het een zoektocht naar Thomas' verleden. Na in een hinderlaag van de Vietcong te zijn gelopen, is hij zijn geheugen verloren. In het ziekenhuis waar hij ligt, is de verblijfplaats van zijn vader bekend. De wereld moe, leeft hij in afzondering. Men wil dan een confrontatie tussen vader en zoon arrangeren in de hoop dat door de schok Thomas zijn geheugen terug krijgt.
Met het vijfde deel *De Meeuw* is het epos rond de Nolands afgerond. Het is een geslaagde reeks geworden. Hopelijk tekenen **Franz** en **Pecqueur** in de toekomst nog eens voor zo'n samenwerking.

Thomas Noland
1: Enkele reis naar de hel (1984)
2: De laatste strohalm (1985)
3: De wees van de sterren (1987)
4: Gestrand in de jungle (1989)

Thomas Noland 5: De meeuw

(Collectie Charlie 54)
Pecqueur & Franz
Dargaud 1998
ISBN 90-6793-473-9
Prijs ƒ10,95 / Bfr219
(48 pagina's, kleur, s.k.)
***

ADVERTENTIE

VOOR DE HOOGSTE BIEDER PER ONDERDEEL

TOM POES
a. Uitgeknipte verhalen met titel vanaf 1947
nrs. 224 t/m 2961 (MV 28 t/m 71)
nrs. 5056 t/m 5128 (MV 105)
nrs. 7019 t/m 8915 (MV 133 t/m 158)
nrs. 01334 t/m 01676
b. 2 complete Tom Poes-legpuzzels (NRC 1955) in de originele doosjes + envelop!
c. Prentbriefkaarten series 1, 2* en 7* (* in mapje)

DICK BOS
1, 2 (de eersten!)
3, 4, 6, 7, 8, 10, 12 t/m 26 (oorspr. ƒ0.50)
13, 19, 28, 29, 30,33 t/m 45, 47 t/m 51, 53 t/m 72 (oorspr. ƒ0.95)

FLIPJE, 't Fruitbaasje van Tiel
d. De complete series 35 t/m 44, en 15 strips uit 9 andere series
e. De Flipposcoop (1953)
f. Het verzamelalbum (48,5 cm lang!!)

STRIPSCHRIFT
g. 30 jaargangen vanaf nummer 1 zo goed als compleet!!

MICKEY MAGAZINE
h. Nrs. 1 t/m 40!! (14/10/1950-14/7/1951)

PEP
i. jrg. 1971 (53 nrs)

ALOHA
j.. 114 puntgave nrs t/m de laatste (2/5/74)

tel. 035 5260 828

FOTO RIK SANDERS

Loustal

'Ik heb een voorkeur voor strips die bevrijd zijn van de traditionele vertelregels.' Dat zegt de Franse tekenaar Loustal**. Aan het gebruik van tekstballonnen heeft hij een broertje dood.**

Jacques de Loustal *(Parijs, 1956) publiceerde zijn eerste complete verhalen in* Métal Hurlant. *Later werkte hij onder meer voor* Pilote, *maar zijn carrière neemt pas echt een vlucht in de jaren tachtig wanneer zijn verhalen verschijnen in* (A suivre). *Samen met de scenaristen* **Paringaux** *en* **Jerome Charyn** *maakte hij enkele albums* (Woestijnkoorts, Besame Mucho) *die alom veel lof oogsten. Ook vanwege zijn talent als inkleurder wordt Loustal veel geroemd.*

Uw verhalen roepen vaak landschappen op die getekend zijn door aan klamheid grenzende warmte; subtropische klimaten waarbij je aan palmbomen denkt.

Loustal: Dat is de atmosfeer van mijn reizen. Ik ga graag naar plaatsen waar het klimaat een speciaal soort omgang tussen de mensen afdwingt en zij een specifieke verhouding met de natuur hebben. De architectuur is er vaak een beetje roestig, aangevreten door het weer. Ik ben trouwens van huis uit architect. Maar ik heb het nooit bijgehouden. Als ik nu een eigen huis zou bouwen, zou ik een architect in moeten huren. Verder vallen mijn getekende landschappen

door
EDDY DEVOLDER

over het algemeen op door een breidelloze plantengroei waarin bizarre beesten wonen. Op die plekken overheersen heldere kleuren en sterke lichten, oneindige horizons.

Het afbeelden van palmbomen is er overigens niet alleen voor het beschrijven van een klimaat, maar vormt ook grafisch een interessant element. Ze blijken steeds de komma in de zin.

Krijgt u door die fascinatie voor reizen meer zin in tekenen?

Ik ben uit puur tekenplezier tot het tekenen gekomen. Ik reis graag. Als ik een stapel schetsen mee terug breng, is dat het bewijs dat ik het plezierig vond ergens te zijn. Dat gevoel houd ik vast met een tekening.

Hoewel mijn voorkeur uitgaat om in exotische ambiances te werken, wil ik ook van andere sferen proeven. Door alsmaar in Afrika te reizen, op de Antillen of over de Indische Oceaan voel ik me nu aangetrokken tot de noordelijke landen, zoals Ierland of IJsland. Ik wil me niet begrensd voelen, opgesloten in een beeld. Toen ik met strips begon, liet ik me sterk inspireren door de Verenigde Staten, met name de schrijvers uit de zuidelijke staten. Dat is een bron waar ik vandaag de dag nog steeds op teer.

Ik reis veel in opdracht van tijdschriften. Zo ben ik bij voorbeeld in Indonesië terechtgekomen. Ik was uitgenodigd voor de opening van een tentoonstelling van mijn zeefdrukken. Ik besloot wat langer op Java, in Jakarta, te blijven en heb daar veel schetsen, aquarellen, tekeningen en schilderijen gemaakt. Uiteindelijk zijn deze impressies van een reis naar Indonesië gepubliceerd in het album *Java*. (In Nederland uitgebracht door Oog & Blik, 1996. Red.)

Herinneringen

Uw werk lijkt soms meer aan te sluiten bij schilderen of illustreren dan bij striptekenen.

Ik schilder en illustreer ook vaak. Vooral wanneer ik net een stripalbum heb afge-

maakt. Daar wil ik dan niets meer over horen. Ik vind dan afleiding in andere uitdrukkingsvormen. Ik verander graag van medium, van het ene op het andere. Vervreemdende literatuur, op het randje van het fantastische, boeit me enorm. Dat is wat ik graag lees, al vind je hiervan geen sporen terug in mijn werk. Maar wat niet is, kan nog komen.

Betekent dit dat u op een dag zelf de scenario's van uw verhalen zult schrijven?

Omdat ik mijn verhalen niet zelf schrijf, word ik kennelijk niet als een auteur beschouwd. Er schuilt ook een groter deel van mezelf in illustraties dan in teksten. Ik zweer het werk met de auteurs van mijn verhalen daarom niet af. Ik kan goed met Paringaux overweg. We hebben een goede verstandhouding. Wij hebben een aantal zienswijzen gemeen, al omspannen de verhalen die hij me voorlegt mijn wereld niet altijd.

Ik ben overigens door een Japanse uitgeverij een jaar of vijf geleden gevraagd manga's te tekenen. Ik moest verhalen aanleveren in beelden die een hele pagina van het tijdschrift besloegen en dat in modules van acht pagina's per keer, met af en toe wat begeleidend commentaar. Het grafische aspect van manga's boeide me enorm en gaf me eindelijk de mogelijkheid mijn eigen verhalen te vertellen. Geen Europese uitgever zal zulke strips uitbrengen. Wat me verbaasde van de kant van de Japanners was dat ze minder belang stelden in de verhalen op zich dan in de sfeer, de ambiance.

Hoe is de ontmoeting met Paringaux gegaan?

Ik publiceerde in de jaren tachtig tekeningen in het tijdschrift *Rock et Folk*. In Frankrijk was dat de tijd dat de rock- en stripmilieus elkaar raakten. Mijn illustraties werden meteen gepubliceerd, omdat ze de tijdgeest weerspiegelden. Paringaux schreef toen voor hetzelfde blad over nieuwtjes in de rockcultuur. Ik heb hem voorgesteld stripscenario's te verzinnen. Aangezien hij zei mijn tekeningen te waarderen, hebben we van meet af aan een soort verhaalstructuur voor strips vastgelegd.

In uw strips staan diverse verwijzingen naar films. Geldt dat eveneens voor muziek?

Ik luister veel naar muziek, ik verkeer in de luxe positie een vak te hebben waarbij ik voortdurend naar muziek kan luisteren. Maar behalve verwijzingen naar muziekstijlen zoals de mambo en de rumba, die een beeld geven van de tijd waarin het verhaal zich afspeelt, telt de muziek niet zoals de herinnering aan bepaalde films kan tellen.

Ik ben opgegroeid in de jaren zeventig met de *Rolling Stones* en *Led Zeppelin*, die tot mijn intuïtieve universum behoren. Ongetwijfeld om die reden heb ik er geen zin in om verwijzingen naar hun muziek in mijn tekeningen te verwerken.

Voltooid tijdperk

Uw strips kennen geen tekstballonnen. In plaats van dialogen is er een commentaarstem die in tekststroken het verhaal vertelt. Vanwaar deze keuze voor een 'voice over'?

Als we op een klassieke stripmanier aan de slag waren getogen, zou de literaire waarde van Paringaux' teksten verloren zijn gegaan. Maar de keuze heeft ook een praktische reden: een verhaal is gaandeweg tijdens de uitwerking makkelijker te veranderen.

Ver-der wil ik niet gevangen raken in het louter illustratieve. In *Kid Congo* (Oog & Blik 1998) bij voorbeeld, loopt de tekst onder de plaatjes door. Voor mij was dat in zekere zin een herontdekking van het stripverhaal.

***Linksmidden*, Illustratie uit *Une Vespa, des lunettes noires...*, uit 1980.**

***Linksonder*, Palmbomen blijken steeds de komma in de zin, *Java*, 1996.**

***Rechtsboven*, Vreemde boom in Krakal, ook uit *Java*.**

***Hiernaast*, In de schaduw van de Merapi, cover van *Java*.**

Kid Congo was oorspronkelijk een synopsis voor een film. Aanvankelijk zag ik het niet zo zitten. Het is een zeer somber verhaal. Omdat het zo rijk aan emoties is, ben ik er toch aan begonnen. Ik was eerst nog van plan er twee of drie albums van te maken. Vaak is de relatie tussen Josef en zijn Franse minnares gezien als een metafoor voor de verhouding tussen Europa en haar kolonies. Zo heb ik het niet bedoeld, ik probeer niet een boodschap over te brengen.
Ik ben in Afrika geweest om het album te promoten. De lezers daar konden zich wel in de zwarte hoofdfiguur herkennen, maar waren te preuts om de seksscènes te waarderen.

Zeefdruk behorend bij zilveren speld voor Oog & Blik, uit 1994.

OP EEN NACHT KONDIGDE ZE MET TRILLENDE STEM AAN DAT ZE HEM IETS MOEST ZEGGEN. TOEN BEDACHT ZE ZICH EN LIET HAAR HAND ONDER HET LAKEN GLIJDEN.
JOSEPH, JOSEPH..
ZE LACHTE, MAAR HIJ VOELDE DAT HAAR IETS DWARSZAT. HAAR HART BONSTE TE HEVIG.
DE WITTE PATERS MOESTEN 'NS WETEN.
HIJ KON HAAR GEZICHT NIET ZIEN EN DAT WAS MISSCHIEN MAAR BETER OOK.
MORGEN GA JE BIJ MADAME MARTHE WONEN. IK RED HET NIET MEER, JOSEPH, IK HEB JE MOETEN..
NA EEN KORTE STILTE VOEGDE ZE ERAAN TOE DAT MADAME MARTHE EEN AARDIGE VROUW WAS.

Kid Congo-lezers in Afrika waren te preuts om de seksscènes te waarderen.

Was het niet lastig een filmsynopsis te verbeelden?
Ja, ik had vaak problemen met de personages: het lukte me moeilijk ze te regisseren. In films bestaan veel meer uitdrukkingsmogelijkheden om een karakter vorm te geven. Het vangen van de subtiliteit of de psychologische finesse van personages is eenvoudiger. Ik vind het ook moeilijk stripfiguren heel precies te typeren, ze een echte leeftijd te geven. Ik ben niet in staat iemand van vijftien jaar anders te tekenen dan iemand van achttien. Voor mijn gevoel bestaan jongeren uit kinderen, pubers en jong-volwassenen. Om binnen die categorieën verder onderscheid aan te brengen is aan mij niet besteed. Het is een kwestie van grafisch vermogen. Het verhaal lijdt daaronder, ik weet het, en als ik technischer had kunnen werken in een meer realistische stijl zou het verhaal ongetwijfeld een andere dimensie hebben gekregen.

Schets voor een aquarel voor Galerie C. Desbois, Parijs

Uw verhalen spelen zich nooit in het heden. Waarom niet?
Ik beleef geen plezier aan actualiserend werk. Ik teken nooit hedendaagse verhalen, omdat ik behoefte heb aan afstand. Mijn verhalen spelen altijd ofwel in een exotisch buitenland, ofwel in een nabij verleden. Ik houd ervan emoties bloot te leggen in beelden, en te werken met de zeven van het geheugen.
Het gaat er immers om elke keer weer een universum, een voltooid tijdperk te reconstrueren. Ik zoek een paar documenten om een verhaal in een tijd te plaatsen, maar ik wil niet al te veel aansluiten bij een vooraf gegeven wereld.
Hoewel ze zich afspelen in het verleden, zijn de verhalen in wezen tijdloos. Ze vertellen over humeuren, seksuele verlangens, amoureuze sentimenten, troebele verlangens vol dubbelzinnigheid. Daar komt alles op neer.

(Vertaling en bewerking: Hans Moors en Tijs Bagchus)

De eekhoornprins

Hausman & Yann
Dupuis 1998
ISBN 90-314-2043-3
Prijs *f* 26 / Bfr.480
(48 pagina's, kleur, h.k.)

René Hausman houdt van sprookjes en de illustrator tekent of liever schildert graag dieren. Samen met scenarist **Yann** maakt hij in 1993 *Drie grijze haren*. In dat literaire sprookje voor volwassenen, min of meer gebaseerd op een Fins epos, speelde een rood vosje een belangrijke bijrol. Laïyna, de heldin in de verhalen die Hausman samen met **Pierre Dubois** maakte had een rood eekhoorntje. Yann, die zelf als kind een tamme eekhoorn had, las de *Laïyna*-albums en besloot dat hij samen met Hausman een verhaal over een eekhoorn wilde maken. Bij het ontwikkelen van *De eekhoornprins* kreeg Hausman meer vrijheid dan bij de productie van *Drie grijze haren*. Voor dat verhaal leverde Yann zowel het scenario als schetsen, die Hausman al in een bepaalde richting duwden. Bij *De eekhoornprins* volstond Yann met het geven van een tekst, die hij bovendien in brokken aanleverde. Hausman illustreerde een tekstbrok en gaf daarmee een eigen interpretatie aan de teksten van Yann. De scenarioschrijver liet zich daardoor inspireren voor een volgende episode in het avontuur. Ook het einde van het verhaal was onderhandelbaar, uiteindelijk werd gekozen voor het dramatische slot van Hausman *De eekhoornprins* is een sprookje dat speelt in de tijd van de landsknechten, het voetvolk dat als soldaat in de vijftiende eeuw Europa onveilig maakte. Hausman maakte schitterende semi-realistische aquarellen. Hij leeft zich uit in gruwelijke details: ogen stuiteren over de grond en ontzielde soldatenlichamen lijken zo realistisch dat de stank bijna van de pagina's omhoog kringelt. In zo'n wereld passen geen donzige konijntjes of pluimstaartjes die erom vragen geknuffeld te worden. Dwaallicht, de eekhoorn waar het sprookje om draait, is een beetje rafelig schepsel, dat aanvankelijk nog wat sympathie oproept maar zich al snel ontpopt tot een gewetenloos ettertje. Op zoek naar eten en een vrouwtje heeft Dwaallicht het zwaar. Hij maakt kennis met het dwergvrouwtje Herminia. Aan het idyllische geluk komt een einde als zij in handen valt van een mensen-etende reus. Met magie, Herminia's vader is een tovenaar, redt Dwaallicht haar uit de klauwen van de kannibaal. Ondank is wereldsloon en Herminia gaat er vandoor met Dwaallichts rivaal. De eekhoorn is ziedend en zint op wraak. Na een gedaanteverwisseling zet hij het schrikbewind van de reus voort. Al jaagt hij op eekhoorns in plaats van mensen. Onvermijdelijk volgt een nieuwe ontmoeting met zijn oude liefde. Dwaallicht heeft berouw, komt tot inkeer en laat de honderden door hem in de burcht opgesloten eekhoorns vrij. Met zijn Herminia beleeft hij een paar mooie uurtjes, maar een happy end heeft het sprookje niet. Yann voert op een afstandelijke manier over de lotgevallen van Dwaallicht verhaalt, dialogen zijn schaars. Het taalgebruik is mooi, maar soms wat gezocht:'... in die opake epoque werd de individualistisch gemeenschap van de woudknaagdieren...'. *De eekhoornprins* boeit desondanks als een tijdloos sprookje over een onmogelijke liefde tussen twee verschoppelingen en geboren verliezers.

EvdH

***

Rip Kirby I: Periode 1945-1946

Raymond
Boumaar 1998
ISBN 90-344-1400-0
Prijs *f* 85 / Bfr.1700
(96 pagina's, zwart/wit, h.k.)

Tussen 1934 en 1944 tekende de Amerikaan **Alex Raymond** (1909-1956) de befaamd geworden dagbladstrip *Flash Gordon*. Toen hij als marine-officier uit de Tweede Wereldoorlog kwam, begon hij aan zijn strip over detective Remington 'Rip' Kirby. Tot aan zijn dood zou hij er met groot succes aan werken. **John Prentice** nam de strip daarna over maar slaagde er nooit in zijn voorganger te evenaren.

Na jaren van voorbereiding heeft uitgeverij Boumaar een heruitgave van de verhalen van Rip Kirby aangedurfd. In acht kloeke kunstlederen delen worden 39 verhalen uit de periode 1946-1956 gepubliceerd. De uitgave is piekfijn verzorgd en de 85 gulden die de delen los moeten kosten zeker waard. Enorme misser is echter de slordige redactie van de inleidende tekst. Die wemelt van de spel-, tik- en stijlfouten. Onbegrijpelijk dat uitgever **Ron Streppel** niet wat meer aandacht heeft besteed aan het redigeren ervan. Verder is het nogal vreemd dat in deze band stroken uit 1946 en 1947 worden gepubliceerd, terwijl de titel aangeeft dat het de perioden 1945 en 1946 betreft.

Rip Kirby is geen 'hard boiled detective' als *Secret Agent X-9* (getekend door Raymond en bedacht door **Dashiell Hammet**, geestelijk vader van 'hard boiled' prototype *Sam Spade*). Kirby lost de mysteries met zijn intellect op, niet met zijn spierballen. Als gerenommeerd chemicus kan Rip een aardig stukje wegdenken maar als het moet kan de gedecoreerde ex-marinier ook zijn knuisten laten spreken. Toch gaat het geregeld mis. Met veel moeite heeft Rip de levensgevaarlijke formule van doctor Hicks weten te vinden om hem vervolgens op kinderlijk eenvoudige wijze

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"DE STRIP-AAP"
IN-& VERKOOP STRIP-BOEKEN

KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

te verliezen aan 'de slachter', een nietsontziende crimineel met een streven naar wereld-dominantie. En zo moet een muzikant die Rip inhuurt omdat hij gechanteerd wordt, dat met zijn leven bekopen.
Als detective laat Rip dus nog wel eens steekjes vallen maar als charmeur is hij onovertroffen. Zijn verhalen worden bevolkt door beeldschone dames die zonder uitzondering smoorverliefd op hem zijn. Dit levert de mooiste scènes van deze strip op. Wanneer de mooie Pagan Lee een glanzende carrière als Hollywooddiva wordt aangeboden antwoordt ze: 'Ik zou het graag ruilen voor het recht de sokken te stoppen van Rip Kirby'. Prachtig.

TB

***

Johan Pikbroek 1:
De mirakelse kaper
Johan Pikbroek 2:
De kaper van de koning

Uderzo & Goscinny
Albert René 1998
ISBN 2-86497-122-4 (deel 1)
ISBN 2-86497-123-2 (deel 2)
Prijs ƒ9,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Nu er de laatste decennia slechts sporadisch een nieuw deel van *Asterix* verschijnt, lijkt het alsof **Albert Uderzo** bij gebrek aan beter af en toe een oude lade opentrekt om te kijken wat er nog op de plank ligt. Zo verscheen twee jaar geleden een dik deel oude *Robber*-verhalen, die voor het eerst in 1951-1953 waren verschenen en, na Franstalig nog tweemaal opnieuw gepubliceerd te zijn

(1955-1957 en 1963-1965), in de jaren zestig in Nederland in *Pep* hadden gestaan.
Eveneens in *Pep* verschenen in diezelfde tijd twee verhalen van *Johan Pikbroek* - toen nog keurig *Matje Madeira* geheten - die nu net als *Robber* in albumvorm zijn uitgegeven. Niet alleen Pikbroeks naam is gewijzigd, ook de titels van zijn eerste twee avonturen: deel 1 van de huidige uitgave, *De mirakelse kaper*, verscheen in 1966-1967 in *Pep* als *Koning's* (sic) *kaper*, terwijl het tweede deel, *De kaper van de koning*, in 1967-1968 nog *De purperen piraat* heette.
Op de twee - overigens zeer informatieve - introductiepagina's in deel 1 is niets te vinden over deze eerdere publicatie in *Pep*, dus kennelijk zijn deze pagina's zonder bewerking voor de Nederlandse markt gewoon uit het Frans vertaald. Van deze introductiepagina's leren we wel dat Pikbroek oorspronkelijk *Jehan Pistolet* heette en in het Frans achtereenvolgens in 1952, in 1954 (als *Jehan Soupolet*) en in 1960 (in *Pilote*) gepubliceerd is. Dus net als bij *Robber* zagen **René Goscinny** en **Albert Uderzo** kans hun verhalen meer dan eens uit te venten.
Striphistorisch interessant is de *Pikbroek*-strip zeker, omdat die het eerste gepubliceerde resultaat is geweest van de samenwerking tussen Goscinny en Uderzo. Pikbroek lijkt in vormgeving en mimiek meer op Hoempa Pa dan op Asterix, maar dat is niet zo vreemd, omdat Pikbroek al van 1952 dateert en Hoempa Pa van begin 1958, zo'n anderhalf jaar voor de eerste publicatie van *Asterix* in *Pilote*. Bovendien waren Uderzo en Goscinny in de tijd dat ze samen *Pikbroek* maakten, ook al bezig met de oerversie van *Hoempa Pa*. Maar omdat ze die strip toen nog aan niemand konden slijten, bleef het ontwerp nog enkele jaren in de la liggen, tot ze de definitieve versie in 1958 in *Kuifje* kwijt konden.
Hoewel de vormgeving van *Hoempa Pa* al duidelijk herkenbaar is in *Pikbroek*, is de stijl van *Hoempa Pa* veel evenwichtiger, uitgebalanceerder en minder 'wapperend' dan die van *Pikbroek*. In *Hoempa Pa* is de paginacompositie strakker, wordt het verhaal beter verteld en zijn de grappen subtieler en beter gedoseerd. In het eerste deel van *Pikbroek* zit nog weinig verhaal, het is eerder een aaneenschakeling van grappen in slapstick-stijl, vooral in visuele slapstick, à la de bananenschilgrap. In deel 2 zit al veel meer een doorlopend verhaal en zijn de grappen beter, maar tekentechnisch is Uderzo nog volop aan het experimenteren, zodat de stijl uiteenloopt van puur karikaturaal naar bijna-realistisch.
Ook al lijkt de uitgave van deze twee strips en volgens de achterflap staan de andere drie verhalen van de komische kaper Pikbroek ook nog op stapel - verdacht veel op het uitmelken van oude strips die in het kielzog van *Asterix* nog wel wat geld in het laatje kunnen brengen en ook al is de kwaliteit ervan niet bijzonder hoog, toch is het best leuk om de eerste probeersels van het later zo succesvolle duo Goscinny & Uderzo binnen handbereik te hebben. Want daarmee is de ontwikkeling van Goscinny als scenarist en van Uderzo als tekenaar in hun begintijd goed te volgen, in de periode dus dat hun strips in Nederland nog niet verschenen waren.

RvE

***

Olivier Blunder 40:
Heeft groene vingers

Widenlocher & Godard
Dargaud 1998
ISBN 90-6793-491-7
Prijs ƒ9.50 / Bfr.190
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Onlangs verscheen het veertigste album van de serie *Olivier Blunder*. Het bijzondere van deze uitgave is dat het het eerste is dat niet door **Greg** werd gemaakt. Greg bedacht *Olivier Blunder* in de jaren zestig voor het tijdschrift *Pilote*. De breedsprakige dikzak zou één van de boegbeelden worden van *Pilote* en (in Nederland) *Pep*. Het was even wennen aan de eindeloze lappen tekst uit Blunders mond, maar wie eenmaal gewonnen was voor Gregs unieke humor zou *Olivier Blunder* jarenlang trouw blijven.

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD

ROTTERDAM

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

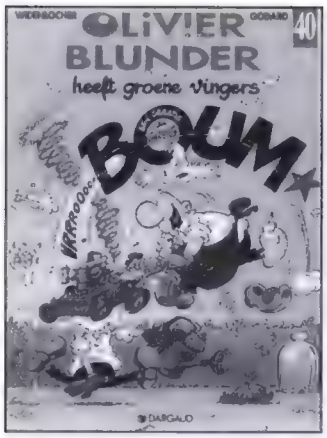

Vanaf 1973 verschenen met grote regelmaat ook in Nederland albums van Olivier Blunder. In deze albums werden de korte grappen gebundeld, maar er verschenen ook enkele langere verhalen. De laatste jaren hield Greg zich vooral met die laatste bezig, met als hoogtepunt *Het monster van het Deprimeer* uit 1989. Hierna verscheen nog *Het krokolokfluitje* in 1991, het laatste door Greg getekende album.

Een jaar geleden kwam *Het museum* uit, maar dit album bestond uit niet eerder uitgebracht oud werk. Wellicht was het bedoeld als aanloopje naar een nieuwe start van de reeks, die met album 40 werd gegeven. **Christian Godard** zal bij de Nederlandse lezers ook wel bekend zijn als de tekenaar van onder andere *Maarten Milaan* en schrijver van *Axel Moonshine*, *Lokje* en andere reeksen. **Widenlocher** is hier minder bekend, maar draait in Frankrijk al sinds 1972 mee in de stripwereld. Zijn meest populaire reeks is daar *Nabuchodinosaure*, waarvan zes albums verschenen bij Dargaud. De uitgave van één van de delen in het Nederlands is onopgemerkt gebleven.

Widenlocher en Godard vormen een goed team. Ze zijn er uitstekend in geslaagd om *Olivier Blunder* in de geest van Greg voort te zetten. Blunder ergert zich aan allerlei eigentijdse verschijnselen zoals mobiele telefoons en computerverkopers. De tekeningen zijn grappig en er zitten allerlei kleine details in verstopt en de teksten zin spitsvondig. Wat te denken van bij voorbeeld: 'een stel even treurige als inhalige amfetamineorgels in korte broek dat achter een bal aanholt'. Inderdaad, dit is Blunders omschrijving van voetballers. Ook de tekst waarmee een computerverkoper Blunder in zin winkel ontvangt is om te brullen. Nou ja, brullen is wat overdreven, maar ik heb erg moeten lachen om veel grappen in dit boek.

HP

***

Klaartje bij nacht 1

Bernet & Trillo & Maicas
Safe Comics 1999
ISBN geen
Prijs *f* 9,95 / Bfr.195
(96 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Op het gebied van seksstrips is er weinig koren van het kaf te scheiden. Platvloersheid zet de toon en zorgt bovendien voor de grootste omzet. Zelfs bekende namen (**Manara** met *De schakelaar* en **Dany** met *Rooie oortjes*) konden het genre niet verheffen. De nieuwe stripreeks *Klaartje bij nacht* lijkt echter wel het gemiddelde niveau te ontstijgen. De serie, die in Spanje al een tijdlang met succes wordt voorgepubliceerd, hinkt niet louter op platte seks en goedkope humor, maar serveert tegelijkertijd een stukje sentiment. De jonge prostituée Klaartje is moeder van Paultje, een schattige knul die graag wil

EN VERDER ...

- ***Agent 212 20: Kippenvel*** *(Cox/Cauvin, Dupuis). Eén van Cauvins langstlopende humorreeksen is nog redelijk amusant in vergelijking met de enorme hoeveelheid andere reeksen van zijn hand. Agent 212 is aan zijn 20e album toe en dat gaat vergezeld met een aardige 'goodie' bij het album: een parkeerschijf. Helaas heeft de vertaler het Belgische woord voor agent (kip) weer van stal gehaald. En in Nederland begrijpt natuurlijk niemand deze idiote woordspeling. ** (PvC)*
- ***Bernard Prince 17: Het groene vergif*** *(Aidans/Greg, Lombard). Hermann is een populaire stripmaker, dus worden zijn oude reeksen gekloond. Nadat Rouge zich al vergrepen heeft aan Comanche, is nu de beurt aan Edouard Aidans om Bernard Prince te verneuken. De Toengatekenaar heeft er lang over gedaan, want pagina één stamt uit 1992. In zijn ijver om Hermann te imiteren, verliest Aidans ieder zicht op perspectief en anatomische verhoudingen. Greg himself deelt in de malaise met een traag en voorspelbaar scenario. Bernard, Barney en Djinn testen de gemoderniseerde Cormoran op de Amazone-rivier en vallen in handen van een crimineel die hen als dwangarbeiders naar smaragden laat zoeken. Het enige leuke van dit album is de cover. Die werd getekend door Hermann. * (JM)*
- ***Cowboy Henk 6: De gierende gynaecoloog*** *(Kamagurka/Herr Seele, Standaard/Harmonie). Na Cowboy Henks avonturen als kapper dit keer een (klein) aantal gynaecoloog-grappen tussen vele 'diversen'. Absurditeit leidt in Kamagurka's werk vaak tot geslaagde grappen, maar dit album blijft absurd zonder echt leuk te worden. * (PvC)*
- ***Het leven is lijden 2: ... tot nu toe*** *(Thiriet/Larcenet, Dupuis). Vermakelijke verzameling cartoons in aanstekelijk melige stijl. 48 pagina's is alleen wel erg weinig voor een album dat niet echt een strip kan worden genoemd. Een wat dikker (vierkant?) boekwerkje is een betere verschijningsvorm voor dergelijk werk. De inkleuring voegt trouwens niets toe. ** (PvC)*
- ***Lucky Luke 36: Klondike*** *(Yann/Léturgie/Morris, Lucky Productions). 'Klondike' is eindelijk uit: al sinds augustus 1996 lagen er gigantische stapels ergens in een pakhuis en destijds zijn er per ongeluk 1000 exemplaren in omloop gekomen. Dit album verschijnt dus nog onder de uitgeverijnaam Lucky Productions en de vermelde internetsite in het album bestaat niet (meer). 'Klondike' speelt zich af ten tijde van de goudkoorts en levert een aantal amusante grappen op, inclusief verwijzingen naar Chaplins beroemde 'Goldrush'-film. ** (PvC)*
- ***Sarah Spits 14: De Reuzenpanda*** *(Wasterlain, Dupuis). Wasterlains boeiende mix van archeologie, avontuur en sciencefiction levert wederom een prachtig album op. *** (PvC)*
- ***Suske & Wiske 259: Amber*** *(Geerts, Standaard). Suske en Wiske is de laatste tijd een reeks om in de gaten te houden: het lijkt erop alsof Geerts meer wil variëren met de bekende karakters. In dit album laat hij Suske en Wiske 'puberen' en experimenteren in de liefde: Wiske verft haar haar groen en Suske hangt naast race-auto's ook posters aan de muur van Pamela Anderson. Zelfs Jerommeke neemt zijn oude gedaante weer aan als sterke gorilla in dierenhuid. Dat levert geen hoogvlieger op in de reeks, maar wel een album dat het waard is om eens gelezen te worden. ** (PvC)*
- ***Tyndall 4: De kinderen van de beul*** *(Van Peborgh/Broeders, Arboris). In sneltreinvaart vertellen deze twee jonge, getalenteerde Vlamingen hun fantasy-verhaal. Door de visuele overdaad raakt de verhaallijn echter wel eens uit het zicht. Met zevenmijlslaarzen wordt de lezer door een scenario geleid dat hier en daar wat meer uitleg behoeft. ** (TB)*

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	grote klasse!
***	goed
**	redelijk
*	slecht
o	abominabel

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

weten wie zijn vader is. Klaartje kan het hem niet zeggen, daarvoor is de rij clientèle te lang. Tussen het vele gevrij door zorgen de gezinsperikelen in *Klaartje bij nacht* voor een rustpunt. Kleine Paultje is de ziel van moeder Klaartje. Hij zorgt voor vertedering en een biggelende traan, hij geeft Klaartje karakter. En juist naar karakter is het doorgaans naarstig zoeken in seksstrips. De karakterontwikkeling van Klaartje als zorgzame moeder doet deze strip uitstijgen boven tegenhangers als *Rooie oortjes* en *Titia & Pijpelijn*. Het soort grappen komt wel in de buurt van de concurrentie, maar is nooit onnodig platvloers. In dit alles is de hand te herkennen van enkele ervaren stripmakers. Tekenaar **Jordi Bernet** maakte naam met de avonturenstrip *Torpedo* en ook scenarist **Carlos Trillo** is geen onbekende. In samenwerking met **Eduardo Maicas** verblijden zij de markt met een seksstrip die wellicht zelfs voor vrouwen de moeite waard is. Uitgeverij Safe Comics doet ook een duit in het zakje met een vriendenprijs voor deze dikke bundel. Kortom: seks met liefde.

JM

***

ADVERTEREN IN STRIPSCHRIFT?

BEL NU 010 - 276 21 61

Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

VIDEO

Freddie the frog

RCV 1999
Prijs ƒ29,95 / Bfr.599
(±70 minuten, Alle leeftijden)

Met *Freddie the Frog* is iets vreemds aan de hand. De film werd vorig jaar in Nederland in de bioscopen uitgebracht, terwijl de film al in 1992 in Engeland draaide. En een film die maar liefst zes jaar op de planken blijft liggen, mag met een gezond wantrouwen bekeken worden. Deze typisch Engelse productie bevat een heel arsenaal 'bekende sterren' waaronder acteurs **Ben Kingsley** als de stem van Freddie, **Jonathan Pryce** en **Prunella Scales**. Het is een combinatie tussen een traditioneel sprookje en een *James Bond*-film: Freddie is oorspronkelijk een prins wiens ouders overlijden door toedoen van een boze toverheks. Zij verandert het prinsje in een kikker, die daarop besluit om geheimagent te worden en de wereld te beschermen. Freddie komt als geheim agent in actie tegen de toverheks (die zich voor de gelegenheid maar even als enge slang heeft vermomd) en samen met nog een schurk besluiten zij om met een enorm apparaat alle monumenten van Engeland te 'ontvoeren' en te verkleinen.
Dat dit een rare film heeft opgeleverd, zal de filmmaatschappij ook wel gedacht hebben. De film is zelfs zo vreemd, dat er een opmerkelijk verschil is tussen de versie die in 1992 in Engeland op video verscheen en de versie die nu is uitgebracht: deze is maar liefst 20 minuten korter! Het bekijken van beide versies is dan ook een grappige kijkervaring. Er is bijna geen scène uit het origineel bewaard gebleven: hele stukken zijn drastisch ingekort, dialogen zijn geschrapt en er is zelfs gecensureerd. Tijdens een liedje, vertolkt door **Grace Jones**, wordt in de originele versie een heel leger nazi-achtige officieren in rood-zwart-witte uniformen opgevoerd, die in een merkwaardige choreografie als decor dienen. Erg opmerkelijk, *over the top* en onnodig: van deze scènes is (gelukkig) het merendeel geschrapt. Maar naast het verwijderen en opnieuw monteren van vele scènes is op de snijtafel ook de hele structuur en volgorde van de film veranderd. Het moet gezegd worden dat dat vergeleken met het warrige origineel zeker een lichte verbetering is, maar het levert nog steeds een uiterst warrige film op. Wanneer het oorspronkelijke materiaal slecht is, valt er met slimme montage ook nooit meer een goede film van te maken.

PvC

*

Kuifje en het Haaienmeer

Polygram 1999
Bestelnummer 059 944-3
Prijs ƒ29,90 / Bfr.598
(±80 minuten, Alle leeftijden)

Kuifje en het Haaienmeer is Kuifjes tweede tekenfilmavontuur dat in 1972 speciaal voor de bioscoop werd gemaakt. Al eerder, in 1969, werd een poging ondernomen om *Kuifje en de Zonnetempel* te verfilmen, zij het zonder veel succes. Veel Kuifje-liefhebbers vonden 'het boek beter dan de film', en misschien dáárom werd scenarist **Greg** aangetrokken om een origineel, nieuw Kuifje-verhaal te schrijven. Alhoewel, origineel... *Kuifje en het Haaienmeer* lijkt wel erg geïnspireerd op de *James Bond*-films uit de jaren zestig: Rastapopoulos is een internationaal opererende kunstdief die interesse heeft in een uitvinding van profesor Zonnebloem, die allerlei voorwerpen kan kopiëren. Om onbekende redenen heeft Rastapopoulos in Syldavië een ondergronds bouwwerk laten bouwen als hoofdkwartier (*Dr. No*? *Thunderball*?) en Kuifje & Co gaan op onderzoek uit, bijgestaan door twee *natives* in klederdracht. Inderdaad, het hele scenario heeft weinig om het lijf, maar de film is en blijft na 25 jaar uniek.
De animatie is afkomstig uit de Brusselse Belvision-studio's: een studio met een staat van dienst waarbij je nu niet bepaald kunt spreken van artistieke hoogvliegers. Zo waren ze verantwoordelijk voor de knap beroerde *Kuifje*-tekenfilms van begin jaren zestig (voor televisie gemaakt), de twee eerste *Asterix*-films en *De fluit met de zes smurfen*. De kritiek die deze film altijd heeft ontvangen (uiteraard van de echte Kuifje-*die hards*), is begrijpelijk. De film bevat misplaatste slapsticksituaties die je niet in de albums tegen zou komen, heeft een onlogische *setting* en de animatie is niet even vlekkeloos. Maar desondanks is het eindresultaat spannend en genietbaar. Zeker voor kinderen is dit ook één van de weinige non-Disney-tekenfilms die niet misstaan in het overweldigende aanbod van pulpvideo's.

PvC

***

Spiegelman beledigt Amerikaanse politie

Art Spiegelman heeft een nieuwe rel ontketend als illustrator voor het toonaangevende weekblad *The New Yorker*. Op de cover van 8 maart jongstleden tekende hij een politieagent die in een schiettent op de kermis zijn pistool richt op een zakenman, een kind en een bejaarde vrouw. Met deze tekening verwijst Spiegelman naar de dood van de Afrikaanse immigrant **Diallo**, die in februari door blanke agenten 'per ongeluk' met 41 kogels werd doodgeschoten. De Amerikaanse politie heeft woedend op de illustratie gereageerd.

Het is niet de eerste keer dat Spiegelman ophef veroorzaakt met zijn tekenwerk voor **The New Yorker**. Enkele jaren geleden provoceerde hij Amerikaanse joden en moslims met een cover-illustratie van een orthodoxe jood die een gesluierde moslimvrouw zoent in het openbaar. Overigens was ook Spiegelmans meesterwerk *Maus* niet vrij van controverse.

JM

Stripcentrum Haarlem krijgt kwart miljoen

Dat er voor strips geen geld beschikbaar is, mag inmiddels een fabeltje worden genoemd. In februari dit jaar kende de provincie Noord-Holland maar liefst een kwart miljoen gulden (vijf miljoen Belgische francs) toe aan het Nederlands Centrum voor het Beeldverhaal in Haarlem, kortweg het Stripcentrum geheten. Dit forse bedrag is bedoeld voor de bouw van het zogenaamde Glazen Huis, een veertien meter hoog bouwsel dat de verschillende verdiepingen van het centrum met elkaar verbindt. Het is een ontwerp van **Joost Swarte** en architect **Thijs Asselbergs**.

Met de bouw van het Glazen Huis is in totaal ruim 1,2 miljoen gulden (24 miljoen Belgische francs) gemoeid. De provincie Noord-Holland subsidieert de bouw omdat het Glazen Huis als voorbeeld van een geslaagde vormgeving kan dienen voor andere musea. Het Stripcentrum zal haar bouwplannen verwezenlijken in een bestaand pand aan het Groot Heiligland in Haarlem.

JM

Centsprenten tot lering en vermaak

Het Historisch Museum Apeldoorn heeft de recente discussie over zinloos geweld en daarbij horende roep om herstel van normen en waarden aangegrepen om een expositie over centsprenten tussen 1700 en 1880 in te richten. Deze voorlopers van stripverhalen - het waren velletjes papier met plaatjes en begeleidende tekst eronder tot lering en vermaak - waren bedoeld om kinderen de normen en waarden van die tijd in te prenten. Ze werden gedrukt volgens goedkope procédés en kostten vaak niet meer dan een cent. Centsprenten waren verkrijgbaar in de boekhandel of bij de schoolmeester en bijna alle kinderen kregen ze onder ogen.

De moraliserende centsprenten symboliseren een tijd waarin de samenleving zeer statisch was. Iedereen kende zijn plaats in de rangorde en wie boven zijn stand leefde maakte zich belachelijk. Zulk gedrag werd via de strenge sociale controle gecorrigeerd. Dat mensen hogerop wilden, werd als onnodig beschouwd. Iedere burger kon volgens de algemeen heersende mening op de plek waar hij of zij thuishoorde een nuttig lid van de maatschappij zijn door vlijtig en deugdzaam te leven.

De tentoonstelling 'Braver dan braaf. Normen en waarden voor de jeugd vastgelegd in centsprenten (1700-1880) is te bezichtigen tot en met 4 oktober 1999. Historisch Museum Apeldoorn, Raadhuisplein 8, Apeldoorn. Dinsdag tot en met zaterdag geopend van 10-17 uur. Zondag van 13-17 uur.

RS

Dees rijkaard van Bengalenstrand,
't Vreemdling in ons vaderland.

Zelfs 't kleine moet men d' aandacht wijden,
De rat komt hier den leeuw bevrijden.

Ersel-expositie

Tot en met 30 juni zal tekenaar **Ersel** zo'n 60 oude en nieuwe tekeningen tentoonstellen in de nieuwe expositieruimte van stripwinkel Alex, Gitschotellei 88 in Berchem (België). De nadruk zal komen te liggen op zijn nieuwe reeks *Claymore*.

Info: Telefoon (+32)(0)3-2362540, fax (+32)(0)3-2368402.

PvC

Strips in de 19e eeuw

VUB University Press gaf onder redactie van **Charles Dierick** en **Pascal Lefevre** een lijvig boekwerk uit onder de titel *Forging A New Medium: The Comic Strip in the Nineteenth Century* (ISBN 90-5487-206-3).

In dit grotendeels Engelstalige boek wordt een overzicht gegeven van strips uit de vorige eeuw (waaronder die van **Rodolphe Töpffer** en **Wilhelm Busch**)

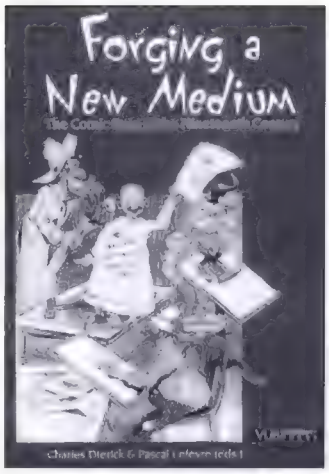

met bijdragen van **Nop Maas** (over de Nederlandse strip), **David Kunzle** en **Thierry Groensteen**. Een waardevol en rijk geïllustreerd boek voor geïnteresseerden in oude strips die vandaag de dag vrijwel vergeten zijn. Binnenkort zal *Stripschrift* een uitgebreid overzichtsartikel wijden aan het boek.

PvC

Tekenles van Joe Kubert

Tekenaar **Joe Kubert** (*Fax from Sarajevo*) richtte in 1976 de *Joe Kubert School of Cartoon and Graphic Art, Inc.* op en introduceert een curcus voor (aankomend) striptekenaars: *Joe Kuberts's World of Cartooning*. Er zijn vijf mogelijke cursussen te volgen: 'Heroes and Superheroes', 'Story Graphics', 'Horror', 'Penciling' en 'Inking'. Elke cursus is inclusief een full-colour cursusboek, tekenmaterialen, een instructievideo en uitgebreide 'huiswerk'-opdrachten, waar de auteurs persoonlijk correcties op zullen aanbrengen. Elke cursus duurt zo'n zes maanden.

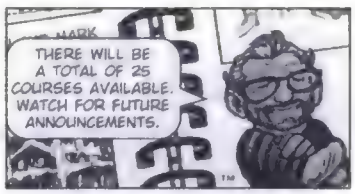

De cursus is samengesteld met behulp van diverse auteurs, waaronder **Andy** en **Adam Kubert** (*X-Men, Captain America, Wolverine*), **Tom Mandrake** en **Mike Sellers** (*Wolverine, Nightwing*).

Meer info: Joe Kubert's World of Cartooning, 37b Myrtle Ave, Dover, NJ 07801, Amerika. Telefoon (+1)973-5377760, fax (+1)973-5377699, www.kubertsworld.com.

PvC

Dertig jaar Glénat

Jacques Glénat heeft nadrukkelijk zijn stempel gedrukt op de Europese strip. Dertig jaar geleden maakte hij zijn opwachting in stripland met het fanzine *Schtroumpf*, waarna hij gestaag zou uitgroeien tot een toonaangevend uitgever van meer dan 140 stripreeksen. Uitgeverij Glénat heeft momenteel filialen in

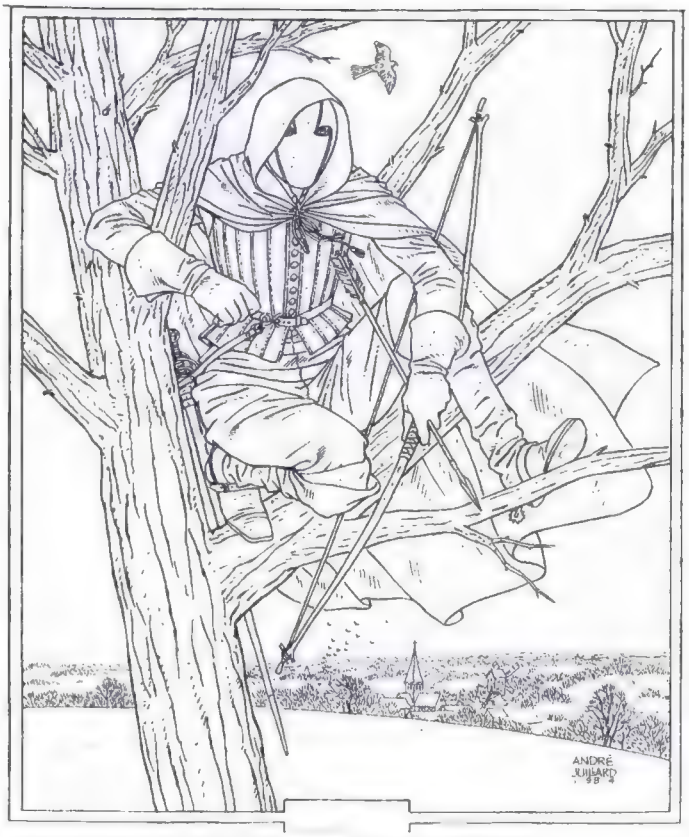

Covertekening voor *Roodmasker 3* door André Juillard.

Parijs, Barcelona en Brussel. Drie decennia Glénat hebben het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal geïnspireerd tot de expositie 'Jacques Glénat, dertig jaar passie voor strips', die duurt tot 16 mei 1999.

Toen de jonge student Jacques Glénat in 1969 startte met het fanzine *Schtroumpf*, het latere *Cahiers de la Bande Dessinée*, kreeg hij al onmiddellijk **Peyo** zover om de cover te tekenen. Sindsdien zouden er vele grote stripmakers met hem samenwerken. De tentoonstelling in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal toont originele covertekeningen en -schilderingen, waarin deze bekende tekenaars hun creativiteit op een andere manier uitdrukken dan in stripverhalen. Aan de expositie werkten onder meer mee: **Adamov**, **Berthet**, **Cossu**, **David**, **Ersel**, **Faure**, **Giardino**, **Griffo**, **Hermann**, **Juillard**, **Marc-Renier**, **Neuray**, **Roels**, **Swolfs**, **Vicomte** en **Yslaire**. Een indrukwekkend gezelschap.

Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België. (Alle dagen open van 10 tot 18 uur, behalve op maandag.)

JM

Homer Simpson en Intel

In nummer 314 meldde *Stripschrift* dat de Amerikaanse chipfabrikant Intel een nieuwe tv-reclame heeft gemaakt waarin Homer Simpson de hoofdrol speelt. Deze bierdrinkende, niet al te snuggere tv-verslaafde uit de animatiereeks *The Simpsons* krijgt een Pentium II-chip in zijn hoofd ingeplant. Hij schopt het daarna tot professor. Beeldmateriaal hadden we toen niet, maar inmiddels zijn er dia's vrijgegeven die we u niet willen onthouden.

JB/RS

Mondriaan humorvol verbeeld

Tot en met 30 mei is de tentoonstelling 'Met achting bespot: Mondriaan in cartoons, strips en animaties' te zien in het Mondriaanhuis te Amersfoort. Rode draad op de expositie is de humor waarmee cartoonisten, striptekenaars en animatoren reageren op het werk van één van de grote vernieuwers van de moderne kunst. Zo hangen er spotprenten van zo'n beetje alle bekende Nederlandse cartoonisten die het geruzie rond de staatsaankoop van Mondriaans *Victory Boogie Woogie* becommentariëren. Ook blijkt Mondriaan al in de jaren dertig een dankbaar onderwerp te zijn geweest voor cartoonisten als **Ton van Tast** en **Jo Spier**. Op de expositie zijn verder animatiefilms met verwijzingen naar Mondriaan te zien van ondermeer **Gerrit van Dijk** (*Frieze Frame* en *I move so I am*). Bovendien zijn er voorbeelden opgehangen van striptekenaars die zich hebben laten inspireren door Mondriaan, zoals **Joost Swarte**, **Henk Kuijpers**, **Aloys Oosterwijk**, **Martin Lodewijk**, **Peter de Wit** en de Belg **Eric Joris**.

Bij de expositie is een catalogus verschenen die ingaat op de verhouding 'Kunst met een grote K' en 'kunst met een kleine k'. Hieruit blijkt dat Mondriaan zelf grote belangstelling had voor low art: hij was een uitgesproken liefhebber van **Walt Disney**'s animatieklassieker *Sneeuwwitje en de zeven dwergen*. Mondriaan hoopte dat zijn kunst ooit zijn weg zou vinden naar het grote publiek en deel uit zou gaan maken van de massacultuur. De heisa rond het schilderij *Victory Boogie Woogie* toont aan dat dit ideaal nog niet is verwezenlijkt.

Mondriaanhuis, Kortegracht 11, 3811 KG Amersfoort. Dinsdag tot en met vrijdag geopend van 10-17 uur. Zaterdag en zondag van 13-17 uur.

RS

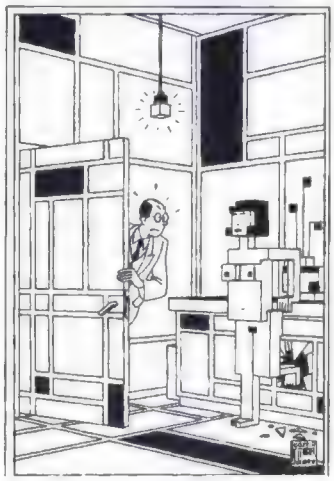

***De toekomst van Piet Mondriaan* door Joost Swarte, 1984.**

VNU koopt rechten op Jan, Jans en de kinderen

VNU Tijdschriften heeft de auteurs- en exploitatierechten van *Jan, Jans en de kinderen* overgenomen van **Jan Kruis** en uitgever Joop Wiggers Produkties BV. Financiële details zijn niet bekend gemaakt, maar aangenomen mag worden dat de 65-jarige Kruis door de overeenkomst verzekerd is van een goed pensioen. Hij blijft overigens de strip gewoon tekenen.

Volgens de bladmanager van *Libelle*, waarin de strip al 28 jaar verschijnt, zoekt VNU Tijdschriften naar nieuwe manieren om haar bladen in de markt te ondersteunen. De uitgever zal albums blijven uitbrengen, maar richt daarnaast de aandacht op andere media (CD-rom, tekenfilm), merchandising en samenwerking met adverteerders. De afgelopen tijd is daarmee op kleine schaal al begonnen met campagnes rond *Jan, Jans en de kinderen* voor doe-het-zelfketen Fixit en telecom-bedrijf KPN.

RS

Elfstedentocht-album

De voorzitter van de Elfstedentocht **Henk Kroes** presenteerde onlangs in Leeuwarden aan **Ed Nijpels** het eerste

FOTO HN/JAAP SCHAAF

Ed Nijpels en Henk Kroes.

album van *De Elfstedentocht van Tsjam*. Deze full colour-strip verschijnt zowel in het Fries als in het Nederlands en lijkt vooral voor kinderen in het onderwijs bedoeld, die hiermee makkelijker het Fries onder de knie kunnen krijgen. De tekeningen zijn van **Luuk Klazenga** en het scenario is van **Willem Tjerkstra**. *De Elfstedentocht van Tsjam* is voor (19,50 (±Bfr.390) verkrijgbaar in de boekhandel of te bestellen bij Utjouwerij Frysk en Frij, Emmakade 59 II, 8921 AG Leeuwarden.

PvC

Duivelskunstwerk

De Belgische striptekenaar **Eric Joris** is iemand van uitersten. Na enige bekendheid te hebben vergaard met de strip *Chelsy*, heeft hij momenteel heel andere pijlen op zijn boog: samen met de eigengereide schrijver **Paul Mennes** bewerkte hij de *Divina Commedia* van **Dante** tot een postmodern prentenboek getiteld *Kaufhaus*. Dit opmerkelijke boek maakt deel uit van het multimedia-project *Kaufhaus Inferno*.

Kaufhaus verschaft de lezer een hippe hedendaagse lezing van **Dante**'s klassieke verhaal over de beeldschone Beatrice en zijn eigen afdaling in de onderwereld. Mennes en Joris tonen de wereld der verdoemden als een drukbe-

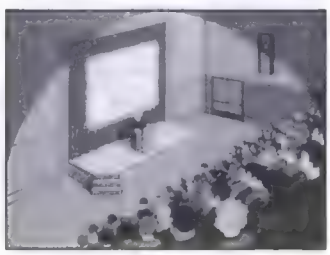

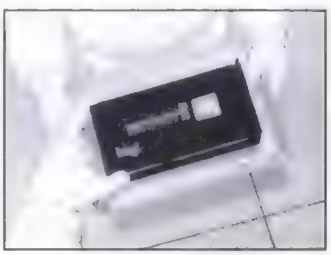

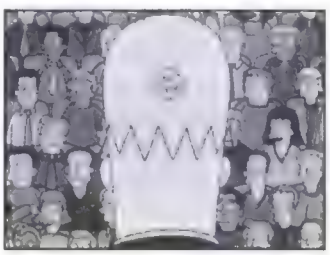

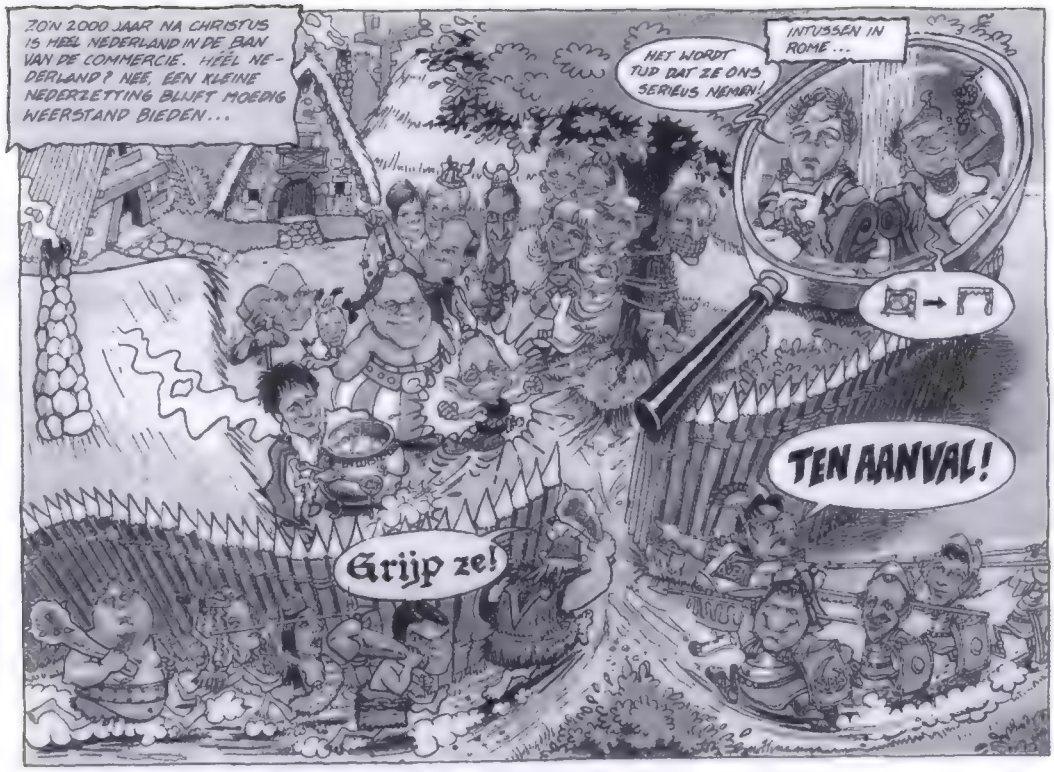
ZON 2000 JAAR NA CHRISTUS IS HEEL NEDERLAND IN DE BAN VAN DE COMMERCIE. HEËL NEDERLAND? NEE, ÉÉN KLEINE NEDERZETTING BLIJFT MOEDIG WEERSTAND BIEDEN...
HET WORDT TIJD DAT ZE ONS SERIEUS NEMEN!
INTUSSEN IN ROME...
TEN AANVAL!
Grijp ze!

zocht winkelcentrum, het Mekka van de consumptiemaatschappij. Vergilius, Dante's gids, zeult een laptop met zich mee en spreekt in tenenkrommende anglicismen: 'Hoe komt het toch dat ik altijd de sucker ben die andermans shit moet sorteren?'

Het moderne inferno wordt door Joris geïllustreerd met collages van foto's en tekeningen, verminkt door onconventionele computerbewerkingen. Een vergelijking met *Ruis* van **Dave McKean** is onontkoombaar. De felle kleurenlawine oogt bevreemdend en ondersteunt optimaal de (theater)tekst van Mennes. De tekst en het beeld zijn ook gebruikt voor de multimediale toneelvoorstelling **Kaufhaus Inferno** van regisseur **Stef de Paepe**, die inmiddels een kleine tournee langs enkele Vlaamse culturele centra achter de rug heeft. Wie de sfeer van het Kaufhaus-project wil proeven is dus aangewezen op het boek. *Kaufhaus* (Nijgh & Van Ditmar, ISBN 90-388-4919-2, (99 / Bfr.1980) is een verzorgde uitgave op groot formaat, in een ringband en op stevig papier. Meer informatie over dit duivelskunstwerk staat op het internet: www.kaufhausinferno.com

JM

Kaufhaus van Eric Joris & Paul Mennes.

Asterix-plagiaat?

In *de Volkskrant* lijkt het inmiddels een vaste gewoonte dat illustrator **Paul Kusters** tegen het einde van het jaar het Nederlandse tv-landschap paginagroot in beeld brengt. Zo ook in december 1998. Ditmaal liet Kusters zich inspireren door de strip *Asterix*. En dan te bedenken dat *Asterix*-tekenaar **Albert Uderzo** net een juridisch gevecht met zijn uitgever achter de rug heeft. See you in court?

JM

Cartoonfestival

Eindhoven wordt de vaste standplaats voor het Nederlandse Humor- en Cartoonfestival, dat dit jaar voor de der-

tiende keer gehouden zal worden. Naast een uitgebreide cartoonexpositie zijn er humoristische theaterprogramma's, shows en diverse muziekuitvoeringen te aanschouwen. De tentoonstelling, die vorig jaar met ruim 50 landen vertegenwoordigd was, wordt van 1 t/m 22 september gehouden in de Stadsschouwburg, Elzentlaan 50 te Eindhoven. De prijsuitreiking zal vooraf worden gehouden op dinsdag 31 augustus om 17 uur. De organisatie is in handen van De Nederlandse Cartoonistenvereniging De Tulp, De Stadsschouwburg Eindhoven en Stichting Ton Smits. Tot maandag 9 mei kan er werk worden ingestuurd (Postbus 2180, 1180 ED Amstelveen) dat meedingt naar de eerste prijs van *f*2000 (±Bfr.40.000). Het thema van dit jaar is 'Mens & Mode'.

PvC

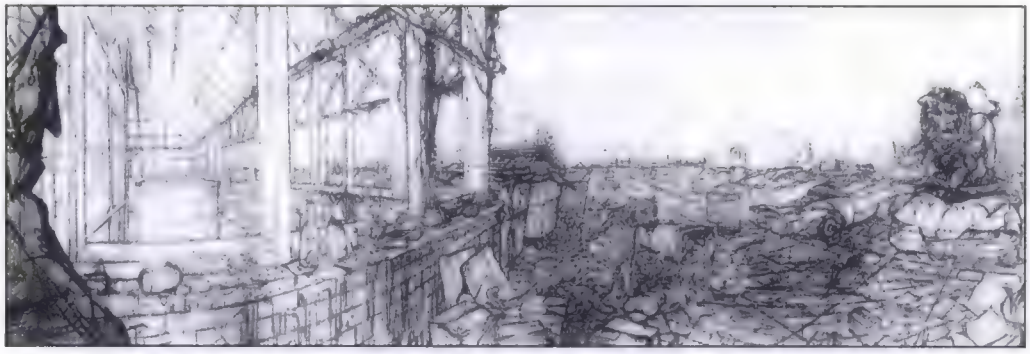

Flitsen

In *Stripschrift 315* meldden we dat de Europese Commissie de strip *De Fram-bozenijsoorlog* heeft laten uitbrengen. Doel is op een speelse manier de voordelen van een grenzenloos Europa uit te leggen. Bij voorbeeld het betalen met één munteenheid. Dat was tegen het zere been van Groot-Brittannie, Denemarken en Zweden die niet meedoen aan de euro. In deze landen is de verspreiding stopgezet. Hoezo eenwordingsgevoel? ★ Bij Casterman verdwijnen 96 banen, voornamelijk bij de drukkerij en de ondersteunende laag medewerkers. De uitgeverij verwacht over 1998 een verlies te lijden van 1 miljoen gulden (200 miljoen frank). ★ De Stichting Beeldverhaal Nederland (SBN) ontfermt zich over de strip-nalatenschap van Olaf Stoop. **Deze Nederlandse oprichter van de underground-uitgeverij Real Free Press overleed begin 1998. De collectie zal worden ondergebracht in het Nederlands Centrum van het Beeldverhaal in wording, waarvoor een pand in Haarlem wordt herbouwd.** Huib van Opstal, **bekend als auteur van de Hergé-biografie** *Essay RG*, **wordt de directeur van het stripcentrum. ★ Bij de Franse PTT is begin maart een** *Asterix*-**postzegel verschenen. ★ De Animation Art Gallery - een winkel voor animatieprullaria - in de Berenstraat in Amsterdam heeft zijn deuren gesloten. ★ Uitgeverij Boumaar wil** *Bulletje en Boonestaak* **heruitgeven: de Nederlandse stripklassieker uit de jaren twintig en dertig. ★ Het ministerie van Verkeer en Waterstaat heeft het vliegbrevet van** W. de Nijs **wegens wangedrag ingetrokken. Deze vlieginstructeur staat beter bekend als** Captain Flintstone, **vanwege zijn imitaties van deze tekenfilmheld op de boord-radio. ★** *The Prince of Egypt*, **de animatiefilm van Dreamworks Studios, is in Maleisië op religieuze en morele gronden verboden. Dat lot trof ook** *Mulan*, **Disneys tekenfilm die gebaseerd is op een Chinese legende. Dit verbod is inmiddels ingetrokken. Dat heeft waarschijnlijk te maken met de plannen van Disney om een groot themapark in China te openen. Diverse steden, zoals Shanghai en Hongkong, azen op dit lucratieve project. Het amusementsconcern heeft ook nieuwe plannen dichter bij huis: Euro Disney wil uitbreiden met een themapark over Disney-films. Het staat voorlopig gepland voor 2002. ★ De tv-cartoonserie** *Southpark* **begint ook in Nederland aan te slaan. De merchandising loopt goed, en er is al een hit met het liedje** *Chocolate Salty Balls*. **De serie, waarin de Amerikaanse samenleving flink te kakken wordt gezet, is nu nog te zien bij Canal+. In september neemt SBS6 de programmering over.**

Lucky wordt 'n dagje ouder

AARGH!

Er was iets vreemds met Lucky Luke de laatste tijd. Bij het in de kast rangschikken van de albums viel ons oog op die klassieke backcover waar Lucky een gaatje schiet in de schutting met de slogan 'De man die sneller schiet dan zijn schaduw'. Maar 'de man die sneller schiet dan zijn schaduw' is sinds zijn 50e verjaardag niet meer de oude. Sinds de albums bij Lucky Productions verschijnen (en nu bij Casterman), schiet Lucky gewoon 'twee keer' zo snel als zijn schaduw! De uitgever heeft blijkbaar door onderzoek weten aan te tonen dat de factor 2 correct is...

PvC

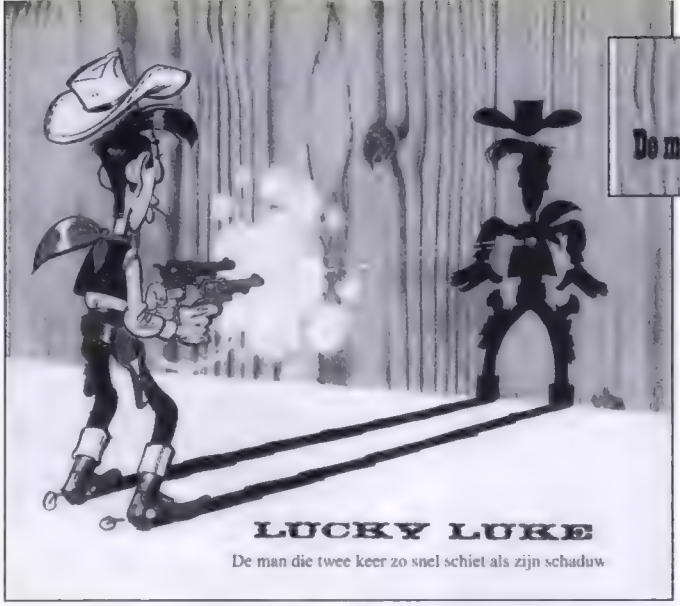

Lucky Luke

De man die sneller schiet dan zijn schaduw

Thorgal leeft!

Het artikel over *Thorgal* in *Stripschrift 315* vermeldt het overlijden van de stripheld in het album *De kroon van Ogotaï*. Helemaal correct, maar de gekozen illustratie toonde niet dit historische feit. Wij zetten dit foutje graag recht door nu alsnog de bedoelde tekening af te drukken. Voor wie zich zorgen maakt: Thorgal leeft inmiddels weer lang en gelukkig.

De redactie

Kuifje-erratum

AARGH!

Kuifje is 70 jaar geworden en uiteraard moet dat gevierd worden met een speciale albumuitgave. En wat is een leuker idee dan de uitgave van *Kuifje in de Sovjet-Unie* - tenslotte was dat album voorheen alleen als dure facsimile-uitgave te koop. Dus, een heruitgave van *f*9,95 (±Bfr.199) is een prachtig initiatief... en de koper krijgt er ook nog een cadeautje bij! Een erratumformulier met de 'leukste blunders' uit Kuifje-albums... En welke blunder is nu het meest opvallend? Juist ja, het album dat u zojuist gekocht hebt, want in de gehele oplage zijn de pagina's 62 en 63 verwisseld. Vandaar dat zachte prijsje ...

PvC

AARGH!

Pijnlijk zichtbaar plagiaat, technische tekenblunders, lullige letterfouten, bedoeld of onbedoeld... we zijn er dol op. Stuur beschrijvingen, liefst met goede (kleur)kopie, naar AARGH! Postbus 84206, 3009 CE Rotterdam

Thorgals verscheiden in De kroon van Ogotaï.

AANSTORMEND GEWELD

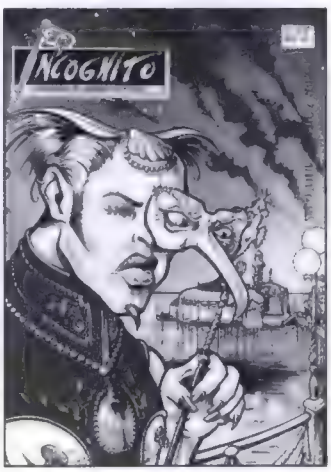

Incognito

WIE? **Robin Schouten**, **Abel Schoenmaker** en **Servaas Verbrugge** beginnen in 1993 met een nieuw stripblad, op een moment dat Nederland nog enkele beschikbare publicatiemogelijkheden voor jonge stripauteurs telde. Zaandammer Schouten blijkt al snel de drijvende kracht achter het blad en draagt de titel van hoofdredacteur. In het begin werkte **Peter Koch** stevig mee.

WAT? *Incognito* wou een driemaandelijks blad worden en zijn ondertitel 'Ontmaskering van verborgen striptalent' waarmaken. Regelmaat is een moeilijk iets, en dus waren er enkele periodes, onder andere het hele jaar 1997, dat *Incognito* op een laag pitje stond. Ondertussen lijkt *Incognito* een tweede adem gevonden te hebben, waardoor het blad zijn vijfjarige bestaan en de kaap van het nummer vijftien al kon vieren. De ondertitel veranderde ondertussen, omdat een gedeelte van de gepubliceerde auteurs bezwaarlijk nog 'verborgen talent' kon worden genoemd. 'Het verborgen leven van onze godenzonen' verving de oude ondertitel als goed bekend alternatief.

WELKE TAAL? Nederlands, *évidemment*, al hebben er ook al enkele Engelstalige strips in gestaan.

WELKE FUNCTIE HEEFT INCOGNITO OP DE NEDERLANDSTALIGE STRIPMARKT? De commerciële stripuitgeverijen geven hun striptijdschriften op, omdat ze niet meer rendabel blijken. *(A suivre)* en *Striparazzi* zijn slachtoffers die nog vers in het geheugen liggen. Om jonge auteurs te laten leren met vallen en opstaan, is een publicatiemogelijkheid, en dus een publiek, nodig. *Incognito* neemt op zijn eigen manier eigenlijk de rol van de stripbladen van de grote uitgeverijen over. Al is de oplage van vijfhonderd exemplaren per nummer niet echt indrukwekkend, het feit dat het blad een stabiele waarde in het striplandschap begint te vormen, is belangrijk voor jonge auteurs.

HOE VERVULT HET BLAD DIE FUNCTIE? Door een bewonderenswaardige productiekwaliteit. *Incognito* heeft telkens een cover met steunkleur, waaraan veel aandacht wordt besteed. De coverartiest wordt met aandacht gekozen, de cover indien nodig bijgewerkt om de aantrekkingskracht ervan te vergroten. De layout binnenin oogt professioneel en het blad is mooi gedrukt. 'Als de strips maar oké zijn', hoor ik u al zeggen, maar toch is de afwerking van het blad belangrijk. Ze zorgt ervoor dat het blad serieus wordt genomen.

OKÉ, OKÉ, MAAR VALT DE INHOUD MEE? Zoals dat te verwachten valt, zijn de strips in *Incognito* van wisselende kwaliteit, maar de algemene indruk is toch positief. Een aantal vaste waarden heeft zijn weg naar andere tijdschriften of uitgeverijen gevonden, zoals **Reid**, **Geleijnse** en **Van Tol** met hun *Fokke en Sukke*, **Mark Hendriks** met *Tomoyo* en

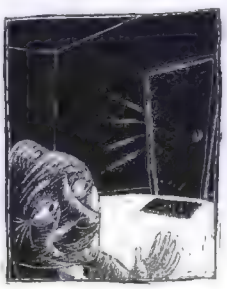

Het begon allemaal tijdens de regering van de dappere koning Knoest Knuist, die eeuwen geleden over het vlaneetje heerste. Knoest liet een wet uitvaardigen dat er altijd en overal lampen moesten branden op Eureka zodat niemand bang zou hoeven zijn in het donker. Niet dat hij daar zelf last van had, natuurlijk.
Lakei, steek nog wat kaarsen aan! De hofschilder heeft niet genoeg licht!
Zeker, Sire!
Zijn dochter, Barbara de Barbarin, was ook helemaal niet bang in het donker en liet nog meer lampen branden. Haar zoon Gilgaweg was nog minder bang dan zijn moeder en grootvader. En zo brandden er door de eeuwen heen steeds meer lampen op Eureka.
Knoest Knuist
Barbara de Barbarin
Gilgaweg de Geweldige
Julius de Kranige
Karel de Koene

Girls, girls, girls!

Janko Bosch vertelt in het mooi vormgegeven boekje *Girls* een kort verhaal over de gespannen relatie tussen vier lesbische vrouwen. Het is de eerste uitgave van zijn eigen small-pressuitgeverij Girl Products. Doelstelling is het uitgeven van luxe zeefdrukken en stripboeken waarin de maker zich uitspreekt over hoe hedendaagse strips er uit zouden moeten zien zonder ontoegankelijk te worden. *Girls* lijkt daar goed in te slagen. Er is op frisse wijze omgesprongen met de bladspiegel (waarom zou die altijd helemaal gevuld moeten zijn?), beeldduitsneden en symbolen die in het verhaal werkelijk betekenis hebben. In de goed leesbare lijntekeningen heerst een onderhuidse spanning die enigszins doet denken aan *Ghost World* van **Daniel Clowes**. Het korte beeldverhaal is gevat in een klein boekje, gebonden door een ringband en gedrukt op grijs gereclycled papier. *Girls* is voor *f*16 (±Bfr.320), exclusief porto, te bestellen bij Girl Products, Jacob Catsstraat 133, 8265 XN Kampen. Telefoon: (+31) (0)383311676.
E-mail: postbus@melenhorst.demon.nl.

RdG

Méér non-Disney voor Duck

Naast de aangekondigde, nieuwe *Bommel*-strip staan er meer non-Disney-projecten op stapel. Disney-tekenaar **Wilma van den Bosch** publiceert sinds *Donald Duck 9909* de strip *Prinses Aster: Het Licht van Eureka*. Van den Bosch werkte samen met partner **Pascal Oost** (die tevens de inkleuring verzorgde) bijna 7 jaar aan de strip: 'Toen mijn dochtertje werd geboren, ben ik begonnen met het verhaal en het tekenen. Het heeft zolang geduurd omdat ik het striptekenen eigenlijk nog moest 'leren': voor Disney teken ik vooral covers, posters en cartoons. Een compleet stripverhaal van 45 pagina's is natuurlijk heel wat anders. Deel twee heeft als werktitel *Prinses Aster en de verdwaalde ontdekkingsreiziger*. Het schrijven gaat me nu een stuk vlotter af en het verhaal is veel komischer dan het eerste. Ik hoop dit deel binnen een jaar getekend te hebben. De Disneyredactie heeft ook gevraagd om korte verhalen met prinses Aster te maken. Met redactrice **Simone Ruitenbeek** brainstorm ik regelmatig voor nieuwe scenario's.' De strip van Wilma van den Bosch is één van de eerste non-Disney-strips in jaren die in het weekblad gepubliceerd worden (naast de vertrouwde *Douwe Dabbert*). Afhankelijk van het succes van de strip, heeft VNU een optie genomen op een eventuele albumuitgave.

PvC

door **GERT MEESTERS**

M'NEER! M'NEER...!
WILT U ZO VRIENDELIJK ZIJN EEN FOTO VAN MIJ TE MAKEN?
WILT U PAN ZOLANG MIJN LIEVE BAAS VASTHOUDEN?
MOOI PAN!
GEWOON OP HET KNOPJE DRUKKEN, MIJNHEER!
MIJNHEER...?
THEUNIS DE UISCORNER HEEFT WEER TEGENSLAGEN...

het duo **Anton Damen** en **Marq van Broekhoven**. Net zoals Hendriks kreeg ook een andere *Incognito*tekenaar, **Ulli Bürer**, in 1996 een aanmoedigingsprijs (respectievelijk Haarlem en Breda). Zijn realistisch tekentalent met **Betty Page**-iconografie lijkt één van de grotere publiekstrekkers te zijn in de vroegere *Incognito*'s, maar de auteur lijkt nu al enkele jaren nauwelijks nog strips te tekenen. Sexy illustraties liggen hem trouwens duidelijk beter dan stripscenario's. Van de minder bekende auteurs valt vooral het werk van **Reinier Kahle** en **Koen Hottentot** op. In het algemeen zijn de strips meer mainstream dan in bij voorbeeld *Zone 5300*, maar iets gedurfder dan de gemiddelde strip bij een grote uitgeverij, in twee betekenissen: meer erotiek en meer experiment.

De achillespees van *Incognito* zit eerder in de tekst dan in de strips. De redactioneels vervullen hun taak, de profieltjes van tekenaars die in het blad staan zijn oké, en het lange stuk over de geschiedenis van *Incognito* in nummer 14 was best informatief. Interviews en recensies blijven echter meestal duidelijk onder het niveau van de strips.

VERTEL EENS WAT MEER POSITIEVE DINGEN! Onder meer door een blijkbaar vrij geslaagde advertentiepolitiek slaagt *Incognito* erin om de coverprijs erg laag te houden. En drie tentoonstellingen over het blad zijn toch ook niet slecht (bibliotheek van Rotterdam in 1994, bibliotheek van Vlaardingen in 1995, bibliotheek van Tilburg in 1995).

EN NU PRAKTISCH! Incognito is verkrijgbaar in alle stripwinkels. Een los nummer kost dan *f*6,75 of 130 frank. Je kan ook losse nummers bestellen op het redactie-adres (R. Schouten, Incognito, Bergblauwstraat 296, 1503 ML Zaandam). Je betaalt dan iets meer, wegens de verzendkosten. Een abonnement voor vier nummers kost *f*27,50; over te maken op gironummer 6193908, t.n.v. R. Schouten, Zaandam. Belgen sturen ofwel 600 frank cash op, ofwel betalen met een eurocheque van *f*30.

In het kort

Dat de relatief kleinere uitgeverijen het vandaag de dag steeds lastiger hebben is intussen wel duidelijk. Wellicht dat daarom het nieuws over uitgeverij Kitchen Sink Press niet geheel als een donderslag bij heldere hemel komt. Onlangs werd bekend gemaakt dat met onmiddellijke ingang Kitchen Sink Press ophoudt te bestaan. Alle comics die Kitchen Sink uitgaf, waaronder bij voorbeeld The Spirit: The New Adventures en The Crow, zullen hierdoor eveneens met onmiddellijke ingang worden stopgezet. In tegenstelling tot de geruchten gaat het hier niet om een faillissement, aldus *Denis Kitchen*, oprichter van Kitchen Sink Press. De drastische stappen worden juist ondernomen om een faillissement te voorkomen. Dertig jaar geleden begon Kitchen Sink Press als een kleine uitgeverij van underground comics, maar met het binnenhalen van beroemdheden als *Will Eisner*, *Mark Schultz* en *Alan Moore* kreeg Denis Kitchen al snel de waardering die hij verdiende. Hoewel dit het einde is van Kitchen Sink Press, zal het niemand verbazen als Denis Kitchen in de nabije toekomst weer van zich doet spreken.

Een tweede kort, triest bericht betreft de legendarische tekenaar *Joe Orlando*, die op 23 december jongstleden op eenenzeventigjarige leeftijd is overleden. De uit Italië afkomstige Orlando brak door met zijn tekenwerk voor E.C. Comics, waar hij werkte aan verschillende comics, waaronder Tales From the Crypt. Daarna maakte hij de overstap naar Mad Magazine en kwam uiteindelijk terecht bij DC, waar hij de vice-president van de uitgeverij werd. Orlando's laatste werk is de vlak voor zijn dood gemaakte cover voor Mad Super Special 139.

De terugkeervan de *JSA*.

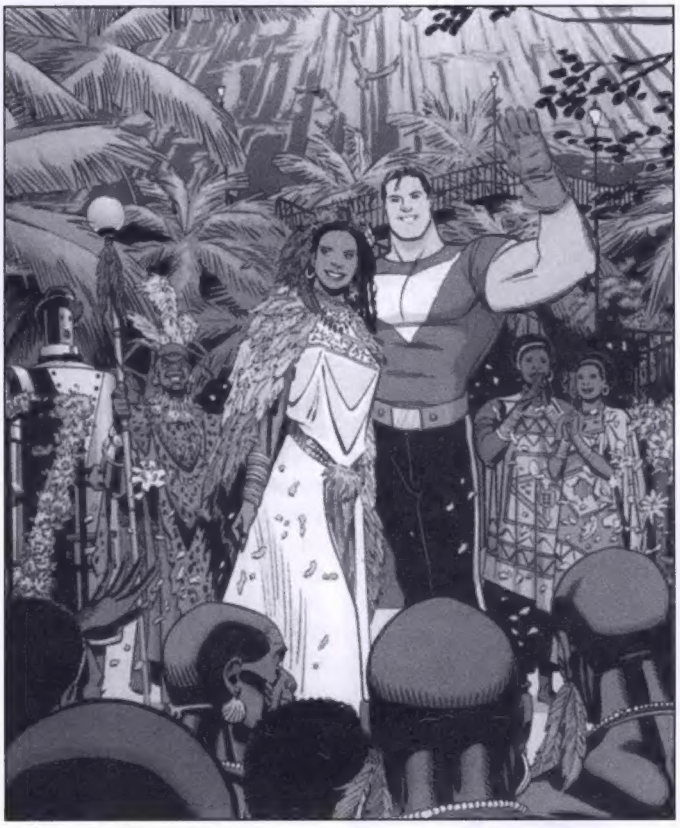

Nieuw bij DC: Alan Moore's *Tom Strong*.

Grote jongens: DC

De maanden maart en april zijn zonder twijfel de maanden van de grote jongens. DC, Marvel en Image, de drie grootste Amerikaanse uitgeverijen, laten van zich horen met een flinke stapel nieuwe projecten, nieuwe mini-series en nieuwe maandelijkse series. Vooral DC pakt weer eens ouderwets uit en zeker na de acquisitie van *Jim Lee*'s WildStorm brengt deze uitgeverij meer comics op de markt dan ooit.

Om te beginnen, staat de terugkeer van de Justice Society of America op het programma. DC geeft liefst negen specials uit die verhalen over klassieke avonturen van klassieke superhelden uit de Justice Society of America. Het concept voor deze specials is bedacht door *James Robinson* (bekend van zijn verhalen voor Starman) en *David Goyer* (co-schrijver van Starman) en beide heren schrijven dan ook de twee specials getiteld All Star Comics, die de rode draad vormen voor de andere zeven specials. In deze zeven comics staan telkens twee andere helden van de JSA centraal. Zo handelt Adventure Comics 1 over Starman en The Atom, terwijl Sensation Comics verhaalt over Wonder Woman en Hawkgirl. Later dit jaar volgt de nieuwe maandelijkse comic getiteld JSA.

Daarnaast staat nog een crossover op stapel en wel Superman/Fantastic Four. In deze crossover ontmoet Superman, de belangrijkste superheld van DC Comics, de Fantastic Four, het eerste superheldenteam van Marvel Comics. Ze krijgen te maken met de vervaarlijke Galactus en het is aan het dappere vijftal om de wereld weer eens van een zekere ondergang te redden. En dat vierenzestig pagina's lang, dat klinkt erg saai. Gelukkig worden tekst en tekeningen verzorgd door *Dan Jurgens* (de maker van vele Superman-comics) en wordt de comic wordt op groot formaat uitgegeven. Het nadeel van deze manier van uitgeven, is echter wel, dat een extra groot formaat natuurlijk om een extra hoge coverprijs vraagt. Vandaar dat deze special pas voor $9.95 van eigenaar verwisselt.

Begin april verschijnt Tom Strong, de nieuwste creatie van *Alan Moore* (schrijver van klassiekers als Watchmen en From Hell) bij DC Comics. Moore gaat in de loop van dit jaar enkele mini-series en reguliere series opzetten die geheel los van de andere DC-comics staan. Intussen liggen de eerste nummers van Moore's zesdelige League of Extraordinary Gentlemen in de winkels en deze mini-serie krijgt binnenkort gezelschap van Tom Strong, een maandelijkse serie met tekenwerk van *Chris Sprouse* (vroeger tekenaar van Supreme). Moore en Sprouse hebben in het verleden al bewezen wat ze kunnen en Tom Strong zou best wel eens één van de grootste verrassingen van dit jaar kunnen worden.

Grote jongens: Marvel

Ook Marvel lanceert in de maanden maart en april een aantal nieuwe mini-series en reguliere series. Allereerst verscheen eind maart de nieuwe serie Nova. *Erik Larsen* (maker van Savage Dragon voor Image Comics) schrijft de comic en de tekeningen worden verzorgd door *Joe Bennett* (bekend van onder meer Spider-Man Unlimited). Aangezien Nova lid is van het superheldenteam New Warrior ligt het voor de hand dat deze comic de inleiding vormt op de later dit jaar te verschijnen serie New Warriors. In het eerste nummer gebruikt Larsen zijn beproefde recept: veel superhelden, veel superschurken en die tegen elkaar laten vechten. Het is de vraag of hij niet te veel hooi op zijn vork neemt, want Larsen schrijft ook al Wolverine voor Marvel, Aquaman voor DC en Savage Dragon voor Image.

Maart is tevens de maand waarin Magneto Rex verscheen, een driedelige mini-serie met in de hoofdrol Magneto, de aartsvijand van de X-Men. De mini-serie is een vervolg op de crossover Magneto War die onlangs te lezen was in Uncanny X-Men en X-Men en laat zien hoe het Magneto vergaat als leider van het eiland Genosha. Het verhaal wordt geschreven door *Joe Pruett* (vroeger werkzaam voor Caliber), de tekeningen zijn afkomstig van *Brandon Peterson* (binnenkort de vaste tekenaar van X-Men) en het is afwachten of Magneto

door
OLAV BEEMER

Erik Larsens nieuwe serie *Nova*.

Opnieuw samen: Wolverine en de Punisher.

***Black Widow* door Grayson en Jones.**

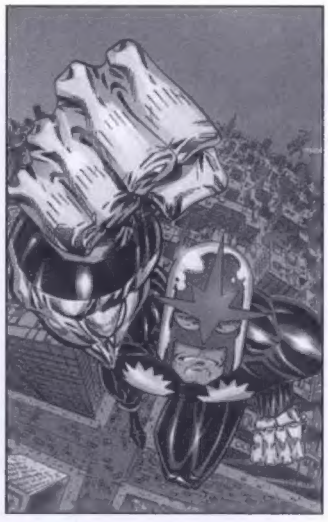

***Nova*, getekend door Joe Bennett.**

Rex aan de hoge verwachtingen kan voldoen. Magneto gaat immers al jaren mee, maar het is de vraag of hij als hoofdpersonage van een eigen serie uit de verf komt.

In april is het de beurt aan twee nieuwe mini-series die onderdeel uitmaken van het project 'Marvel Knights'. Op stapel staan een driedelige mini-serie Black Widow en een vierdelige mini-serie Wolverine/Punisher: Revelation. Black Widow zal worden geschreven door *Devin Grayson* (schrijfster van The Titans voor DC) en worden getekend door de wat minder bekende *J.G. Jones*. Centraal in de mini-serie staat het conflict tussen de Black Widow die iedereen al jaren kent en een nieuwe, jongere en uitermate geheimzinnige Black Widow. Wolverine/Punisher: Revelation wordt gemaakt door *Christopher Golden*, *Tom Sniegoski* (de schrijvers van de vorige Punisher-miniserie) en *Pat Lee* (bekend van zijn manga-achtige Darkminds voor Image Comics) en verhaalt over de zoveelste ontmoeting tussen Wolverine en de Puni-sher. Zou de inspiratie bij projectleiders *Quesada* en *Palmiotti* dan toch langzamerhand opraken?

Grote jongens: Image

Tot slot houdt ook Image zich deze maanden niet stil. In maart was het de beurt aan Witchblade Infinity, een special van *Scott Lobdell* (schrijver van WildCATs voor DC) en tekenaar *Adam Pollina* (bekend geworden vanwege zijn werk voor Marvels X-Force). In deze special wordt uit de doeken gedaan wat er zou zijn gebeurd als Sara Pezzini nooit de draagster van de Witchblade zou zijn geworden. Dat maakt Witch-blade Infinity tot verplichte kost voor de lezers van de reguliere Witchblade-serie, hoewel de coverprijs van $3.50 zelfs voor die trouwe fans wellicht een beetje aan de hoge kant is.

Vorige keer werd de nieuwste serie uit de stal van *Todd McFarlane* (maker van Spawn) al aangekondigd en in maart was het eindelijk zover: het eerste nummer van Spawn: The Dark Ages. Schrijver *Brian Holguin* (Kiss: Psycho Circus) en tekenaar *Liam Sharp* (Incredible Hulk) zetten een duister verhaal neer dat zich afspeelt in de Middeleeuwen. De hoofdrol is weggelegd voor een Spawn uit de twaalfde eeuw en hij moet een keuze maken tussen het goed en het kwaad. Spawn: The Dark Ages gaat $2.50 per nummer kosten en de covers worden verzorgd door *Glenn Fabry* (tekenaar van de covers voor onder meer Preacher bij DC).

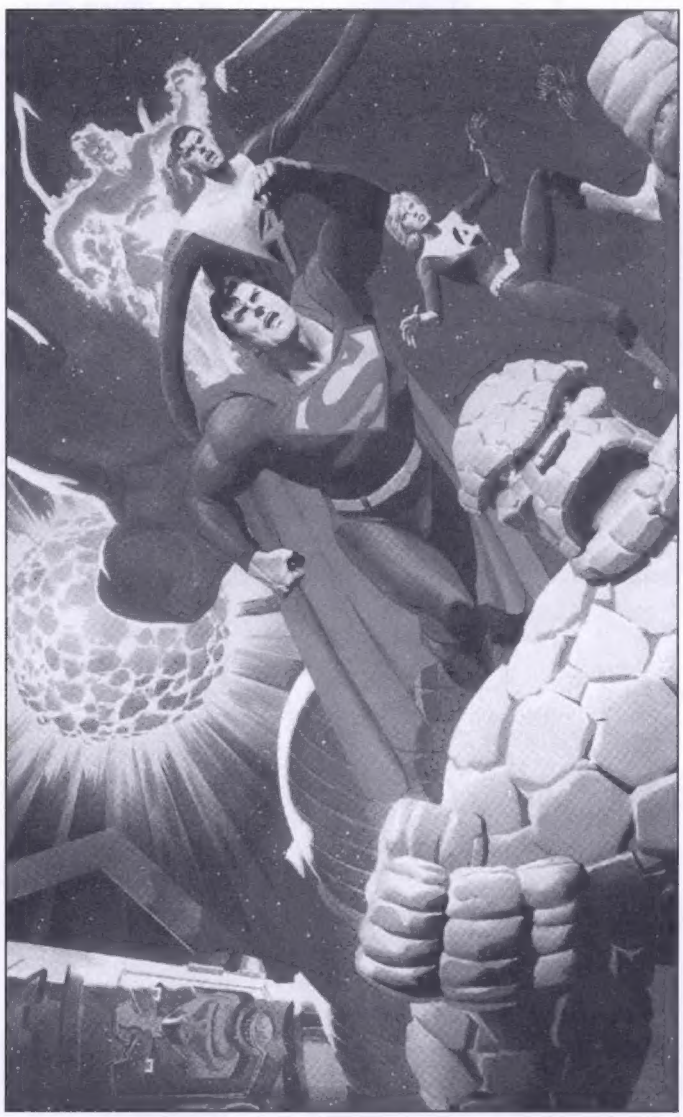

***Superman / Fantastic Four* door Dan Jurgens.**

Na The Crow is Spawn: The Dark Ages de tweede nieuwe serie in een hele reeks van nieuwe projecten van McFarlane. Of dit teveel van het goede is of juist precies is waar de lezer op zit te wachten, dat zal de komende maanden duidelijk worden.

De eveneens in de vorige editie van 'Stars & Strips' aangekondigde crossover tussen Image en DC, The Darkness/Batman, ligt in april in de winkels. *Scott Lobdell* heeft het maar druk, want hij is samen met *Jeph Loeb* (bekend van Batman: The Long Halloween) verantwoordelijk voor het verhaal, terwijl de tekeningen in handen zijn van *Marc Silvestri* (bedenker van The Darkness) en *Dave Finch* (bekend van Ascension).

In deze special wil de familie van huurmoordenaar Jackie Estacado, drager van de Darkness, Gotham City overnemen en krijgt het dan natuurlijk aan de stok met Gothams eigen superheld Batman. Twee enorm populaire personages in één comic en bovendien nog eens een heleboel gastoptredens van allerlei helden en schurken; natuurlijk maken Image en DC misbruik van de situatie en hangen een prijskaartje van $5,95 aan deze comic.

Erg netjes? Nee. Erg commercieel? Zeker.

Van strip naar film
Van film naar strip

3 cartoon-klassiekers nu te koop op video!

KUIFJE EN HET HAAIENMEER

Het enige Kuifje verhaal speciaal voor film gemaakt en later als stripboek uitgegeven!

George Orwell's
ANIMAL
FARM
NIEUWE, GERESTAUREERDE VERSIE
DIEREN NEMEN DE MACHT OVER IN DE MEEST BEROEMDE SATIRE OP DE MENSEN-MAATSCHAPPIJ
WICKED WILLIE, THE MOVIE
... He's the most obvious buddy buddy movie of all time!
Competition was stiff but I got the part
Stereo Hi-Fi
059 946-3
KUIFJE EN HET HAAIENMEER
059 944-3

WICKED WILLIE THE MOVIE

Ondeugende Willie volop in aktie!

ANIMAL FARM

Naar het beroemde boek van George Orwell. Fabel-achtig mooi!

DEZE VIDEO'S ZIJN OVERAL TE KOOP!

POLYGRAM VIDEO
A Polygram Company